

ВІСТІ КОМБАТАНТА

5-6

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1973

ВІСТІ КОМБАТАНТА УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький, Василь Верига

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців
в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків
1 УД УНА

СПІВВУЧАЄНІ: Братство Українських Січових Стрільців,
Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк.,
Українська Стрілецька Громада в Канаді.

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:

**United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers
of 1 Ukrainian Division UNA** in association with:

**Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian
Insurgent Army, Inc., Brody-Lew, Inc., Ukrainian War Veterans'
Association in Canada.**

Address: **P.O. Box 279, Stn "D", Toronto 9, Ont., Canada**

Editorial office in USA:

**Mr. I. Kedryn-Rudnytsky, 43-25 49th St., Long Island City, NY 11104
U. S. A.**

Статті, підписані прізвищем, чи ініціалами автора не завжди
відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Англія	1:10.0	0:5:0	ЗСА	6.00 дол.	1.50
Австрія	100 австр. шіл.	20	Канада	6.00 дол.	1.50
Аргентина	670 пез.	120	Німеччина	20 н. м.	3.50

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Аргентина:

**Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, Argentina.**

Австрія:

**Dr. S. Naklowycz
Dresdner Str. 124/III/19
1200 Wien XX., Austria.**

Kiev Printers Ltd. — 860 Richmond St. West, Toronto 140, Ontario.

3 M I C T

	Стоп
Грицько Чупринка: У різдвяну ніч (вірш)	2
М. М.: З приводу 2-го СКВУ	3
Іван Поритко: Рік 1974 60-річчя УСС	6
Іван Хома: У розшуках за могилою друга	10
Д-р М. Малецький: У 30-ліття 1-ої УД УНА	17
В. Ілашук: В денікінському полоні в Дарниці 1919 р. (докінчення)	25
Д-р В. Трембівський: Санітарна бльокада України 1919 р.	59
Ф. Кордуба: "Мирова програма" та мілітарна політика СРСР	67
Петро Самутин: Командний склад УІ-ої Січової Стрілецької Дивізії 1920 р. (докінчення)	81
О. Луцький: Делегатські З'їзди Братства Дивізійників	87
: Резолюції 4-го Делегатського З'їзду	95
Д-р Р. Дrajнiвський: Звернення до членів Братства	97
Д-р Р. Дrajнiвський і Р. Гасцький: Лист до Президії 2-го СКВУ	99
Р. Романович: Вояцький вечір у Вінніпегу	101
Р. Колісник: Дивізійний Ювілей у Гамільтоні	103
М. П.: Валь комбатантів у Торонті	107
УВАН (Вінніпег) Комунікат ч. 1 73	113
Лист з Європи (Михайло Добрянський)	115
Ті, що відійшли	
О. Палієнко (117), П. Калиновський (117), Я. Пічкан (118)	117
Різне	120
Зміст (англ. мовою)	128

Грицько Чупринка

У РІЗДВЯНУ НІЧ

*Розірвались горні хмари
Зникли тіні степові,
Десть прокинулись отари
І спокійні вартові.*

*Мов корона діядема
Світової краси,
Ясна зірка Вифлеєма
Промінь кинула святий.*

*В шатах ногі блиск пророгий
Все обняв і обгорнув
І в закриті сонні огі
Палом радости дмухнув.*

*Мов позбавлені полуди,
Огі глянули смілиш,
І юнацькі дужі груди
Сколихнулись веселіш.*

*Діти праці, діти степу,
Що з отарами зросли,
До гріховного вертепу
Дивну радість понесли:*

*Радість змузеного стану,
Дивну зіроньку із зір, —
Щастя, волю довгожданну
І душевний тихий мир!..*

З ПРИВОДУ 2-ГО СКВУ

Коли ці рядки дійдуть до наших читачів, більшість нашої преси вже напевно висловиться і намагатиметься дати оцінку 2-му Світовому Конгресові Вільних Українців. Все так і ми не хочемо залишитися без малого коментаря.

Ми завжди заохочували і сьогодні рішуче підтримуємо важливість інтеграції людських і матеріяльних ресурсів в українському суспільно-громадському житті. Акції, що мають зблизити нас до досягнення нашої мети, що мають вивести нас на ширший форум і здобути нам хочби і малий вплив на хід світових подій, особливо тих подій, які безпосередньо заторкують наш нарід так в Україні як і поза нею, були б в наших умовах поважним досягненням, — вони перетворювали б нас з пасивних глядачів на активних співтворців нашої долі і нашого майбутнього. Це вимагає сконцентрованого зусилля та співдії нас усіх. Здобути здетермінованих приятелів для України у світі, в якому живемо, — не легко, і, якщо лави їх ростуть з кожним роком, — це в першій мірі заслуга нашої організованости. На таких міркуваннях оперта і наша повна підтримка основних концепцій, які привели до створення Конгресу Вільних Українців.

Саме в днях 1-4 листопада 1973 р. в Торонті відбувся 2-ий СКВУ. 429 умандатованих делегатів з усіх країн українського поселення, студенти, журналісти, близько 600 зареєстрованих гостей, 12 тисяч учасників маніфестації, — це імпозантні цифри. Участь канадських представників федерального, провінційного і міських урядів та представників інших національних груп свідчить про їхнє зацікавлення нами та їхню пошану до наших організованих зусиль.

З великим задоволенням згадуємо про перебіг сесій, якість доповідей з дискусіями на семінарах та про наради міжкрайових організацій. Радіємо об'єднанням Українських Православних Церков, цінимо спільний виступ ієрархів усіх українських віроісповідань, який виявився у спільній відправі молебня. Очевидно, не обійшлося без організаційних недоліків, які

однаке залишилися в тіні, порівнюючи до загального успіху Конгресу.

Коли пишемо і радіємо успіхами Конгресу, ми рівночасно затурбовані його дальшою долею. Нас непокоїть принцип, на якому побудований Конгрес — принцип т. зв. домовлення. Щоправда, статут 2-го Конгресу в порівнянні до першого спирається на ширших демократичних засадах, — Делегатам прислуговує право прийняти або відкинути рекомендації конгресових комісій; залишено осідок Секретаріату Конгресу на 5 років в Торонті, без зобов'язуючої попередньої ротації між країнами Канади, ЗСА та Європи, але принцип домовлення залишено. Якщо це було конечне, щоб 1-ий СКВУ взагалі відбувся — то таке домовлення *ad hoc* оправдане, але незрозуміле задержання цієї засади домовлення на майбутнє. Досвід з діяльності Конгресу останніх 6 років усім наявно доказав неоперативність і неефективність праці Секретаріату СКВУ, побудованого на таких принципах. Сподіваємося, що поширення демократичних основ, постійний осідок Секретаріату й активна участь молодших людей причиниться до того, що Конгрес і його Секретаріат стануть тим, чим вони повинні бути, — авторитетною централею українського організованого громадського життя у вільному світі.

При цьому ще слід згадати, що вибір, чи радше затвердження, складу нового Секретаріату був неоправдано довгий і трудний, бо коли Конгрес мав закінчитися виступом новообраного президента в суботу на бенкеті і на всенародній демонстрації, делегати мусіли після тої демонстрації в неділю вернутися до залі нарад і до пізньої ночі вперто радити й домагатися вибору нового складу Секретаріату. Були моменти, коли виглядало, що делегати, огірчені й розчаровані, повернуться з нічим додому. І щойно апелі до організацій, які мали вирішальне слово при домовленні, та безпосередня ініціатива наших митрополитів Максима і Мстислава довели до остаточного складення списку і затвердження нового складу Секретаріату СКВУ.

Уважаємо, що в Секретаріаті повинно бути місце для наших найкращих творчих сил, для таких людей, які можуть, хочуть і мають дані кермувати Секретаріатом. Хто ними має бути — повинні вирішати делегати у виборах, а не такий чи інший партійний квиток. Змаг за одержання керівного ман-

дату поодиноких людей і груп оправданий, зрозумілий і потрібний. Однак недоречність лежить в обмеженому праві делегатів, які шляхом виборів, мають комусь цей мандат віддати. Втручання політичних партій гальмує у нас демократичний процес вирішування спірних питань. А вже зовсім незрозумілий є факт відмови деяких наших лідерів виступати спільно з іншими, їм немилими. На жаль, навіть такі довгі роки перебування українців на Заході ще не довели до ліквідації цього пережитку з перед десятків років. Настрої делегатів СКВУ, наставлення молоді, небувале зацікавлення Конгресом широких кіл українського громадянства повинні дати причину до міркувань нашим політичним партіям. Від них самих залежатиме, чи вони знову, як у минулому, стануть носіями живих політичних концепцій та організаторами великого українського потенціалу, чого від них чекаємо. Найближчі конгреси Українського Конгресового Комітету Америки та Комітету Українців Канади — дадуть нагоду для ревізії дотеперішніх позицій. **М. М.**

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

т а

ЩАСЛИВОГО і УСПІШНОГО НОВОГО РОКУ

Крайовим Управам, Управам Станиць Братства,
Управі Братства "Броди-Лев", членам Братства,
членам дивізійних родин, братнім
комбатантським організаціям,
українським військовикам
та українській спільноті

б а ж а є

**Головна Управа Братства кол. Вояків
1-ої УД УНА**

Іван Поритко

РІК 1974 — 60-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ

На кілька років до першої світової війни, над європейським континентом щораз більше згущувалися війнні хмари. Війнні настрої почали охоплювати щораз ширші круги суспільств і народів. Під їхнім впливом і в Галичині почали творитися перші організації, які мали підготовляти українську молодь до зустрічі з можливою війною. В 1911 р. цю роль виконували такі товариства як Січ, Сокіл, а зосібна нелегальний “Пласт”, а від березня 1914 р. вже легальна, на своїх статутах напіввійськова організація “Січові Стрільці”. Побіч курсів військового характеру, молодь згуртована в організаціях У.С.С., проходила ще і т. зв. курси політичні з орієнтацією на міжнародні події, що вказували на близький зудар між тодішніми імперіялістами. Березень 1914 р. позначився сильною активізацією молоді внаслідок заборони під російською займанщиною святкувань Шевченківських роковин. Таємні і явні протиросійські маніфестації хвилею покотилися галицькою і буковинською землею. Тому і не диво, що все українське громадянство, зокрема рущійна його сила — молодь, з нетаєною радістю сприймала кожну міжнародну подію, що причинялася до прискіпшення очікуваної військової розправи. Така подія запального значення, що безпосередньо викликала 1-шу світову війну, сталася 25 червня 1914 р., і убивство австрійського престолонаслідника Франца-Фердинанда в Сараєві у Боснії, послужило як претекст для вибуху війни. Саме в тому дні на Січово-Сокільському Здвизі у Львові, дві сотні УСС в одностроях і з рушницями в руках виконували військові вправи. Сильним враженням відбилася ця вістка на зібраній там 30-тисячній масі народу, що перед хвилиною з таким ентузіазмом прийняла появу на площі Січових Стрільців. Які-ж почуття викликала ця вістка? Учасник цього здвигу, поет і УСС Роман Купчинський, вірно передає це враження у своїй вірші “Ніби сниться...” І нараз все затихло. Як камінь. Тільки сонце

на кожному лиці... "так тільки сонце". І те сонце українська молодь понесла потім із собою в ряди УСС. На лиці понесла сонце, а в серцях українські прапори, а в руках затиснутий багнет і рушницю, а на устах бадьору боеву стрілецьку пісню, що голосила програму їх спонтанного зриву: "Машерують наші добровольці на кривавий тан, визволяти братів українців з московських кайдан..." З великим духовим піднесенням зустріло цю подію українське громадянство. Це ж бо реалізувалася віками викохувана мрія, народжувалася нова українська збройна сила, що перед усім світом засвідчить прагнення українського народу жити у своїй вільній і від нікого незалежній державі. Вихована у національній душі, хоч різних політичних переконань, інтелігентна молодь усіх шарів нашого суспільства, рама в раму маршувала в рядах УСС. І в тому марші, на тому славному шляху, у численних героїських боях, найвищою ціною життя і крові, УСС з непоборною силою духа, достойно обороняли честь і гідність своєї Матері-України.

Своїм збройним виступом Українські Січові Стрільці закінчили тогочасні змагання по обох боках тієї межі, що нас розмежували чужі між собою, а в тім подали руку легендарним лицарям Гетьманщини і воїнам Княжої України. Від того часу в історії України занотовано інший шлях. Мирний культурницький змаг боротьби за місцеві здобутки, за можливість співжиття в границях чужої держави, замінено на збройну боротьбу за власну самостійну державу, що про неї раз-у-раз співаємо в нашому національному гимні.

Започаткована в 1914 році Українськими Січовими Стрільцями збройна боротьба за визволення українського народу, безпереривно тривати буде аж до досягнення її остаточної мети. За Українськими Січовими Стрільцями прийшов вияв революційної організації українських військових формацій за часу Української Центральної Ради, за тим Корпус Січових Стрільців, Запорізький Корпус, Синьо та Сіро-жупаники, далі нові українські частини Армії УНР, УГА. Всі вони збройно боролися за Самостійну Соборну Україну у важких боях, правильним фронтом, проти переваги ворожих сил довгі роки аж до вичерпання всієї зброї і всіх фізичних сил, а відтак у підпільній боротьбі, яку продовжували та і далі продовжують до сьогодні, Українська Військова Організація (УВО), Карпатська Січ, 1-ша Дивізія УНА та Українська Повстанська Армія (УПА).

Всі вони пішли в кривавий бій за волю України слідом за Українськими Січовими Стрільцями, засвідчуючи, що Україна бореться і не складе зброї, поки не здобуде назад відновленої в 1917 - 1919 рр. своєї державної самостійності.

Не можна забути, що вже у всесвітньому катаклізмі, 60 років тому, УСС намагалися здійснити український національний ідеал. Адже вже тоді боролися вони за Соборну Українську Державу; за неї складали свої молоді голови та записали своїми безсмертними подвигами свої імена на скрижалях слави України.

Заслуга Українських Січових Стрільців не тільки в започаткуванні збройного чину, але що більше, що тим чином відновили вояцького духа в нашому народі, що вже був зовсім занепаав.

Рештки ще живучих у вільному світі Українських Січових Стрільців, згуртованих в їхнім Братстві, — намітили в 1974 р. відзначити 60-річчя вікопомного збройного бою за визволення України.

Головна Рада Братства УСС про намічене відзначення 60-річчя в 1974 році повідомила всі наші Центральні Організації, зокрема наші комбатантські організації у вільному світі та надіється, що наша патріотична спільнота у всіх скупченнях ці роковини належно відзначить, а то тим більше, що, коли здавлена в жорстоких кайданах червоного московського найзника Україна неспроможна відзначити так як належить 60-річчя славної події своїх геройських синів, то українці, зокрема кол. українські вояки, що живуть за кордонами кривавої окупації, в умовах вільного світу — повинні відзначити в її імені цей незабутній історичний чин наших УСС-ів.

Кульмінаційним пунктом святкування 60-річчя буде в місяці вересні 1974 р. зустріч живих ще УСС-ів з громадянством. Ця загальна збірка УСС буде вже останньою і вона напевно буде незвичайно зворушлива та сердечна, бо УСС-ів завжди єднала з громадянством велика Ідея самостійності України. Ця ідея весь час була і є для УСС-ів непогаслим вогнем їх життя і діяння.

В 60-річчя, Братство УСС буде старатися виконати останній свій обов'язок — видати ще 2-ий том збірника "За Волю України", використовуючи при тім багаті архівні матеріали, які чудом врятовані і зберігаються в посіданні Братства та які

повинні бути опубліковані і доступні всій нашій спільноті, особливо молоді. Далі, в порозумінні з нашими музикологами, — перевидати співаник стрілецьких пісень. Про потребу утривалення їх не треба мабуть доказів. Та найважливішим обов'язком до виконання — це упорядкування і збереження прецінних матеріалів з часу збройної боротьби УСС-ів. Намічені завдання, зокрема збереження стрілецького архіву та видання можна зреалізувати, якщо придбається потрібні фонди.

Треба сподіватися, що наша патріотична спільнота, особливо наші комбатанські організації допоможуть Усусусам і ті їх останні завдання виконати. Треба пам'ятати, що ще живі УССтрільці — це понад 75-літні старці і конче треба дати їм можливість відбути останню загальну збірку-зустріч. Прихильне наставлення і допомога нашої спільноти, — це буде справді цінний дарунок в 60-річчя тим решткам учасників першої військової формації в новітній добі, яким Боже Провидіння дало можливість ту рідкісну подію стрічати, а при тім віддамо гідну пошану погиблим і живим ще героям Маківки, Лисоні і інших, численних місцевостей і подій їхньої славної історії.

Веселих Свят та Щасливого Нового Року

своїм зленам — усім комбатантам

т а

цілому українському народові

б а ж а є

ГОЛОВНА УПРАВА ОБВУА

Веселих Свят та Щасливого Нового Року

всім зленам ОБВУА

б а ж а є

Д-р ВОЛОДИМИР ГАЛАН

президент ОБВУА

Іван Хома, пор. УПА

У РОЗШУКАХ ЗА МОГИЛОЮ ДРУГА

Проминуло багато років від того часу, коли я залишив рідні землі. Ще більше часу пройшло відтоді, коли я в рядах Української Повстанської Армії — подружив з другом Моряком. Це був час, коли УПА ще сильним фронтом боронила свій нарід перед насильством ворога. Пізніше з другом Моряком нам простелився спільний шлях на Захід.

Не легко було розставатися з друзями зброї. Залишаючи рідні землі, мені здавалося, немов би зраджував рідну землю. Чим ближче ми підходили до большевицько-польського кордону, тим на душі ставало тяжче і тяжче.

Перейшовши щасливо границю, ми зупинилися на декілька хвилин на узгір'ї, звідки був прекрасний вид на Сян і околиці. Я до болю відгував розлуку з рідним краєм. Мені хотілося бодай сказати тим горам — гому від них відходжу.

Друг Моряк зауважив мої переживання. Він підійшов до мене і тихо промовив: «Мені теж не легко відходити...» А потім повернувся лицем на схід, підніс руку, ніби на прощання, і, неназе клятву виголосив: «Україно, прости! Ми тебе не залишаємо, ми скоро повернемось назад».

Моряк — гарний, горнявий, стрункий, середнього росту, веселої вдачі, і дуже товариський. Він ніколи не визнавав перемоги ворога над собою, ніколи не приявляв втоми, завжди був готовий іти в бій. Літом 1947 р. він з групою повстанців перейшов з Закерзоння в Україну. Його зверхником у тому часі був друг Потап, що працював в ділянці служби безпеки. Мені доводилося дуже часто гутити похвальні вислови Потапа про молодого Моряка.

В повстанській дійсності деколи траплялося так, що вояк, опинившись в нових обставинах, важко достосовувався до них. Однаже таких познач не було у друга Моряка, хог по приході в Україну дійсність для нього змінилася на далеко гіршу. Моряк своєю поведінкою виробив собі довір'я друзів, командирів і зверхників. Тому йому часто давали завдання,

які вимагали власне повного довір'я. Одне з них, наприклад — це охорона к-ра Рена, який, з важливим завданням перейшов з Закерзоння на схід в Україну.

В місяці серпні 1949 р. під час наступу большевиків на повстанський табір на горі Магура, Моряка поранено в ліву ногу вище коліна. Наступ большевиків був дуже сильний і виглядало, що ніхто не вийде живий з ворожого отоження. Моряк базив, як у завязтому бою гинуть друг за другом. Не зважаючи на своє поранення, він вистрілює всі свої набой з автомата. Опісля лише з пістолем в руці позав повзати від одного вбитого до другого, збираючи від них зброю та амуніцію та продовжуючи вогонь по ворогові. Таким чином він уможливив відступ багатьом друзям, залишаючись сам в таборі. А коли гураганний вогонь большевиків децю притих, Моряк кинув в'язку гранат і останками сил продерся в бік густого лісу, вириваючись з ворожого отоження. Перед безором він наткнувся на пастухів під лісом, які ним зацікаувалися та передали його місцевим повстанцям.

Я зустрінув Моряка вже після бою 28 серпня в лісі над селом Орявчик. Ще сьогодні базу його, як він переживав втрату своїх друзів та горів бажанням помстити їхню смерть.

Моряк був ще дуже слабкий, але помалу вже приходив до сил, та заявляв, що він вже готовий до дальших завдань.

Пізною осінню 1949 р., пробираючись на Захід, наша група опинилася в дуже важких умовах. Большевики зосередили свої сили, щоб не пропустити нас на американську окупаційну зону. Сніг би радше наші сліди на снігу давали большевикам можливість устійнювати місце нашого постою і тому не раз доводилося нам прориватися з большевицького отоження. В одному з таких отожень Моряка поранено розривною кулею в праву руку вище ліктя. Розривна куля проломила і розторошила кість.

Сильна большевицька погоня, голод, холод, сніг, обтяження раненим створювало майже безвиглядну ситуацію для повстанців. Моряка часто треба було нести на плечах або на ношах, а ми були й без того виснажені. Коли наші сили позали гимраз більш підупадати, готові Рубан і Пас-Юрко прийшли до висновку, що треба нам розстатися з раненим Моряком, якщо маємо виконати наше доручення.

Командир групи Орест здавав собі добре справу з важкого положення і теж шукав найкращого виходу з нього, але

це була ситуація, в якій не було багато можливостей. Думка обох готових була логічна, але як було можна розстатися з другом, коли він ще живий? Командир Орест наказав дальший марш.

Треба було сходити з гори в долину. Перший сходять Рубан, другий Пас, третій ранений Моряк і інші. Рубан, фізично найбільше сильний, скотився перший з гори вниз мов мала ляхівина. Ніхто не міг втриматися на сніговій горі, що вже говорити про раненого? Моряк, падаючи, знепритомнів. Ми позали відтирати його. Чотові знову висловили думку, що з раненим нам не виконати завдань.

Коли Моряк прийшов до притомності він рухом руки покликав командира до себе. Цей підійшов і допоміг Морякові присісти на пеньку. Якусь хвилину запанувала мовчанка, а потім Моряк промовив: «Друже звержнику, я розумію і здаю собі справу з нашого дуже важкого положення — ми у безвихідній ситуації. Перед вами ще важче завдання. Не обтяжуйте себе мною. Не наражайте на ще більшу небезпеку себе через мене. Прошу вас сповніть мою волю. Дострільте мене і накрийте моє тіло десь тут змелею, а коли земля замерзла, то снігом. Без мене вам буде далеко легше. Рятуйте себе і пошту, що при вас». По коорткій перерві він додав: «Мені не прикро вмирати — це за Україну, хоч дуже жаль, що не накриє мене українська земля. Звержнику, прошу не думайте багато. а сповніть мою волю».

Командир Орест задеревів. Він стояв ще декілька хвилин і думав, а потім витягнув пістоль «Токарева» і з нею в руці підійшов до обидвох готових, що сиділи на боці і розмовляли. Він рішуче заявив обидвом готовим: «Коли ще раз загую розмову на тему Моряка, змісця застрілю одного з вас; першим буде той, хто буде ближче мене. Моряка беремо на плечі і несемо так довго, як це тільки буде можливе. З ним розстанемось в останніх хвилинах нашого життя. Зрозуміло?» Оба готові тільки відповіли: «Так, друже командире».

Добившись до американської окупаційної зони Австрії, ми примістили Моряка в лікарні міста Лінц. Та врятувати Моряка не було вже сил. 6 грудня 1949 р. він помер. В 1950 р. наказом Ч. 1 Української Головної Визвольної Ради в Україні його відзначено Золотим Хрестом Бойової Заслуги першої класи, — найвище відзначення Української Повстанської Армії.

Знаючи Моряка з України і останнього часу його життя, не раз я думав про нього. Хотілося знати, хто його поховав, і де спогли тлінні останки цього хороброго воїна УПА. Я декілька разів запитував різних друзів, які повинні були б знати про це, але не одержував від них відповіді довгими роками. Потім мені сказали, що Моряк похований на цвинтарі в місті Лінці і правдоподібно хтось поставив йому пам'ятник. Я постановив собі, що як тільки буди мати можливість відвідати Європу, знайду могилу Моряка.

Нагода прийшла досить нізно, бо аж весною 1970 р. Прибувши до Європи, я був певний, що в українських установах у Мюнхені знайду якісь записки про нього. На превеликий жаль, я помилився. Діставши дві адреси людей, які живуть у Лінці, мені нізого іншого не залишилося, як поїхати туди й вести розшуки на власну руку.

До Лінцу я приїхав 14 березня 1970 р. Зараз на другий день я розшукав о. д-ра Стасюка, адресу якого дістав у Мюнхені. Я розказав йому хто я, і про що мені йдеться. Священик здивовано прислухувався, а потім дав мені таку відповідь: «Це досить безвиглядна справа. Ви хочете когось знайти після таких довгих років? Я в тому часі був тут парохом, але про такого головіка нізого не чув і не знаю».

Однак відповідь о. д-ра Стасюка мене не зневірила. Взявши таксівку, я поїхав до міста Штаер. Тут Моряк зустрівся вперше з австрійською поліцією в американській зоні Австрії. Тут він дістав перші застрики проти інфекцій і звідси його вже автом відіслано до Лінцу.

На основі зібраних вістей у Штаєві я міг думати, що Моряка перевезено до Загального Шпиталю в Лінцу і я, не тратячи часу, знову їду до Лінцу.

В лікарні з допомогою сестер я переглянув цілий архів, але — на жаль — прізвища «Моряк» не знайшов. Зневірений вийшов з лікарні і в шпитальнім подвір'ї, присівши на лавці, позав міркувати, що мені далі робити. Нараз мій зір зупинився на хресті між домами. В мене промайнула думка, що це хрест на шпитальній каплиці, і що можливо, в каплиці є священик, який може мені допомогти.

Я вернувся до канцелярії шпиталю і сказав, що хотів би багити священика, якщо він тут. Священик, до якого потелефонував урядник, сказав прийти до нього до каплиці.

Коли ми привіталися, я дізнався, що це духовник, до якого я мав листа з Мюнхену від п. Комаринського, отець д-р Поліха.

Вислухавши мене, о. д-р Поліха пішов зі мною до шпиталю і тут ми вже обидва позали переглядати картотеку. В архівному відділі ми втратили багато часу, а прізвища Моряк так і не знайшли. Тоді ми позали знову від позатку, але вже не шукали Моряка, а пацієнта, що мав прострілену руку. По довшому засі натрапляємо на такого хворого на прізвище Степан Вішко. До тих паперів підшиті документи хворого на прізвище Павло Ющенко.

Дуже звігливі були сестри шпиталю. Вони розшукали всі документи, що були пов'язані з тими двома прізвищами. Маючи вже все потрібне перед собою, ми ствердили, що Ющенко — це сл. п. Моряк. Тут я прийшов до висновку, що Моряк перше прізвище подав неправдиве, маючи надію, що він вийде зі шпиталю. Коли ж побазив, що його стан безвихідний, він подав правдиві дані про себе. Вони в документах подані так: Ющенко Павло, народжений 25. 5. 1924 р. в Вішко, православний, поранений 26. 11. 1949 р. До шпиталю привіз його «Унфаль-амбулянс» з. 72.12.40006, номер 6. 12. 1949 р. о год. 19.30, протокол секцій 11585.773 8. 12. 49 р. Протокол підписав д-р Бауер. В шпиталі був під опікою д-ра Дірнберга. Причина смерті — тетанус. У відділі секцій знайдено, що Ющенка поховано на цвинтарі Санкт Мартін, віддаленому 15 км. від міста.

Попрощавшись з о. д-ром Поліхою і подякувавши за велику допомогу, я поїхав на цвинтар.

В канцелярії цвинтаря мені сказали, що Ющенка в 1950 р. перевезли на цвинтар в Астен. Іду туди. Адміністратор цвинтаря, — людина добра, і помагав мені, як тільки міг. На жаль, в церковних книгах не знайшов жадної нотатки про Ющенка. Ходили ми разом на цвинтар і шукали прізвища Ющенка, але і це нічого не дало. Адміністратор цвинтаря старався мене переконати, що це мусить бути якась помилка, бо він цвинтарем опікується понад двадцять років і про перевезення якогось тіла на їх цвинтар не пам'ятає. Він висловив мені своє співгуття, жалував, що не може більше допомогти і пішов додому.

Я був уже дуже голодний і перетомлений, тому пішов до найближчого ресторану, щоб щось перекусити. Тут стара-

ся нав'язати розмову з власником гостинниці та присутніми гістьми. Але ніхто не пригадував нічого, що могло б мене навести на слід Ющенка.

Однаке, хог не було в цьому жадної логіки, я ще раз вернувся на цвинтар. В глибокому снігу я бродив від могили до могили — без успіху. Добре перемерз, тому постановив вертатися. Вже при брамі я ще раз зомусь зупинився, неназе б хотів з кимось попрощатися. В тій хвилині мій зір зупинився на православному хресті. Я побіг назад. На хресті побазив вирізьблений тризуб і прізвище «Ющенко». Нерви мої нараз відпружилися, я відгув велику втому. Я довго стояв над могилою і молився.

Пор. Іван Хома над могилою друга Ющенка-Моряка в Астен, Австрія.

Користаюци ще з денного світла, я зробив кілька світлин. Потім ще раз вернувся до гостинниці. Задоволений з приводу вже неогікуваного успіху, я гостив усіх присутніх в ресторані. Може гості дивилися на мене як на дивака, але я відгував свого роду вдоволення, якщо в таких випадках загалом можна відгувати вдоволення. Декілька австрійців виявили охоту побазити місце спогинку Ющенка-Моряка. Там вони

зробили мені з мого апарату ще кілька знімок. Потім я пішов ще раз до церковного уряду. Тут я просив про опіку над гробом та залишив гроші на Служби Божі. Вночі я виїхав з Астен.

Велике спасибі о. д-рові Полісі за його допомогу у розшуках та людям доброї волі, які, не знаючи Ющенка-Моряка, опікувалися ним в часі лікування і подбали про його могилу.

ХРИСТОС РОДИВСЯ!

*З радісним празником Різдва Христового та Новим Роком
усіх колишніх вояків Української Повстанчої Армії,
Братні Комбатантські Організації
і весь Український Народ*

вітає

**ГОЛОВНА УПРАВА
ОБ'ЄДНАННЯ КОЛ. ВОЯКІВ УПА**

**ЗІ СВЯТАМИ РІЗДВА ХРИСТОВОГО
ТА З НОВИМ РОКОМ**

**ЩИРО ПОЗДОРОВЛЯЄМО
ВСІХ ШАНОВНИХ ЖЕРТВОДАВЦІВ
ЯК ТЕЖ УСІХ ПОВАЖАНИХ ЗБИРАЧІВ
ЛИСТОПАДОВОЇ ЗБІРКИ**

Христос Родився!

Славмо Його!

Суспільна Служба Комбатантів

Д-р М. Малецький

У 30-ЛІТТЯ 1-ОЇ УД УНА

**“За свій рідний край, за стрілецький
звичай, за волю України”.**

Під цим кличем відзначала наша громада у широкому світі 25-ліття і тепер відзначає вже 30-ліття створення Української Дивізії.

Чому і чим саме ця дата, — дата творення Дивізії — являється важливою, чому їй надаємо таку велику вагу, що вона собою представляє та що символізує?

Відповідь на ці питання включає в собі рівночасно первні розумового та емоційного порядку. Відповідь ця можлива тільки в розумінні та контексті суспільно-національних процесів, які відбувалися тоді в українському народі.

Киньмо на хвилину оком назад і погляньмо на ситуацію на рідних землях з-перед 30-ти років. Війна вже в четвертому році, донедавна переможні німецькі армії зазнають щораз то дошкульніших ударів на всіх фронтах, території окуповані німцями опановуються явніше діями підпільних патріотичних організацій, воєнна німецька господарка дезінтегрується. Для критичного аналітика тодішньої ситуації війна для держав осі була вже програною.

І саме в той час, у квітні (28) 1943 р., певні німецькі кола на чолі з львівським губернатором Вехтером дістають згоду вищих чинників на творення української дивізії. Український Центральний Комітет, що його очолював проф. Вол. Кубійович, піддержує цю ініціативу. Щоправда Український Центральний Комітет репрезентував тоді лише наш легальний сектор, функції політичного проводу залишилися за українським підпіллям. Проте впливу УЦК на певні прошарки українського громадянства не можна було не доцінювати. Створено Військову Управу і дуже скоро приступлено до набору добровільців. Відповідь українського громадянства, а спеціально молоді, була дуже ентузіастична й уже по кількох тижнях кількість зареєстрованих добровольців перейшла була 80 тисяч.

Насувається мимоволі питання: В чому причина цього ентузіазму? Бо ж з актом творення дивізії не були зв'язані ніякі німецькі політичні концесії українському народові. Це мало бути тільки одна дивізія, а це майже ніщо в порівнянні з тим, що ми хотіли і могли створити; назву дали їй “Галичина”, що мало і символізувало регіоналізм і заперечувало наші змагання до повної незалежності; вищий командний склад мав бути німецький. А все ж таки, молодь пішла.

Український Центральний Комітет і Військова Управа розуміли і те, що, чи український чинник згодиться чи ні — німці дивізію створять. Німецькі урядові чинники постійно ставили українську громадськість перед доконаними фактами, а завданням Українського Центрального Комітету було допомагати українцям у ситуаціях, у які їх ставили німці.

Проф. Кубійович так формулює свої міркування: “Якщо йдеться про дивізію, то за активну участь в її організації та за співвідповідальність українських чинників промовляли такі моменти. Ми хотіли творити українську збройну силу і треба було використати кожний момент, враховуючи весь ризик. Дивізія “Галичина” постала б і без нас, але тоді український чинник не мав би впливу на її характер і на захист інтересів українського вояцтва. Дивізія скріпляла наш стан посідання в Галичині та могла його зміцнити і на інших українських землях. Тільки в складі німецьких збройних сил могло постати регулярне, добре вишколене й озброєне велике українське з'єднання, яке при сприятливій для нас ситуації мало стати зародком української національної армії, без якої не могла б існувати українська держава; можна було мати деяку надію, що цією сприятливою ситуацією буде хаос, що постане на українських землях після програної німцями війни. Завдяки Дивізії українська справа входила в деякій мірі на міжнародну арену”.

Митрополит Шептицький уважав також, що треба піти на великий ризик, якщо йдеться про творення зародка української армії.

Створення Дивізії занепокоїло й большевиків. Це ж міг бути початок нової німецької політики на сході — співпраця з українцями, а це тоді у 1943 р., було для большевиків загрозове, і тому, мабуть, большевики влітку 1943 р. кинули в Галичину кращі партизанські відділи ген. Ковпака, за сотні кі-

лометрів від їхньої бази. Завдання партизанів було наочно показати українцям слабкість німецької влади в Галичині, залишити своїх агентів і спричинити замішання і хаос, які вже панували в Центральній і Східній Україні. Треба сказати, що рейд Ковпака частково досяг своєї мети. Натомість більшовикам не вдалося здеморалізувати добровільців, які зголосилися до Дивізії.

Це ті розумові міркування, які дають відповідь на наше на початку поставлене питання.

Емоційні елементи нашого рішення, очевидно, не можна змірити. Вже саме бажання мати свою державу, боротися за неї в рамках добре вишколених з'єднань, свідомість, що тільки збройно можна здійснити і закріпити вільне життя на своїй вільній землі, вказують, які глибокі мотиви мав тодішній ентузіям.

Тодішній підпільний провід Організації Українських Націоналістів офіційно поставився негативно до концепції творення дивізії. Річ зрозуміла — офіційна згода на одну дивізію та ще в такій формі була б запереченням його ідеалів; неофіційно однаке, ОУН вислала до Дивізії багато людей, а подекуди навіть заохочувала деяких, бо не всі надавалися до партизанської боротьби в рядах тоді також формованої Української Повстанської Армії. ОУН здавала собі докладно справу з того, що вишколені військом одиниці можуть у відповідному моменті вирішити нашу визвольну боротьбу. Мемуаристи однозгідно стверджують, що співпраця УПА з Дивізією в час побуту на рідних землях завжди була якнайкраща.

Стрілецькі, підстаршинські і старшинські вишколи, формування бойових одиниць в рамках Дивізії, бої під Бродами, переформування після тієї битви, бої у Словаччині, Югославії, капітуляція і полон добре всім відомі, і над цим не треба тут зупинятися.

Що нас повинно сьогодні більше цікавити і над чим треба б застановитися — це роля Дивізії у процесі українських визвольних змагань, її вклад у цю боротьбу та наслідки її вкладу.

Процес національного визволення українського народу довгий і складний. Хмельницький, Мазепа і їх доба, козацькі заворушення і повстання XVIII століття, література і духове відродження XIX століття з таким велетнем духа як Шевченко,

заслання і каторги кращих синів українського народу — це конечний і тернистий шлях цього процесу. Прийшли роки 1-ої світової війни, а з цим перша революційна спроба ширшого масштабу в модерних часах. Дослівно з нічого творилося війсьсько, державна адміністрація, відбудовувалася національна господарка. Геройські подвиги нашої збройної сили, що проявилися в діях Армії Української Національної Республіки, Січових Стрільців, Галицької Армії свідчили ясно і недвозначно про волю українського народу жити власним життям. І хоч змагання ті не увінчалися успіхом — тобто закріпленням здобутого — проте вони зрушили і спрямували процес нашого визволення з еволюційного на масовий всенародний революційний шлях. Визвольні змагання 1917-21 років створили базу й атмосферу, в якій виросло покоління свідомих і консеквентних борців за волю. До того покоління належати було нашим привілеєм. І як тільки трапилася нагода вступити в ряди збройних формацій, — це покоління відгукнулося з ентузіазмом, байдуже, що форма нам не відповідала. Не форма була суттєвою, рішило наше внутрішнє наставлення, наша свідомість і відповідальність бути гідними наслідниками наших батьків.

Читаючи мемуарні книги з часів 2-ої світової війни, з її мілітарних операцій, а пишуть їх переважно командуючі генерали і полководці, дивізія в інших арміях — це взагалі найменша одиниця, яка згадується при стратегічних чи тактичних операціях. Чому в нас вона набрала такого значення? Факт створення Дивізії важливий не задля числа її учасників, але важливий як символ безкомпромісової та безперервної боротьби українського народу, — символ продовження нашої збройної традиції; без неї забракло б цього конечного кільця у безперервному ланцюзі подій, що ведуть до наміченої мети. З того погляду Дивізія виконала своє завдання. Ставши найбільшою і найкраще зорганізованою бойовою одиницею в часі 2-ої світової війни, вона ще раз засвідчила готовість українського народу використати всяку нагоду, щоб раз остаточно і з успіхом закінчити свою боротьбу.

Дивізія спершу мала назву “Галичина”. Щойно, коли німці були змуснені залишити наші землі та хотіли рятувати втрачене, що було неможливе, погодилися на створення Українського Національного Комітету на чолі з ген. Шандруком. І

хоч це вже були хвилини перед дванадцятою годиною, Український Національний Комітет не міг виконати своїх завдань, з якими ще рік перед тим він правдоподібно міг би був легко впоратися, все ж таки ми радо та з захопленням прийняли перейменування Дивізії “Галичина” на 1-шу Українську Дивізію Української Національної Армії. Присяга зложена ген. Шандрукові на вірність українському народові та тризубці на шапках — це власне були ті символи, які ми на початку творення Дивізії, мали тільки в глибині своєї душі, а які виявляли наше наставлення і цілеспрямовання. І цю назву ми прийняли та послугуємося нею до сьогодні. І так вона перейде до історії, бо вона відповідала правдивим намірам творців і учасників Дивізії.

Перший свій бій Дивізія, як організована, мілітарна одиниця, програла під Бродами разом з німецькою армією. Чи дійсно вона програла війну? У моєму переконанні — ні! Факт сьогодні відомий, що велике число наших друзів, що не вирвалися з брідського кільця, посилили ряди вже тоді героїської УПАрмії. Їх вклад у цю боротьбу великий, але цей аспект ще чекає на дослідження.

У рамках ювілейного відзначування варт згадати наступну подію. При одній нагоді відбулася розмова однієї людини з вільного світу з молодим українцем з рідних земель. Коли при цьому заторкнено питання Дивізії, цей українець відверто заявив, що в подібних обставинах від пішов би нашими слідами. Беручи на увагу неперестановку кампанію, яку радянський режим веде проти нас — таке визнання молодого людини, це не лише признання, але підтвердження нашого переконання, що жертви життя і крові наших друзів не пішли надаремно.

Внаслідок закінчення воєнних дій, більшість Дивізії попала до альянтського полону. Постала небезпека видання нас більшовикам, бо кільканадцять тисяч борців за волю у західному світі — це загроза режимові, це живий доказ і заперечення того образу, який вони хотіли собі створити серед західного світу.

Однак здоровий глузд альянтського командування переміг. Дивізію реабілітовано, признаючи, що навіть у чужому уніформі можна боротися за свою справу, і членам Дивізії відчинилися двері масової еміграції.

Тридцять років минає від часу нашого поселення на нових континентах, в нових країнах. Роки залишили знак у

зверхному вигляді, однаке вони не змінили нашого наставлення, нашого переконання, що ідеї, за які ми боролися, правильні. Здається мені, що на кожному кроці підтверджують наші члени конкретним ділом, своєю активною участю у громадським і політичним житті, свою готовість стояти за слушну справу. Здається немає сьогодні ділянки у зрізничкованому житті нашої спільноти на еміграції, де не знаходиться наш член на відповідальному місці.

Прибравши зорганізовану форму Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, наше членство зуміло задержати солідарність і єдність. Братство стало тим форумом, де зустрічаються його члени різних політичних переконань, але де завжди знаходять спільну мову. Зрозуміння інтересів цілого українського загалу, якого ми навчилися власне в Дивізії, керує нашими починаннями і серед несприятливих еміграційних умовин. Гасло наших святкувань “За свій рідний край, за стрілецький звичай, за волю України” є ядром наших прагнень і змагань в минулому, наших спроб у сучасному та мета наших прямувань у майбутньому. Воно лягло в основу творення усіх наших військових формацій ХХ століття, українських армій Визвольних Змагань, Української Повстанської Армії, Першої Української Дивізії.

Вістки з України наповняють нас гордістю. 30 років — більше чим чверть століття — це поява на історичній арені нового покоління, аке сміло підняло прапор самостійности, скривавлений та дорого заплачений життям наших батьків та друзів. Боротьба там розгортається. Процес національного визволення, всеобіймаючої української революції сходить у третій остаточний етап. Не поміг жорстокий терор сталінського абсолютизму, не помогла перфідія і облуда його наслідників. І хоч український народ зазнав великих біологічних і культурних втрат, ідея вільно жити показалася сильнішою. Покоління Мороза, Чорновола та тисячів других нам знаних і незнаних — це доказ, а рівночасно запорука, що перемога буде за нами. А цю перемогу завершить остаточно в слушний час, а може він вже недалекий, свідомий український вояк.

Події в Україні нас утверджують, але рівночасно нас зобов'язують. Головне завдання української еміграційної спільноти допомогти українському народові в його боротьбі. Без виконання цього завдання сенс життя нас, як політичної еміграції, втрачений. Розпоряджаючи скромними людськими і мате-

ріяльними ресурсами нам треба їх концентрувати, а не роздрібнювати. Тільки сконцентрованими зусиллями доб'ємося успіхів.

Багато проблем, що сьогодні хвилюють українську громадськість на еміграції, в Україні не існують, а деякі вже стали категоріями історичного порядку. Тому часто виглядаємо тут, як новітні Дон Кіхоти в боротьбі з вітряками.

У першій мірі нам треба жити сучасністю, і, не забуваючи минулого, сміло дивитися у майбутнє.

Політичне зрізничкування, хоч потрібне, в громадським еміграційнім житті мусить уступити місце принципові доцільності і компетентності. Жити сучасним значить зрозуміти та вичуту ритм суспільно-політичних процесів в Україні, до них достосуватися та спільно крокувати у світле майбутнє.

А далі, до поширення нашого гасла "За свій рідний край, за стрілецький звичай, за волю України" словами "За закріплення та всесторонню розбудову української держави".

Ціль наших святкувань пригадати та ще раз вказати на ці істини. Ми хотіли б, щоб вони дійшли до свідомости всіх, а перш за все до свідомости нашого молодого покоління. І, якщо наші святкування хоч частково це досягнуть, якщо причиняться до перегляду наших позицій, спрецизування напрямку та сконкретизування дії, тоді вони виконали свою мету.

ХРИСТОС РОДИВСЯ!

**В ДЕНЬ СВІТЛОГО ПРАЗНИКА
РІЗДВА ХРИСТОВОГО**

*Єрархам наших церков, нашим гленам, науковим,
громадським та політичним організаціям
і всьому українському громадянству
всього найкращого бажає*

УПРАВА БРАТСТВА «ЛЕВ-БРОДИ»

ХРИСТОС РАЖДАЄТЬСЯ!

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

та

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

УСІМ ПОБРАТИМАМ,

УСЬОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ВОЯЦТВУ,

РОЗКИНЕНОМУ ПО ЦІЛОМУ СВІТІ

та ЇХ РОДИНАМ

і

ВСІЙ УКРАЇНСЬКІЙ СПІЛЬНОТІ

бажає

Головна Рада

Братства Українських Січових Стрільців

ХРИСТОС РАЖДАЄТЬСЯ!

РАДІСНИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

І ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

Головній Управі Братства кол. Вояків

Української Дивізії

Української Національної Армії,

Крайовим Управам, Управам Станиць.

Братству Броди-Лев, Редакції та Адміністрації

“Вістей Комбатанта”, всім Дивізійникам,

розкиненим по цілому світі та їх родинам.

**Комбатантським організаціям усіх українських
збройних формацій і всій українській спільноті**

Братство кол. вояків 1-ої УД УНА в ЗСА

Станція у Філядельфії.

**Василь Ілащук, бул. ст. дес. УГА
(1893 - 1965)**

В ДЕНІКІНСЬКОМУ ПОЛОНІ, В ДАРНИЦІ 1919 Р.

(Докінчення)

Четвертий тиждень приніс нам деякі зміни. Вже в неділю, 28 вересня, ми одержали по одному сінникові і по одній парі білля. Воно нам дуже пригодилося, бо багато з нас мали те гілки, що на собі. Порожні сінники ми стелили на причі і відтепер на них спали. Цей дар ми дістали від Українського Червоного Хреста в Києві, а не від денікінців, які почали його ліквідувати.

Це була в нас перша зміна в четвертому тижні нашої неволі. Друга зміна була господарської натури. Денікінці почали нам видавати замість по пів фунта м'яса на особу, як це було досі, тільки самі волові голови і ноги. На всіх людей табору кухня діставала 4 голови і 6 ніг, але, коли давали 8 голов, то до них додавали 10 або 12 ніг. За якою нормою видавали нам денікінці те "продовольствіє", вони, мабуть, самі не знали. Коли б не обставина, що ми могли купувати собі ще дещо на базарі, то перед нами виринуло б мариво голоду. Одночасно денікінський командант видав наказ, щоб 4-та сотня залишила біженецькі бараки та перенеслася до бараків для полонених, щоб усі сотні були разом.

В половині того тижня заїхав на дарницьку станцію транспорт циганів з Харкова, разом коло 30 вагонів. Дарниця і наш табір зараз змінили свій вигляд. Цигани лазили по всіх кутках та й по своєму циганили. Циганки накидувалися кожному з вороженням. Звичайно ворожили за 5 рублів і за кусок хліба для дитини, яку чи не кожна циганка, носила на руках, а то й бувало, що крім дитини на руках, за циганками бігало по кількоро дрібних дітей так, що коли хтось забажав дізнатися від циганки про свою долю, то іноді мусів віддати циганчатам увесь хліб. Але коли хто не дав хліба, то циганка вдовольнялася і самою п'яткою. У ворожбі циганок була для кожного з нас

гарна дівчина і кожному стелилася щаслива, весела і далека дорога.

В п'ятницю того тижня, коло третьої години по полудні, ми почули сильну гарматну стрілянину, що гриміла вище Києва. Розриви шрапнелів було видно з Дарниці. Ми думали, що це наша армія натсупає на Київ, або обстрілюють столицю повстанці, що були фактичними господарями цілих районів і від часу до часу робили наскоки на місцевості, що в них денікінці намагалися закріпити свою владу. За інформаціями — це були повстанці отамана Ангела. Їхні відозви частенько появлялися також у нашому таборі. Ясно, що в цих відозвах повстанці ви-яснювали своє становище до Денікіна. “Хто такий Денікін?” — ставили вони питання і відповідали епітетами: “Денікін — це блюдолиз царя Миколи” і подібними.

Відозви закликали до боротьби з Денікіном і взивали ставати на допомогу Армії Головного Отамана Симона Петлюри. Підписував ці відозви “Постанчий Комітет”. До відозв ми ставилися обережно, побоюючись провокації.

Стрілянина над Києвом не вгавала. Ми надіялися можливого перевороту і, на всякий випадок, приготувалися. Який це ма бути переворот — нам було байдуже, але ми його дожидали.

Перед вечором стрілянина стихла. Другого дня денікінські газети писали, що це була большевицька ватага і денікінці її розбили. Дільниця Києва — Поділ, що її та ватага обстрілювала, не зазнала більших шкід. Була пошкоджена всього одна кам'яниця, “адно ліцо (особа) було убіто, а адно паранено”...

Большевики стріляли з трьох пароплавів. Це потверджували очевидці і вони стверджували, що на Подолі шкоди були поважніші, що частину тої дільниці були зайняли большевики, висадившись з пароплавів, але денікінці їх з міста викинули. Коли ми під час обстрілу питалися денікінців, хто це стріляє і чому, вони відповідали: “Ви знаєте . . . , хто стреляє . . .”, завітчуючи свої відповіді сочистими московськими матюками, підкріплюючи їх ще й додатком — “галічанская сволоч”.

Цим епізодом закінчився наш четвертий тиждень.

На початку жовтня денікінці вивезли циганів до Києва, а два дні опісля вивезли також усіх біженців. Вони чванилися, що їхні “доблесні” війська вже під Кам'янцем і Луцьком, тому біженці можуть свobodно “ехать дамой”. Одне не

вірив аж у такі великі воєнні успіхи денікінців, бо нам було відоме, що оперативний штаб добрармії та й інші їхні командування не мають куди з Києва руйнитися. На основі часописних повідомлень можна було робити висновок, що фронт проходить через Попельню і що денікінцям ще далеко до Подільської губернії.

Ми вперто вірили, що зміна, і то зміна корисна для нас, прийде. Ми вірили, наша армія денікінців заатакує, прожене їх з Києва і, що наш III/24 курінь знову буде поважною бойовою частиною УГА. Тої щасливої для нас хвилини ми дожидали.

Тим часом настала перша декада жовтня, а сподівана і бажана нами зміна, навіть хвилева, не приходила. В тій ситуації ми почали поважно думати про наше майбутнє. Наближалася зима, а денікінцям зовсім не було в голові, що ми обдерті та й у старих, діравих бараках. Вони і своїх клопотів мали досить.

В нашій ситуації ми могли покористуватися тільки правом невільника — “втікати”. Ми міркували: сторожа є на те, щоб пильнувати, але завжди виграє той, хто хитріший. Отже рішили організувати втечу. В таборі всіх нас було вже тільки коло 300. Наша кількість постійно зменшувалася. Багато наших стрільців захворіло і їх забрали до лікарень, інші таки зарискували втечу і розбрилися по Чернігівській та й Полтавській губерніях.

Втікати в Полтавщину або Чернігівщину такій кількості людей було — нерозважно. Одинцем ніхто з нас не думав вибиратися в непевну дорогу. Втікати до своїх без сторонньої допомоги було неможливо. А йшлося про те, щоб з табору вивести всіх стрільців, бо майже всі вони пройшли кривавий шлях в лавах III/24 куреня від Львова по Київ, а дехто пройшов той шлях в інших бойових частинах УГА.

Ми рішили зв'язатися з отаманом Зеленим, що оперував у районі Трипілля. До нього — ми вірили — найлегше знайдемо непевні дороги понад Дніпром і знайдемо допомогу в переправі на правий берег Дніпра. Отже до славного тоді отамана Зеленого ми вислали секретно двох наших відпоручників у Трипілля, де була його головна квартира. Добровільно згодилися виконати це завдання хор. Василь Гречаник і хор. Роман Зелений. В дорогу вони рушили в понеділок, 6 жовтня, після полудня.

Була вже пізня ніч у середу, 8 жовтня, коли оба наші відпоручники-парляментарі вернулися і, на нашу радість, з добрим вістями. Отаман Зелений приобіцяв допомогу, а коли до нього доб'ємося — то й зброю. Щоб втеча нам удалася, він уже в четвер увечері вишле до нас у Дарницю провідників, а ми всі на той час мусимо бути готові. Крім провідників отаман Зелений обіцяв ще й охорону. Все мусіло йти бистро, бо час не ждав.

До виконання нашого пляну, до того до втечі з табору, нам залишалося не цілих 24 години і той час ми мусіли використати, тим більше, що денікінський полковник, командант табору, попередив, що всіх нас полонених галичан мають перевезти на Дін в розпорядження ген. Бреслера, завідуючого вугільними шахтами в Донецькому басейні.

Заповіджене наше відтранспортування на Дін греба було за всяку ціну випередити.

Не відкладаючи, ми рішили нишком вийти з табору завтра, себто — в четвер увечері, але про це ще нічого не казали сотням. Постановили сказати їм це аж у хвилині втечі. Ще треба було знайти дорогу з табору в ліс і її прослідити, бо провідники Зеленого дороги через ліс не знали. До виконання цього завдання, зголосився я. Взявши зі собою вістуну Миколу Гондюка, ми пролізли через дротяну огорожу і прослідити дорогу через ліс аж до села Бортичі. З розвідки ми повернулися коло полудня. Було тоді свято Івана Богослова і день був вільний від праці. О 6-тій годині вечора покликав денікінський полковник до себе пор. В. Струця і доручив йому наглядати за порядком у таборі на час його відсутности, бо він виїздив о 8-ій годині вечора до Києва і мав повернутися аж у п'ятницю увечері. Пор. Струць, повернувшись з тої авдієнції, оповів нам цю новину, що очевидно немало нас врадувало.

Смеркалося, коли командири наших сотень приготували їх до втечі-походу. Цю вістку сотні привітали радісно.

Коло 8-ої години вечора прийшов у барак старшин якийсь денікінський "вольноопределяющийся". Це був юнак з VI гімназійної класи в Чернігові, уродженець містечка Воронків. Він був змобілізований і служив у денікінській армії, але тепер був на відпустці і виконував службу розвідника в отамана Зеленого. До бараку він прийшов без перешкоди, бо його, як денікінця сторожа на брамі не задержувала. Сімох його това-

ришів у селянських одягах ждали в лісі. Вся ця група — це були ті, що з торучення отамана Зеленого мали нас провести аж у безпечне місце. Коли у бараках вже все було приготоване, я пішов з хор. Гречаником перетинати дроти в північній частині табору. Повернувшись у старшинський барак, ми згодосили, що “ворота готові”. Тут виникло мале непорозуміння. Хор. Яримович Микола почав у останній хвилині переконувати, що старшини повинні втікати самі, бо “гуртом буде тяжко”. Однак на його “пораду” ніхто не звернув уваги і він замовк.

Коло 9-тої години сотні почали виходити. Пор. Слюсарчук стояв коло старшинського бараку і спрямовував кожного до “воріт” у перерізаних дротах. Біля дротів стояв хор. Гречаник. В сотнях — 1-й, 2-й і 3-й з бараків виправляли людей команданти сотень. У 4-тій сотні виправляв я. Інші старшини пішли наперед у ліс і там усіх утікачів збирали в одному місці.

Однак втеча нам не вдалася так, як ми плянували. 1-ша і 2-га сотні, які приміщувалися в бараку біля брами, нароби-ли такого шуму, що його почула стійка на брамі і заalarmувала сторожу, яка незабаром з’явилася в бараку і спинила вже розпочату втечу. В бараку 4-ої сотні мені вдалося виправити всіх людей. На останку тільки я і стрілець Дмитро Максимчук залишилися в середині бараку. Заки ми вийшли, я вислав Дмитра поза старшинський барак, а сам розглядався, чи ще хто не лишився. За хвилину прибіг Дмитро переляканий.

— Що сталося, Дмитре?

— Ми пропали! Перед бараками денікінці!

— Пст! — подав я знак і сказав йому піти в другий кінець бараку і там відчинити вікно, а я сам пішов перевірити ситуацію.

Перед баракком дійсно стояло 5, може 6 денікінців, а перед ними гурток стрільців.

— Ви куди? Куди вам забажалося? Сволоч, — кричали денікінці, перетикаючи свою лайку невідлучними в таких випадках матюками.

Стрільці скрутилися їм перед носом і забігли в таборовий виходок. Денікінці їх там лишили, а самі попрямували до бараку, в якому я стояв у дверях. Я на них не ждав, тільки грюкнувши дверима, зачинив їх і пішов у протилежний бік бараку, де біля вікна ждав на мене Дмитро. Через відчинене вікно ми оба вискочили. Коли ми вже були за вікном, дені-

Щоб вгасити спрагу, я вибрався по воду, прямуючи на журавель. Незабаром я вже був під воротами просторого господарства. Посеред подвір'я біліла хата, а дещо далше від хати лежало кілька штук худоби. Криниця була під самою хатою. Ворота були сильно зав'язані і я ніяк не міг через них пістатися на подвір'я. Однече вода була так близько, що без неї жалко було вертатися. Я обійшов подвір'я і переліз через пліт, зараз за хатою, та й простісінько попрямував до криниці. До жердки від журавля прив'язав мою їдунку і потягнув жердку вниз, але при цьому журавель заскрипів так сильно і жалісно, що від цього заворушилися в хаті. За хвилину рипнули двері і перед хатою став ув статочний, яких 50 років, дядько з рюшницею в руці.

— Добрий вечір, хазяїне! — привітався я. — Не гнівайся, дядьку, за мою сміливість, що зайшов у ваш двір. Але ми пропадаємо без води. Потомилися у важкій дорозі. В нікого ні краплини водички, а страх, як хочеться пити!

— Доброго здоров'я! — відповів у свою чергу дядько. — А ви хто такий, звідкіля і куди Господь провадить?

— Хто я, це цікаве. А провадить Господь з Дарниці до перевозу.

— Ага! то ви, значить, з галичан і йдете в Трипілля до батька Зеленого. Знаю, знаю, бо мій син пішов вас виручати з Дарниці. Ну, виходить, діла непогані. Нехай Господь вам помагає. Та краще, замість воду пити, зайдіть у хату. Молока поп'єте.

— Спаси-Біг, дядьку. Зайшов би радо, але там, за вашим хутором на піску мої товариші на воду ждуть.

— Так подождіть хвилину. Я винесу сюди. — І добрячий дядько пішов у хату і за яку хвилину виніс глечик солодкого молока. Я випив молоко, подякував, набрав води і пустився до своїх. Дядько провів мене аж за ворота і тут, побажавши нам щасливої дороги, попрощався зі мною. Коли я прийшов до гурту, він готувався вже в дорогу. Через село ми й не дуже поспішали. Було вже над досвідком. Село вже будилося і деякі селяни йшли вже в поле, кінчати осінні роботи.

Вранці, коло 6-тої ми вже були в лузі над Дніпром, якраз проти Трипілля. Зморені цілонічним маршем стрільці полягали відпочивати, а хор. Гречаник з двома провідниками переправився човном у Трипілля. З нами лишилося тільки 8 про-

відників, що їх отаман Зелений прислав до Дарниці, а інші — розійшлися. На березі Дніпра ми поставили сторожу, що мала нас повідомити, коли повернуться наші післанці з Трипілья. На сторожі були два брати Мули, вістун Гондюк, стр. Трофимчук і Максимчук. Всі п'ять зголосилися добровільно, бо хотіли посидіти на березі славного Дніпра та полюбуватися його видом. З ними сторожили також три провідники. Наш відпочинок перемінився у твердий сон.

Як довго ми спали, ніхто не знав, але, коли нас збудили, кожний відчув, що спав добре. Саме повернулися післанці з Трипілья і принесли нам вістку, що отаман Зелений пішов у похід проти денікінців у район Обухова. Одначе цим нам нічого турбуватися, бо з Трипілья пішов до отамана післанець і найдалі завтра до вечора ми довідаємося, де отаман Зелений перебуває. Нам не залишилося нічого іншого, як заночувати на березі Дніпра і чекати вістки від трипільського батька Зеленого.

Ми назбирали сухого ріща, порозкладали вогні і варили каву. Цукор і хліб ми мали з собою, бо харчі, що їх ми дістали на два дні, себто — на 9 і 10 жовтня, ми розділили між себе і все, що можна було забрати з Дарниці, ми забрали. Погостивши кавою і хлібом наших провідників, ми полягали довкруги вогнів і відпочивали. Для вигоди ми могли набрати на підстилку сіна, що стояло в лузі в кільканадцятьох копицях, але ми шкодували. Все ж, ми не могли без нього обійтися. Вночі впав зливний дощ і нас сплячих промочив до нитки. Хлопці дрижали і з холоду дзвонили зубами. Ми кинулися у пільмі до копиць. Одні заривалися в сіно, щоб загіртіся, інші розкладали вогні, розпалюючи сіном, щоб хоч трохи себе обсушити. Луг ожив, загомонів. Стало ясно, наче вдень. Дехто нарікав на дощ, але інші жартували і "брали на бас" нарікайлів.

— Чого ж нарікаєш? Ми не мали змоги скупатися в Дніпрі, так скупалися над Дніпром.

На жартах і балачках скоро і ніч проминула, а день, що починався, заповідав гарну погоду. Вранці, як тільки сонечко почало пригрівати, повилазили з копиць і ті, що в них були позаривалися. Почалися нові жарти і сміхи. Ті, що спали в копицях, повилазили з них, наче позакосичувані сіном від ніг до голови. Хлопці сміялися з них і радили не показува-

тися на пасовиська, щоб припадком худоба не поїла їх замість сіна.

Перед полуднем знову переправилися наші провідники, а з ними і пор. Кривоносюк у Трипілля на розвідку. Ми чекали на них у лузі, доварюючи останки нашої кави. Вони вернулися по полудні, але не принесли нічого потішаючого. Післанець до отамана Зеленого не знайшов його в Обухові, але від людей довідався, що отаман подався в напрямі Канева. З цього виходило, що зв'язку з отаманом Зеленим не нав'яжемо. Але ми мусіли переправитися на правий берег Дніпра. З уваги на те, що в Трипільлі нема отамана Зеленого, наші провідники радили піти ще кілька верст долі Дніпром і переправитися на другий берег нижче Трипілля. Там вигідніше і безпечніше, бо в Трипілля часто навідуються денікінці.

Перед заходом сонця ми рушили вниз Дніпра. Спочатку ми йшли лугом, опісля пасовиськом. Смерком ми станули над річкою Трубежем, що розмежовує Чернігівську та Полтавську губернії. Сам Трубеж річка невелика. Її ширина 6 до 8 метрів, а глибина різна: в наймілкішому місці один метр, а в найглибшому навіть 8 метрів. Нам треба було перейти на другий берег Трубежа. Для цього ми використали міст. Але при нашому переході не обійшлося без пригод. Міст був зовсім знищений. З того, що колись називалося мостом, залишилися тільки бальки, а на бальках кілька дощок при другому березі. В'язання моста, цебто поздовжні і поперечні бальки, піднімалися над водою на яких 4 метри. Одже по цих поздовжних бальках ми мусіли перейти на другий берег річки, бо близько другого моста не було, а пускатися вбхід було годі, бо вода була заглибока і на лихо не всі стрільці вміли пливати. Ми мусіли через більшу половину моста, приблизно 30 метрів рачкувати по бальках, а тільки невеличку його частину переходити вигідно по залишених на мості дошках. Рачкування по бальках тривало досить довго. Тим часом смерклося і нам треба було рачкувати дуже обережно, щоб припадком не скупатися.

Вже половина з нас була на другому березі, коли нараз ми почули на мості крик: Четар Балицький впав у воду! Хто плаває, скачи на рятунок!

— Не журіться! — заспокоювали ті, що знали чет. Балицького ближче. — Він скоріше буде на другім березі, як ви по бальках. Він не любить топитися. Коли киніло його у воду, то знало кого кидати!

І дійсно, чет. Балицький був скоріше на другому березі Трубайла, як ті, що рачкували по бальках. А коли прийшов до нас сміявся з своєї пригоди.

Далі ми йшли якимсь довгим вигоном, аж накінець зупинилися перед одним селом. Тут ми розтаборилися. В село пішли пор. Кривоносюк, хор. Гречаник і два стрільці, щоб організувати вечерю. Перед селом ми не ждали довго. За якої пів години прийшли оба стрільці і сказали, що можемо йти в село. В селі вже все було організовано. Нас розпровадили по хатах. До кожної по 4-6 стрільців. Господарі приймали нас дуже гостинно — “чим хата багата”. По вечері збірка була назначена біля церкви. Там ми й зійшлися, а звідсіль подалися над Дніпро, до порому. Було вже по 10-тій. Погідне і зоряне до того часу небо затяглося густими хмарами. Нас оповила пільма. Почав накрапати дощ.

За ціну 3000 гривень, що їх за нас заплатили перевізникам-гребцям наші провідники, бо ми грошей уже не мали, старий перевізник-дідуган і два гребці-парубки, перевезли нас двома наворотами на правий берег Дніпра. Тут ми попрощалися з нашими двома провідниками. Третій мав нас провести до найближчого села і передати в опіку місцевому отаманові. В кожному селі, в околиці Трипілля і Канева, правили в ту пору місцеві отамани. Всі вони були підпорядковані отаманові Зеленому і йому в усьому помагали.

Пізно вночі прийшли в село Стайка. Наш провідник пішов до місцевого отамана, а ми, щоб схоронитися перед дощем, поставали під широкогіллясті липи біля церкви. Старі, з широченним віттям липи, свідки неодної бувальщини, могли без пересади захистити під своїми віковими коронами не то нас, воєнну сотню, 184 стрільців, але й цілий бойовий курінь. Під липами ми довго не ждали. За яких 20 хвилин вернувся наш провідник з місцевим отаманом і з 5 козаками. Отаман назначив кожному козакові окремий район і сказав, у кого нас примістити. Ми розділилися на 5 гуртів. Кожний козак попровадив свій гурт у назначений район. Розміщення було переведене так, тихо, що коли козак приміщував наших стрільців в одного хазяїна, то його сусід про це нічого не знав.

Господарі, як це було й досі в інших селах, прийняли нас дуже сердечно. Одні примістили своїх квартирників таки в хатах, інші в клунях. Друго дня, в неділю, 12 жовтня, увесь

день падав дощ. Ми лишилися в селі до вечора, знайомилися з селянами і говорили з ними про актуальні тоді справи: про війну з Денікіном, про Українську Армію, про майбутній громадський лад в українській державі, тощо.

Стайка — це велике село, розположене на кручах правого берега Дніпра. Селяни національно свідомі, широкі української вдачі, хоч не бракувало між ними і “хахлів”, малоросів. Вночі, коли ми прийшли до призначеного нам господаря і козак, що був з нами, його розбудив та йому нас передав, наш господар дуже бідкався, що не має в хаті місця, хіба в клуні. Запровадив нас до клуні, постелив і просив не курити. Вранці, скоро світ, прийшов до нас, а що ми вже не спали, сказав — “Мабуть, померзли, хлопці? Та якось воно буде. Вставайте і ходіть у хату. Повмивайтесь і погрійтесь”.

Ми повдягалися і, коли ввійшли в хату, застали хазяйку з двома дочками, що поралися біля печі, а хазяїн сидів біля стола і читав часопис “Слово”. Згодом у хату ввійшли два хлопці-юнаки, сини наших хазяїнів. Всіх дітей у них було четверо: дві дочки, старша Мотря і молодша Параска, а сини — Микола 17 років і Василь років 15. Всі діти дуже милі та й привітні, як і їх батьки. Батько дітей, ростом високий і кремезної будови нагадував статечного запорожця з картини Рєпіна “Запорожці пишуть лист до султана”. Мати дітей — хоровита, середнього росту. В її рухах, в словах і у виразі лиця позначувалася щира затурбованість господарськими і громадськими справами. Тому, що хворіла на легені, просила, щоб ми в хаті не курили.

Під час снідання, нас розпитували про всячину. В нашій розмові завжди повторювалося слово *Україна*. Ми старалися говорити тільки про українські справи та й про ці говорили, як їх знали і як уміли. Назви “Самостійна Україна” і “Самостійна Українська Держава” — ми наголошували там, де відчували це за найдоцільніше.

Після снідання ми повиходили в садок, щоб закурити. З нами вийшли також оба сини наших господарів. Старший натряс сливок, а молодший приніс з клуні яблук. В садку ми знову говорили на теми української державности, бо цим питанням оба, національно свідомі юнаки, живо цікавилися. Старший, Микола, умів співати “Не пора”, “Ми гайдаки” та інші національні пісні. Звідкіля і від кого він навчився цих пісень

— ми не розпитували. Ми почувалися щасливими, що ці пісні ми моли слухати тут, серед дніпрових круч.

Зі садку нас закликали на обід. Припрошуючи нас до обіду, наш господар якось особливіше торжественно сказав: “Вас, пане, бо ви, мабуть, між вашими вояками старший, прошу за стіл першого. Сьогодні всі ви будете в нас надзвичайними гістьми”. Господар сів ліворуч мене, біля нього його дружина, потім стрільці, за ними оба сини, а доньки замикали коло.

Ми їли з апетитом. Борщ, гречана каша на молоці, вареники зі сметаною та книші з маком — смакували нам, як ніколи досі.

По обіді господар пішов за своїми хазяйськими справами у село, бо старший син мав їхати увечері зі збіжжям — “з хлібом”, до Києва.

Ще під час сніданку, я зауважив у хаті поважну кількість книжок. Після обіду я попросив позичити мені яку книжку, бо вже довший час нічого не читав. Молодша доня метнулася і подала мені з полиці кілька книжок. Між ними був Шевченків “Кобзар” женеvського видання і книжки київських, катеринославських і львівських видань. Під час, коли я оглядав книжки, доня принесла мені альбом різних малюнків і рисунків з підписом — “Петро Середa” і я спитав про нього.

— Це наш батько! — не без гордоців відповіла дівчина. В альбомі я знайшов проєкт “Як має виглядати сільський театр?” Під ним підпис — “Петро Середa”, а далі, між рисунками, чернетку його прохання про прийняття до Київської Академії Мистецтва. Дівчина стояла тут же і сліdkувала за виразом мого лиця. Було видно — дівчина була вдоволена.

Переглянувши альбом, я подякував їй і попросив, щоб вона переказала батькові нашу подяку, якщо б він не вернувся перед нашим відходом.

Коли я переглянув проєкт сільського театру і прочитав прохання його атвора про прийняття в академію, мене вже не дивувало, звідкіля в господаря стільки книжок і надобавок женеvського та й львівських видань. Це був чоловік, що знав цінну книжку і важливість освіти в житті людини та й громади. Тому він працював над собою і бажав працювати для добра других. Для кожного він був привітний, тому й все село ставилося до нього з пошаною.

Господар вернувся аж перед вечором, але тільки на хвилину, щоб допомогти синові навантажити збіжжя. Відходячи, попросився з нами і просив — вибачити йому, що не може бути при нашому відході.

Вже смеркалося, коли ми прощалися з хазяйкою і молодшим сином. Ми прощали її як рідну маму, бо хоч ми були в них тільки один день, то коли відходили, здавалося нам, що відходимо з рідного дому, що ми не в добрячих своїх людей, а покидаємо рідню. Обі дочки пішли з нами аж на місце нашої збірки біля церкви і тут з нами попрощалися, як з рідними братами.

Зі Стайки ми подалися в напрямі Канева, де, за відомостями, мав перебувати отаман Зелений. Він, як говорили ставкічани, пішов викурювати денікінців з Канева.

Стайківський отамана дав нам провідника, що мав нас провести в село Гребінки. В селі дорога була трохи тяжка, бо після цілоденного дощу вулиці розмокли і ми мусіли йти густим болотом. Зате за селом дорога була краща. Ми могли обминати калабані боками. Ніч для нашої мандрівки була, як вимріяна. Небо ясне, зоряне. Повний місяць сріблив нам дорогу. Хсе ж таки на душі було чомусь важко, сумно. Ми боляче переживали те, що на нашій рідній і гарній Батьківщині скитаємося вигнанцями, що на ній шукаємо захисту і, що ще болючіше — що під покровом ночі ховаємося від ока не тільки ворогів, але й від ока незрячих братів, що замість них, — ніч і місяць нам друзями.

В Гребінки ми прийшли на 11 год ночі і зупинилися на майдані перед громадським домом. Наш провідник пішов до місцевого отамна, але не скоро його знайшов. Отаман був на весіллі, а що в селі тої днини було 7 весіль, тому довелося нам ждати на отамана до першої вночі. За той час ми добре померзли. Ніч, щоправда була погідна, місячна, але по півночі потиснуло морозом і холод таки добре почав нам дошкулувати. Черевики на наших ногах позамерзли і нічого не помагало ні тупцювання, ні тим більше срібне сяйво місяця. Ми тупцювали та й проклинали порядки гребенківського отамана. Нарешті отаман з'явився і "потішив" нас, що не може нам дати провідника зі своїх людей, бо вони всі на весіллях.

Що ж нам робити? Дороги не знаємо та ще й уночі нікого запитати. Ми запропонували отаманові, щоб знайшов когось, хто б показав нам дорогу до містечка Ржищів.

— Га, може й знайдеться такий, але треба буде йому заплатити! — сказав спокійно отаман і пішов кудись з нашим провідником, запевняючи нас, що за яку хвилину прийдуть з чоловіком, який нас проведе.

І дійсно незабаром вернувся наш провідник з якимось дядьком, але вже без отамана. Дядько був нічним сторожем, з вигляду не більше 50 років, добродушна і щира людина.

— Проведу вас і покажу дорогу так далеко, як далеко зможу і вспію зайти, бо додня мушу бути в сільській управі — проказав наш новий провідник.

Ми рушили в напрямі Канева. Дядько провів нас через Ржишів аж за якесь село, а там сказав: “Дальше не піду. Вже співають півні і мені пора вертатися, бо й моя жінка буде бідкатися, що довго не вертаюся”. За його труд ми дали йому 40 керенок. Дядько подякував і відійшов.

До найближчого села прийшли без провідника. Вже починало світати, коли ми входили в село. Але в селі ми не могли задержатися і в ньому відпочити, бо село лежало при “столбовій” дорозі, отже було на очах денікінців, що звичайно шwendялися власне по таких шляхах-дорогах. Нам треба було шукати якогось глухого села, серед степу, подальше від людних шляхів. Треба було знайти когось, хто б таке село знав і нас туди провів.

При кінці села наздігнав нас якийсь дядько з палицею в одній руці, а в другій з глечиками-близнюками. Ми його зупинили і запитали, чи не міг би він провести нас у таке село? — “даром не хочемо, заплатимо!” — заохочували ми дядька.

— Знаєте, гаспада, — відповів дядько. — В мене немає часу, але я вам посовітую. В крайній хаті за селом, ліворуч, живе один чоловік і він вас проведе. Він всі ходи знає, бо був председником “комб’єду”. Зветься від Артем Ковальчук.

Дядько, мабуть, мав з Ковальчуком щось “на пеньку” і хотів нам його видати, хоч він не знав, хто ми? Ми зрозуміли: дядько, і хитрував, і хотів на своєму “ворогові” помститися. Дядька з гладущиками “близнюками” ми лишили, а самі пішли далі. Пор. Кривоносюк, я і стр. Захарук Іван пішли наперед, щоб знайти хату “председателя комб’єда”.

В хаті вже світилося, “председатель”, вже одягнений, ходив по хаті. На постелі лежало троє дітей, у віці від одного до п’яти років. На краю печі сиділа Ковальчукова жінка, вродлива молодиця, що сподівалася четвертої дитинки.

— Ви колишній “предсідатель комб’єду”? — спитав пор. Кривоносюк.

Ковальчук налякався і, не кажучи ніже словечка, видивися на поручника.

— Чоловіче, — відозвався я. — Не бійтеся нічого. Чим ви колись були, цим ми зовсім не цікавимося і до цього ми не маємо жадного діла. Ми зайшли до Вас за допомогою. Нас спрямували до вас і назвали вас “комб’єдом” і тому ми так питаємо, бо не знаємо, чи гаразд потрапили. Нам потрібно чоловіка, який би нам допоміг, і за винагородою показав нам дорогу та й провів нас у якесь село, що не при шляху. Ми бажаємо там дещо відпочити. Криємося від ока теперішніх володарів. Ще до сходу сонця бажаємо там бути.

— Мусимо знайти якесь глухе село. Розумієте? Нас не лякайтеся! — обізвався поручник Кривоносюк.

— “Гаспада” мені казали бути предсідником, то й був, — виправдовувався переляканий Ковальчук.

— Дядьку Артеме! Нас це ні трішечки не цікавить, хто чим був. Ми ніякі “гаспада”, а такі самі селяни-мужики, як і ви. Проведіть нас скорше, бо незабаром день та й хлопці там на дорозі мерзнуть.

— То вас більше? — спитав недовірливо.

— А ви думали, що тільки нас трьох? Нас не цілих дві сотні. З денікінського полону тікаємо. Йшли цілісіньку ніч. Зморилися і хочемо відпочити.

— Найближче звідсіля село Янівка. Воно серед степу, в балці. Там зможете спокійно відпочивати навіть кілька днів. Звідсіля 5 верст. Туди вас проведу.

“Комб’єд” натягнув на себе свитку і ми вийшли, але не пішли дорогою, тільки прямо через поля, ярами та долинами.

— От тудию, праворуч, від нас через степ дорога в Янівку, але ця дорога дальша. А от сюдою, за годину будемо в селі, — говорив, показуючи дорогу.

Ковальчук говорив правду. За годину ми побачили верхи дерев. Це були садки в Янівці.

Сходило сонце, як ми доходили до Янівки. Провідник, одержавши за труд 20 керенок вернувся, а ми задержалися.

Усім разом входити в село — було незручно. Пор. Слюсарчук, Кривоносюк, хор. Гречаник і два стрільці пішли в

село до старости попрохати його, щоб дозволив нам через день перебути в селі.

В тодішніх часах це була найкраща “дипломатія”, бо в селах, що були положені подальше від центрів, старости ще мали сяку таку повагу і населення їх слухало.

— Пане старосто! — заговорив пор. Слюсарчук, коли делегація станула перед начальником Янівки. Поможіть нам, будь ласка. Ми свої люди. Йдемо з полону. Цілу ніч ми в дорозі і поморилися. Хочемо в селі трохи відпочити.

— Староста — малий, присадкуватий і рухливий чоловічок, яких 40-45 років, з посивілим волоссям і малою лисиною на голові, подумав, а далі спитав:

— А ви, хто такі?

— Ми, пане старосто, галичани, — відповів пор. Слюсарчук.

— А, то ви англічани значить, — сказав, зрадівши староста. — Про вас ми чували. Народ ви хороший і просвіщений. За нас темних мужиків не жалієте вашого життя. Ви наші брани. Сідайте. Поснідаємо дещо.

Нам ніколи сідати, пане старосто. Ми не самі. Нас більше, — говорив пор. Кривоносюк. — Інші ждуть за селом і нам треба всім допомогти. Ми всі поморені.

— Підождіть отут, а я покличу десятників і якимось поладнаємо. Підождіть трохи. Ти, жінко, дай людям дещо перекусити, а я піду за десятниками.

Тим часом ті, що ждали за селом, побачили далеко на полі, на схід від села, якихсь чотирьох вершників, які, у віддалі яких сто кроків один від одного, їхали в напрямі села, а потім повернули на право. Чет. Балицький, що якимось зумів зберегти свій польовий далековид, приглядався вершникам, а стрільці тимчасом заховалися в крайньому садку. Через далековид було видно, що вершники озброєні.

— Хто це може бути? — спитали ми дядька, що почувши гамір, вийшов з хати.

— Це, мабуть, Зелений буде, пояснив дядько. Кажуть, що вчора вночі він десь сюдою проходив.

Ми також думали, що це повстанці, бо це було в районі Канева. Тимчасом надійшли наші делегати, а з ними староста і трьох сільських десятників.

— Добрий день вам, людоньки Божі, сказав староста. Давно не мали ми таких гостей у нашому селі, хоч багато чого чували про вас.

— Доброго вам здоров'я, пане старосто, — відповіли ми гуртом. Ми розбалакалися. З тону розмови ми вичули, що в селі багато оповідали про галичан. Нарешті староста сказав десятникам, щоб нас розмістили по таких господарствах, що в них можна б людям підживитися і відпочити.

— В нашому селі — продовжував староста — нічого вам боятися, а вашим збірним місцем виберіть собі, найлучше, майдан біля сільської управи, а на який час, це вже ваше діло.

Своєю поведінкою і порадами староста виявив свою щирість до нас прихильність. Ми поділилися на три групи і з десятниками пішли в село. О другій годині всі ми мали зійтися біля сільської управи. Господарі прийняли нас дуже прихильно і угощували нас, чим хто міг. День був погідний і господарі скоро виїхали в поле орати і сіяти, а ми з хазяйками осталися на домашніх господарствах.

У Янівці ми знайшли нарешті зв'язок з повстанцями отамана Зеленого. В селі задержалися до вечора в надії, що другої ночі будемо вже під Каневом, у славного отамана. Так бодай запевняли нас повстанці. Було їх біля нас чотирьох. Були це ті самі вершники, що їх ми бачили рано на полях Янівки. Їх вислав отаман Зелений нам назустріч і вони шукали нас вже від недільного ранку. Зеленівці притягнули звідкись польову кухню, привели одного бика, селяни дали картопель і ми знову по довшому часі могли їсти справжню стрілецьку страву з польової кухні. Вечоріло, як ми рушили з Янівки в дальшу дорогу, в напрямі на Канів. Добросердний наш староста дав для виснажених стрільців сім підвід.

— Що ж, — говорив він. — Всякому, хто тільки до нас приходив, ми поневолі помагали, то чому ж не допомогти вам, що за нас воюєте.

Коло 9-ої години вечора ми наблизилися до села Македони. Вечір був гарний і теплий. Кругом нас стелилися по степу густі вечірні тумани і нам приходилося довший час іти в сутемках наважання. Аж під Македонами зійшов місяць і освітив дорогу. Але в наших серцях було чомусь невесело. Давив нас якийсь тягар-смуток. Ми йшли мовчки, пригнічені чимсь важким, чимсь невідомим. В міру того, як ми наближалися до Македон, наші почування ставали що раз більше гнітучими.

І дійсно, наші прочуття віщували лихо. В Македонах ми почули страшну відстку Отаман Зелений у б и т и й! Його тіло в селі Ковалях.

Повстанці розбіглися. В Каневі — денікінці!

Це все ми почули в Македонах від селян і кількох повстанців, що верталися з околиці Канева. Спочатку до цих вісток ми поставилися з недовір'ям. Все ж таки наші сумніви в їх правдивість не зменшувалися і не поправляли наших пригноблених настроїв, але навпаки — їх поглиблювали і переконували, що під Каневом не все гаразд. У зв'язку з цим наші надії — одержати від отамана Зеленого зброю і партизанським порядком добиватися до своїх розвівалися.

В нашому положенні треба було шукати виходу, а передусім — треба було перевірити вістку.

В Македонах ми зупинилися біля церкви і тут, порадившись, рішили в околицю Канева вислати розвідку і ждати аж вона повернеться з незаперечними вістями.

В розвідку вибрався пор. Кривоносок з одним десятником і стрільцем Іваном Захаруком. Поїхали підводою, що її, вчора, дав нам староста з Янівки. До Канева з Македон було 15 верст “з гаком”, тому ми й не чекали скорого повороту наших звідунів. Тимчасово ми розмістилися в районі біля церкви, по кількох на одній квартирі. Була вже пізня година, але в багатьох хатах ще світилося. Господарі прийняли нас гостинно. На другий день припадало свято Покрови і в селі був празник. Для нас склалося так щасливо, що в Македонах ми мали бути першими гістьми-празниканами.

Вістка про смерть отамана Зеленого пригнобила теж сильно македонських селян. За отаманом всі жалували. Пригадую собі слова бабуні, що в неї я ночував з сімома стрільцями. Бабуня, вже літня жінка, мала гарних доростаючих внуків. На світову війну пішли два сини і один з них вернувся інвалідом. На вістку про смерть отамана Зеленого бабуня розплакалася. — “Чому ж я, стара, не вміраю? Я вже досить нажилася, а його молодого вбили та й за віщо? що нам добра бажав. Казав іноді дати підводу, то й давали. Тепер його вбили, а там, кажуть, якийсь “Нікон” і комуна йде та й людей граблять. Він був наш, мужик, тому й вбили його”. Свої жалощі бабуня висловлювала так боляче, якби оплакувала рідного сина.

Наші звідуні вернулися щойно рано і вістку про смерть отамана Зеленого потвердили. Нам уже не було потреби йти на Канів і треба було забути про зброю, що її приобіцяв нам герой — отаман Зелений.

В Македонах починався празник. Хазяйки приготувалися зустрічати гостей і їх угощували. Але ми мусіли вдоволитися тільки ситим празничним сиданком.

Тимчасом пор. Струць вже скликав нараду старшин і старших підстаршин, щоб обміркувати плян нашої дальшої мандрівки. Йти далі гуртом, як досі, було неможливо. Нашою ціллю було Поділля, де за відомостями, в околиці Брацлава змагалася з денікінцями Восьма бригада УГА. До своїх треба було нам передіставатися одинцем, а властиво малими групами, по 3-4 чоловіки.

Довше цю справу обговорювати не було потреби. Ситуація для кожного була ясна, тому й рішили, що увесь наш відділ — 184-ох втікачів, поділимо на стільки грутків, скільки є старшин і стрільців, що здатні взяти провід і відповідальність за них, доки не діб'ємося до своїх.

Вирішене постановили зараз же реалізувати. Стрільці прощалися зі своїми хазяйками і вже перед 9-ою гуртувалися біля своїх провідників. Незабаром вирушили з гостинних Македонів.

За селом всі стрільці і старшини прощалися по-братньому, бажаючи собі взаємно щасливої дороги і побачитися у відновленому III/24 курені.

Ми розійшлися. Кожний відходив в іншому напрямі. Я зі своїм гуртом — разом зі мною було нас 12 вояків подався на Тарашу.

Першого дня, на свято св. Покрови, без жадних перепон ми дійшли до містечка Кагарлик, що на південний захід від Канева. На нічліг ми тут не задержалися, але пішли 4 верстви далше, до сусіднього села. В селі було нам безпечніше, а властиво зручніше з огляду на факт, що в ті часи на містечка дуже часто нападали ватаги безвідповідальних “промишленників”-бандитів і звичайно грабили людей. Такі напади ніколи не обходилися без проливу крові. Щоб припадко́м не зустрітися з такою бандою та й, щоб і нас людність не прийняла за звичайних бандитів, ми рішили заночувати в якомусь селі.

Вже смеркалося, як ми увійшли у с. Янівку і тут, раз, на вступі, запитали про нічліг. Нас прийняли господарі

двох перших хат, по шість у кожній. Мій господар, сильний і кремезний дядько, на ім'я Харитон, увесь вечір нарікав на безпорядки, жалів за минулим і переконував, що ще над цілою Росією запанує якийсь Михаїл. Свої думки він висловлював впевнено, намагаючись в тому і нас переконати. З уваги на нашу в його хаті гостину, ми не дуже йому перечили. Його молода, чепурна, невеликого росту жінка також тужила за старим ладом. Сусід нашого Харитона, що в нього ночувала друга наша шістка, подібний з вигляду до нашого господаря-консерватиста (пізніше ми довідалися, що вони оба посвоячені), був зовсім інших поглядів. Він висловлювався про українську державницьку справу, як про життєву конечність української нації. Коли другого дня рано, я запитав його при нашому відході, чому його сусід Харитон такий завзятий монархіст, він відповів: "Не дивуйтесь, пане, він служив у поміщика побережником, а крім цього ще й від попа діставав 2 десятини землі і одну десятину лісу. Його жінка служила у полковника, а що полковник був молодий, то заслужила собі 2 штuki худоби та й тому за панами жаліє".

Отой чоловік дав нам при нашому відході досить докладну карту Київської губернії, що опісля пригодилася нам у нашій мандрівці. З Янівки ми попрямували на Сидаву, але подорожі від працюючих на полі селян довідалися, що в селі якесь військо. Не знаючи, що це за військо, ми повернули на полудне, в напрямі на Житні Гори, село — недалеко залізнодорожної станції Рокитка, на залізничній лінії Ново-Миргород — Васильків. Перед вечором почав падати дощ, тому до Житніх Гір ми не дійшли, а заночували в Миколаївці, 5 верст перед Житніми Горами. Миколаївка — оселя маленька. Її мешканці — переселенці з Васильківського повіту. В рідних сторонах їм було затісно і вони переселилися сюди. Перед тим уряд був переселив їх у Самарську губернію, де, як оповідали, за 10 літ так доробилися, що назад приходилося їм вертатися пішки. Після того уряд переселив їх у Миколаївку, де приділив їм по 6 десятин землі. Тут вони господарили вже 6 років і навіть доробилися дечого. Мали по 2-3 штuki худоби і по одному коневі.

З Миколаївки ми вийшли ще досвіту, аби, ще заки вступаються ранні тумани, перейти залізну дорогу біля Житніх Гір, бо — казали нам — там часто маневрують денікінські броне-

поїзди. Залізницю ми перейшли в ліску, вище Житніх Гір і прийшли в село Острів, що зараз за лісом. Через те село ми мусіли перейти. Оминути його було неможливо, бо кругом нього в'ється болотниста річка Рось і іншої дороги, крім цієї, що тут переходила через єдиний міст на Росі, не було. В Острові я вступив до крамниці, щоб купити тютюну. В крамниці було кілька селян і вони почали мене випитувати, хто ми, яка наша програма, звідкіля ми і куди йдемо? Щоб не встрявати в балачку я сказав, що ми австрійці, попали в полон в Карпатах 1916 року. Досі працювали в Золотоноші, в Полтавській губернії. Тепер денікінці стали вимагати, щоб ми вступали в їхню армію, але нам немає жадного інтересу тут воювати і ми добираємося додому.

По одягові ми дійсно виглядали на австрійців і селяни моїм словам повірили. Я попрощався з ними і вийшов до стрільців. Вони розмовляли з кількома селянами і також подавали себе за австрійців. В балачці висловлювали свої думки про відносини в Україні, що їх витворила денікінська війна. "Програма Денікіна — це поворот до старого ладу з часів царату" — говорив один стрілець. "Большевицька така сама програма, тільки — червона".

Коли я прийшов до їх гурту, стрільці зараз попрощали селян і ми пішли далі, ніби то на Тарашу. Про Тарашу ми говорили в селі, в дійсності ми попрямували на село Чернін. Подорожі ми ще кілька разів зупинялися, щоб відповідати на запити зустрічних селян, що всюди питали нас про те саме: Хто ми, звідкіля і куди йдемо? Ми відповідали різно, залежно від того, з ким говорили.

До вечора ще було далеко, коли ми станули перед ціллю нашої дороги — під с. Чернін. В ту пору люди ще працювали в полі, при зборі цукрового буряка, тому в село ми не входили. Зупинилися під дубовим лісом, що зараз таки під самим селом. Посідали відпочити і поговорити, бо в дорозі ми мало розмовляли. Я витяг із-за підшивки в шапці карту Київщини і розглядав її, щоб зорієнтуватися, якою дорогою нам найближче на Поділля?

Несподівано ми побачили якогось чоловіка, що з тичкою в руці наближався до нас. Коли він наблизився, ми побачили, що його шапка обшита червоним. Я сховав карту, обернувся до стрільців і сказав: "Хлопці, ніколи в приявності

сторонніх людей не кличте мене “пане”, ні не називайте мене “булавним”. Ви знаєте моє ім’я і прізвище, то кличте мене, як кому вигідніше. Тут, в околиці Таращі, большевики встигли загітувати собі деяку кількість своїх приклонників і тому тут мусимо бути обережні.

В міжчасі надійшов озброєний в тичку чоловік.

— Доброго здоров’я, хлопці! — привітався.

— Доброго здоров’я і вам, дядьку! — відповіли ми.

Хвилину він дивився на нас якимось недовірливо і щойно згодом запитав, хто ми, куди йдемо і т. д.

Ми говорили те саме, що й селянам в Острові: йдемо з полону додому, до наших батьків, бо не бажаємо, щоб нас мобілізував Денікін.

По цих словах дядько присів біля нас і запитав, з яких ми сторін? Коли ж почув, що з Галичини, сказав, що знає “города” Стрий і Сколе, бо в тих сторонах у 1914-1915 р. був “на пазіції” проти австрійців, як “бомбардир-наводчик” (старший пушкар) у царській армії і добре знає ті сторони.

— Ну, але вам трудно буде добратися у ваші сторони, бо там зараз поляки — продовжував. — Поляки завоювали увесь ваш край. Я був також на німецькому фронті, під Вильном. В час революції вернувся додому і рік тому був у повстанню проти гетьмана.

Оповідючи, він ненароком запитав: — А що, думаєте, буде з панськими маєтками, що їх у нас розграбили?

— Чому ви нас про це питаєте? — запитав я.

— До нас, у Чернін, прийшов від Денікіна наказ, щоб усі пограбовані “вещі” “обратно” позносити на економію.

— Де ж ви ті “вещі” понесете, як ваша економія зовсім сплюндрована. Ми бачили її.

— Та воно, так сказати, люди “вещей” не позносили, але, щоб не було де зносити, то пішли і розібрали останню стайню, що ще на економії була залишилася...

— А куди ви з тичкою ідете? — запитав я.

— Я, знаєте, зрубав у лісі 6 дубків на стовпи. Хочу хлівець постріти та й їду по них. Он там, на горбику, стоїть моя підвода, а до вас я прийшов подивитися, чи випадком, не стражники ви? У нас — ліс “казьонний” (державний), — для ясності додав.

— Про нас можете з лісу возити, скільки лише зможете.

— Хазяїне, сказав я по хвилині. Чи не можна б у вашому селі переночувати?

— Чому ж би ні? Тільки знайте: у нас люди дуже негостинні! Хто тільки проситься наніч, то завжди справляють до мене, бо знають, що нікому не відмовлю. Тому краще буде, якщо ви тут підождете, аж я наложу дубчаки і буду вертатися, то ви підете зі мною та й започуєте таки в мене.

— Але ж нас усіх 12 і це буде забагато на вас одного.

— Нічого, нічого, — заговорив дядько. — Половина останеться в мене, а половина піде до мого брата.

— То ми поможемо вам наложити дубчаки.

— Ні, відпочивайте! Я наложу з братом. Він чекає в лісі, біля дубчаків.

По цих словах дядько пішов до свого воза і незабаром, їдучи попри нас в ліс, наказував, щоб ждали.

— Слава Богу вже й нічліг є, хоч в селі ще не були, — задоволено говорили стрільці, коли дядько зник за лісовими купами.

Коли за пів години він вертався з дубами, ми прилучилися до нього і разом з ним пішли в село, що ховалося в недалекій балці. Впадало ввічі, що хати в Чернені убогі і тільки декілька, ми завважили, — двокімнатні. Загально ж — однокімнатні, з входом через сіни, а в декого ще й комора була. Чернін своїм виглядом мало чим різнився від убогого галицького села, в якому бували 2 або 3 фільварки.

Наш хазяїн мешкав у самій середині села. В його хатині була тільки одна кімната, з входом через сіни. На подвір'ї стояв всього-на-всього один курник і мала відкрита повітка для корови. Тепер він заплянував поставити хлівець для корови і для конят, що їх, казав нам, недавно купив. Це були дійсно конята, бо мали ледве по 2 роки. Ми помогли скинути дуби. Хазяїн радий нашим заінтересуванням господарськими справами, показав нам місце, де поставить хлівець. Було видно, що тішитися своєю худібкою і думкою, що буде мати де її перезимувати. Після цього попросив нас у хату.

— Дядьку, а покажіть нам дорогу до вашого брата — пригадав я хазяїнові.

— Нічого. Поки підождете в мене, бо брата тепер нема вдома. Брат вернувся з лісу в поле до моєї жінки помагати при буряках, а братова пішла “в город”. Ви підождете в хаті,

а я поїду на лан по бурячиння та й привезу жінку, щоб вечерю варила. Отут, на столі хліб і цибуля. Може хто голодний?

Дядько поїхав на лан. Не мало дивувало нас, що хазяїн не боявся лишити нас самих у хаті. З лану вернувся вже смерком. В хату увійшла його жінка, яких 30 років молодиця. Вона поздоровила нас і зараз же почала поратися біля печі. Розпалила вогонь і почала приготувляти картоплі, буряки і головку капусти на борщ та й пшоно на кашу. Ми помогли їй обібрати картоплі, на що вона спочаку не погоджувалася. Зайняті роботою, ми не завважили, як отворилися двері і в хату увійшов брат нашого хазяїна. Поздоровивши нас, спитав, котрі хлопці будуть ночувати в нього, бо хоч його жінка ще не повернулася з міста, він хоче, щоб вона застала в хаті гостей. Шість стрільців пішло з ним, з братом нашого хазяїна, а шість лишилися і чистили картоплі далі. Хазяїн увесь час порався надворі. По закінченій роботі увійшов у хату і приніс жменю тютюнового листа. Хлопці почали краяти тютюн, хазяїн пішов до брата, а хазяйка далі поралася біля печі.

— А ну спробуйте оцього тютюну, пане булавний, — сказав стр. Трофимчук. — Я глянув на нього значучо, він почервонів, але було вже запізно. Хазяйка в міжчасі зварила вечерю і пішла по свого чоловіка. До вечері ми сіли разом з нашими хазяями. Вечеря була добра і сита: смачний борщ і пшоняна каша на молоці. Після вечері я запитав хазяйку, чи не має вона припадком яєць? Якщо має, нехай зварить, а ми заплатимо так, як платять у місті.

Хазяйка принесла повну миску. — Чи всі зварити? — спитала. — Є 38.

— Варить усі.

Одно яйце в тих сторонах коштувало тоді 2 карбованці. Разом ми заплатили 80 карбованців. Після цього хазяїн розстелив солому і ми полягали спати. Стрільці зараз поснули, але мене чомусь сон не брався. В голові снувалися різні думки і зганяли сон з очей. Незабаром і хазяїни полягали у постіль. Згасили світло і ще радилися, що робити завтра? З розмови виходило, що хазяїн піде вранці до млина перевідати, чи змелене збіжжя, хазяйка намочить білля і знову піде до буряків і, може Господь допоможе, до неділі буряки будуть вибрані.

Коли ці люди доберуться додому? — турбувався хазяїн. — Їм прийдеться йти місяців зо два. Я бував у їх сторонах, то знаю, як їм далеко!

— От і дурний ти! Ти віриш, що вони австрійці та й ідуть додому? Вони, мабуть, добираються до Петлюри... Вони, мабуть, “англічани”, що про них так багато говорили у нас. Я чула, як вони себе кличуть. Отой, у новому френчі — це якийсь їхній старший. Якось так дивно вони його величають... Не вгадаю. Вони тільки перед людьми австрійцями прикидаються. Де ти бачив, щоб австрійці та так гарно по нашому говорили?

Я мало не розсміявся, почувши розумування хазяйки. Коли мене стрілець назвав “булавним”, це навіть не всі стрільці почули й нікому на думку не прийшло, щоб хазяйка, пораючись біля печі, звернула на те увагу.

Хазяїни незабаром поснули, згодом заснув також я. Коли я пробудився, в хаті вже світилося і хазяйка вже топила в печі, але надворі була ще ніч. Скоро побудилися також стрільці. Вони вставали і одягалися. Хазяїн порався надворі. Світало, як хазяйка поставила на стіл снідання, і закликала в хату господаря. Ми знову сіли разом до снідання.

Господар не міг побороти свою цікавість і запитав: — Чому, ви, добрі люди, говорите, що ви австрійці, коли ви “англічани” і, мабуть, ідете з денікінського полону та й прямуєте до батька Петлюри? А ви, пане, навіть якийсь старший і про це нічого не говорите.

Стрільці повитріщували очі. Їх це дивувало, а мені стало трохи смішно і я запитав: “А ви звідкіля про це знаєте?”

— Я це бачу по вас всіх!

— Е, ні, це не так. Ви по нас нічого не бачите. Вам вночі жінка сказала.

— А ви звідкіля знаєте, що я таке сказала? — підхопила хазяйка.

— Звідкіля? Я чув, як ви говорили. Я не спав.

— То ви все чули?

— Все, до крихітки.

Хазяйка зникла і вже більше нічого не говорила.

— Хазяїне, — сказав я під кінець снідання. — Маю до Вас одне прохання. Незабаром ви підете до млина. Ми хочемо піти шматок дороги з вами і ви покажете нам дорогу на Юшків яр.

— То ви й це чули, що рано я піду до млина?

— Кажу ж вам, що все чув, бо не спав. Завжди, де ми ночуємо, один з нас не спить, бо знаєте, — всякі люди бува-

ють. Один прийме наніч, накормить, а вночі душу з чоловіка вижене. І тому також усюди говоримо, що ми австрійці. Ви знаєте, як тепер є, хоч би й у вашому селі. Один хоче більше-вків, другий Петлюри і самостійної України, третій Денікіна, а четвертий горлає: “Давай порядок!”

Нам важко збагнути, з ким і як говорити, бо не знаємо, хто чим дихає? А так, поки ми не доб’ємося до своїх, поки не станемо в лави Української Армії — ми “австрійці”, а наша програма — Вільна Соборна і Самостійна Україна!

— От, що умний, то умний народ! Йй Богу, умний! — сказав, подумавши хвилину наш хазяїн.

Ми вже були готові до відходу, тільки ще ждали на тих, що ночували в брата нашого хазяїна. Коли ж вони прийшли, ми попрощали нашу гостинну хазяйку і пішли. Хазяїн провів нас за село і показав нам польову дорогу до Юшкового яру. — “Якщо б ви випадком десь близько нас наступали, то вступіть!” — сказав нам хазяїн, прощаючи нас. “Дай вам, Боже, щасливої путі”.

До Юшкового яру ми прийшли в саме полудне і на обід вступили до крайньої хати. Тут ми довідалися, що Головний Отаман С. Петлюра проголосив мобілізацію та й що його штаб у містечку Тетіїв.

З Юшкового яру ми пішли в напрямі на Ставище, містечко, на північ від Таращі, над річкою Гнилий Тикич. В Ставищу на той час не було жадної влади. Ми ввійшли в те містечко, як уже вечоріло. Наближаючись до базару, ми здалека побачили на ньому гурток жидів, що, мабуть, збиралися на вечірню молитву в божниці, бо була п’ятниця. Побачивши нас, жиди розбіглися по своїх хатах. Не зупиняючись, ми йшли далі. Жиди дивилися вслід за нами крізь шпарини підхилених дверей або з-поза прислон на вікнах. Ми заночували на другому кінці містечка. До вечора, щоправда, ще була добра година, але до Кривця, найближчого від Ставища села, що до нього ми намірилися йти, вже не можна було дійти, бо почав падати дощ. Ми розмістилися в трьох хатах, по 4 стрільці у кожній. Господарі і тут прийняли нас сердечно. Вони відразу нас пізнали, бо галичани стояли тут довший час після відвороту з Києва і тут билися з большевиками, що з Херсонщини, коло 20 вересня 1919 р., сюдою продиралися на північ, використовуючи неясну ситуацію, яка заіснувала тоді між Українською Армією та денікінцями.

Дощ падав цілу ніч і на другий день десь до 10-ої години ранку. Тому ми залишилися в Ставищу ще на другий день, поки не випогодилося.

Того дня я випадком довідався від одного юнака, що в містечку є петлюрівський старшина таємного зв'язку. Я попросив його, щоб він запровадив мене до того старшини. у старшини я довідався, що попереднього дня, після обіду, перейшло через Станище 19 галицьких стрільців і 2 старшини. Пізніше я дізнався, що це були гуртки пор. В. Юрченка і хор. В. Гречаника. Зв'язковий старшина також поінформував мене, що на залізничній станції Зарудинці є булава Восьмої бригади УГА, а в Тетієві — денікінці. До Зарудинців було ще 40 верст, а до Тетієва 10-12. Ситуація для нас була така, що денікінці могли кожної хвилини впасти до Ставища.

З уваги на непевність ситуації ми вибралися зі Ставища зараз після обіду. Нашою ціллю була Сквир. Не зупиняючись ніде, ми прийшли на 7-му годину в село Гайворон у Сквирському повіті. По дорозі довелося нам ще раз переходити річку Рось міля містечка Володарки, по мості, що на місці спаленого був збудований з дубових кругляків. Сама Володарка, майже ціла спалена, лежала в руїнах. Оціліла тільки церква і парафіяльний дім, а на другому кінці містечка, при дорозі на Гайворон, ще один дімок, що в ньому примістилася кооператива "Серп", як про це говорив напис над дверима. Коли ми переходили біля кооперативи, вийшло з неї кількох підпитих парубків, які, побачвши нас, гукнули: "А Полтава в наших руках?"

— А вже ж, що в наших, — відповіли ми на ходу.

— Здобувають Полтаву самогонкою! — сказав котрийсь з наших стрільців.

В Гайвороні ми переночували в двох хатах біля церкви. Господарі нарікали на Денікіна і зітхали, щоб Бог допоміг знову вернутися "галічанам". На другий день ми рушили з Гайворона в дорогу ще досхід сонця. Вибіралося рано, бо була неділя і ми, не бажаючи зустрічати людей, коли будуть іти до церкви, раніше хотіли вийти зі села. При зустрічах треба було з кожним цікавим дещо поговорити, а в нас не було на те часу. Смеркалося, коли ми прийшли в Морозівку, село на південь від Сквири. Подорожі ми зупинилися тільки в Ново-Хвастові. Тут купили в кооперативі тютюну, пообідали в яко-

гось доброзичливого дядька, який сам нас закликав на обід, а пообідавши рушили далі. В Морозівці ми також переночували в крайніх хатах. Люди прийняли нас дуже ввічливо, бо вони вже знали нашу Армію. “Сотня галичан” — вони говорили — “вийшла від них в суботу (вчора) на Сквиру”.

В понеділок вранці ми пішли прямо на Зарудинці, де повинна була бути булава Восьмої бригади, що в її складі був над, III/24 курінь. Подорожі ми вступили до с. Топори, де купили сірники і цукру. Перед полуднем ми вже були на станції в Зарудинцях. Одначе тут Воської бригади вже не застали. Вона відійшла на Козятин. Ми пішли в тому ж напрямі вздовж залізної дороги. В с. Білилівці заночували. Білилівські селяни знали Восьму бригаду і на неї відказували, бо вона мобілізувала в свої ряди місцевих хлопців. Треба було багато наговоритися і подати дядькам чимало аргументів заки ми їх переконали, що так мусить бути, якщо бажаємо добути Україні волю.

З Білилівки ми вийшли раннім ранком і пішли далі здовж залізниці. На 11 годину перед полуднем ми були в Козятині, де застали ще якийсь технічний відділ УГА і якусь пішу частину, яка під Житомиром перейшла від большевиків на нашу сторону. На станції була тільки Команда Шляхів. Була саме обідня пора і ми пішли в ту частину міста, що її наш курінь був зайняв на Спаса, 19 серпня 1919 р. Ми бажали відвідати наших добрих знайомих, в яких ми були тоді на кватирах. Нашою появою ми зробили їм велику несподіванку. Побачивши нас, вони дуже зраділи і прийняли нас, як рідних, а коли довідалися, звідкіля вертаємося, сердечно нам співчували. По обіді я пішов на станцію довідатися про від'їзд поїздів та про місце постою Восьмої бригади, або Третього корпусу УГА. На жаль, в Команді Шляхів сказали, що вони самі не знають точного руху поїздів, а що до місця постою Восьмої бригади або Третього корпусу, то їх можна знайти як не у Вінниці, то напевно в Липівці, одначе нічого певного сказати не вміли і радили їхати першим поїздом, який тільки буде, до Начальної Команди УГА, бо тільки там можна про все докладно довідатися.

Я вийшов з Команди Шляхів з тим, з чим до неї був прийшов. Тому я скерував мої кроки до бюро начальника станції, а властиво до відділу руху, в надії, що може там довідаюся дещо більше про рух поїздів. Надія мене не завела. Тут я до-

відався, що перед вечором від'їздить на Вінницю транспорт полонених австрійців з Сибіру і, що я зможу з цієї нагоди скористати. Я подякував за інформації і прискішеним кроком пішов на нашу стару квартиру, щоб забрати стрільців і на час вернутися на станцію, щоб не втратити поїзду. А що зі станції до нашої квартири було досить далеко, то треба було так добре натягати ноги.

З Козятина ми виїхали аж смерком. Коло півночі приїхали до Вінниці і я зараз же пішов до Команди двірця. Застав тут якогось однорічного десятника, дижурного при телефоні. Від нього я довідався, що Команда Третього корпусу у Липівці, а Восьма бригада повинна бути десь недалеко. На мій запит, як дістатися до Липівця, десятник відповів, що можна поїхати поїздом до Козятина, а звідгіль пішки до Липівця. Але, коли такий поїзд повинен до Козятина відійти, він не знав. Мені хотілося чим скорше добратися до своїх і тому я запитався, чи не можна піти пішки?

— Робіть собі, як хочете, — відповів нервовий десятник.

З цим я вернувся до ждальні, до моїх друзів, стрільців-побратимів. Ми рішили переночувати на станції, а на другий день піти до Начальної Команди. Так ми й зробили.

Вранці я пішов зі стрільцями до Збірної Станиці, що була напроти Станції. Застали там якогось булавного, що почав з нами полеміку на тему службових приписів. Підкріплюючи наші аргументи стрілецькими епітетами, ми домоглися, що нарешті "Явний наказ" до Третього корпусу і картка на харчі були в наших руках. Ми відійшли.

Повернувшись на станцію, я стрінув пор. Кривоносюка і кількох стрільців, що приїхали до Вінниці перед нами, а тепер готовилися їхати до Жмеринки. По обіді, я пішов з двома стрільцями до Начальної Команди УГА. Там застали майже всіх наших, що разом з нами втікли з Дарниці. Більшість з них була відправлена до бригади УСС в Кам'янці, інші — до частин, до яких вони зголошувалися.

Нам сказали, що до Третього корпусу найскорше дістанемося через Інтендантуру Начальної Команди, до якої приїдять підводи з усіх частин по набори і ними найлегше буде дістатися до свого відділу. Інтендантура Начальної Команди УГА була тоді розташовалася в гостинниці "Савой". Водночас ми довідалися, що з Вінниці до Липівця 44 верст. Отже за два дні будемо на місці.

Біля двірця ми стрінули підводи Третього корпусу, що прийшли по стріливо і зараз мали вертатися. Ми рішили піти разом з відводами. Я зголосився в команданта валки, хорунжго Н. Н., щоб дозволив нам іти до Липівця разом з його валкою. Хорунжий згодився, тільки висловив сумнів, чи ми зможемо поспішати за підводами? Валка буде їхати без зупинки цілу ніч, бо вже раннім ранком мусять бути на місці. Я пішов на залічнийий двірець, зібрав стрільців і ми пішли до валки. При самім виході налетів на мене якийсь в елегантнім однострою військовик і зовсім несподівано з окликом "Здоров, Василю!", схопив мене в свої рамена та почав мене цілувати. Це мене так збентежило, що зразу я не міг пізнати, хто це мене так сердечно вітає? Аж по хвилині я пізнав у ньому колишнього мого товариша, десятника Антона Бенеша з Коломиї. В травні 1918 року він під барабанним огнем виніс мене пораненого на відтинку італійського фронту Ріфуджі-Денеца на Монте Презанелля, у південному Тиролі. З того часу я з ним не бачився. Наша зустріч була щира, братерсько-вояцька. На жаль — дуже коротенька. Мій товариш спішився до поїзду на Жмеринку. Я вспів йому тільки те сказати, що вертаюся з денікінського полону.

В Інтендантурі Н. К., в готелі "Савой", ми допомогли ще навантажити дві підводи амуніцією і перед заходом сонця рушили в дорогу на Липовець. Вечір був гарний, погідний, але холодний. З північного заходу віяв зимний вітер і ми, охороняючись від нього, мусіли ховатися увесь час поза підводи. Так ми йшли приблизно до 11 години ночі, доки добре не помучилися. Власнє коло 11 години ми добилися до якогось села. Підводи поїхали, а ми лишилися наніч. Заночували в якійсь хаті, яку дала нам сільська варта. Раннім ранком рушили далі. Дорога була ще гірша, як уночі. Падав дощ і нам довелося усю дорогу мокнути. Промочені до нитки, під вечір ми добилися до села Рижава, що 2 верстви на південний захід від Липівця. Тут у селян підкріпилися і рушили в дальшу дорогу. Дощ уже не падав і краща була наша дорога, бо від Рижави була вимощена товченим камінням, тому й не заболочена.

В половині дороги ми стрінули Оперативну Булаву Третього корпусу, а з нею і підводи зі стріливом, що з ними вчора ми вийшли з Вінниці. На одній з підвод сидів чет. Лука Луців, також утікач з Дарниці. Від нього ми довідалися, що

Булава Третього корпусу переходить до Вороновець, 20 верст на південний схід від Вінниці.

До Липівця ми вже не мали чого йти і вже не всілі були вертатися. Ми ледве волікли ногами, а тепер треба було б нам іти знову цілу ніч. Я звернувся до команданта Польової Сторожі, яка їхала разом з Булавою і оповів йому нашу "Одисею". Він вистарався нам дві підводи, на яких група наших дарницьких утікачів приїхала після півночі до Вороновець і розмістилася на підвір'ї Вороновецької вищої початкової школи, що приміщувалася у дворі.

Тут, під голим небом, ми дзвонили зубами до самого ранку. Рано Оперативна Булава примістилася на першому поверсі школи, а ми вишукали собі квартири і тимчасово лишилися в стані Польової Сторожі.

Другого дня, 26 жовтня, ми відїхали вузькодоріжньою залізницею до Немирова, де повинна була бути Команда Другої бригади, в якій ми мали довідатися про місце постою Восьмої бригади.

До Немирова виїхало нас тільки 11. Стр. Василь Муха захворів на тиф і лишився в шпиталі у Воронівцях. Ми виїхали пізно уночі і думали доночувати на станції. Йти нам дальше було неможливо. Надворі падав дощ, ніч темна, "хоч око виколи". Але те, що ми тут побачили відібрало нам охоту ночувати, а навіть щонебудь говорити. Увесь будинок станції був завалений хворими на тиф фронтовиками, які лежали, де хто ліг, а властиво — впав, так, що й поступити не було куди. В будинку, неначе завис приглушений, болючий стогін хворих. Від одної кімнати до другої ходив якийсь стрілець з оливною ліхтарнею в руці і подавав хворим воду. При світлі каганця хворі мали вигляд живих трупів. Вони ледве рухалися. Ми вийшли зі станції і пішли ночувати до міста. Якийсь залізничник, що вертався зі служби додому, забрав всю нашу одинадцятку до своєї хати. Вдома погостив нас молоком-хлібом і поклав нас спати на соломі в кухні. До ранку ми зовсім гарно відпочили.

Рано ми вибралися до Команди Другої бригади в місті. Тут довідалися, що Восьма бригада творить разом з Одинадцяткою одну групу і вони обі стоять тепер у містечку Соколівн/Бугом, 12 верст від Немирова. Щоб скоріше добитися до своїх, ми рішили цю дорогу перейти пішки.

Надворі знову падав дощ, але ми на те не зважали. Пішли в слоту. Наш хід улегшувало те, що дорога з Немирова до Соколова була бита — колишня “казьонна шоса”. Ми вже не брили в болоті, тільки мусіли вважати, щоб на камінню не повикручувати ніг.

Перед полуднем ми вже були в Команді Другої бригади, що квартирувала в школі. При вході до школи, зустріли отамана Шльосера і від нього довідалися, що Команда Восьмої бригади в сусідньому містечку Печора, зараз за рікою Бог, на його правому березі.

Ми вже не задержувалися в Соколові, тільки попрямували до Печори.

Команда Восьмої бригади гакож примістилася в школі. Ми зголосилися в дижурного старшини, якогось поручника, що приділив нас до II/8 куреня, що ним командував сот. Осип Станімир, який саме на той час був у Команді бригади і з ним ми поїхали підводою до села Бобрівник, на північ від Печори, де стояв Другий курінь на фронті проти денікінців.

До куреня ми зголосилися увечір і нас приділили до 7-ої сотні, що нею тоді командував чет. Аполон Княгиницький.

Після шістьох тижнів неволі у денікінців і двох тижнів нелегкої мандрівки, ми нарешті добилися до своїх, до бойової частини У.А. в переконанні, що наше, українських вояків, місце тільки на фронті. Ми вернулися, щоб продовжувати боротьбу за волю. На жаль виявилось, що прийшли запізно. Саме в той час вся наша Армія була поставлена в тяжке положення вести непосильний бій на два фронти: на зовнішньому фронті воювати з денікінцями; на внутрішньому — з висипним тифом, ворогом страшнішим від денікінців, що серед вояцтва УГА збирав страшне жниво смерти.

З числа, що вернулися зі мною з денікінського полону вояків III куреня 2 Коломийського полку піхоти ім. гетьмана Петра Дорошенка, до трьох днів лишився між здоровими тільки я і стр. Дмитро Максимчук. Всі інші відійшли до шпиталів, захворівши на тиф.

Нас двох заховав собі тиф на пізніше.

ЧИ ВИ ВЖЕ ВІДНОВИЛИ ПЕРЕДПЛАТУ
ЗА «ВІСТІ КОМБАТАНТА»?

*Веселих Свят Різдва Христового
та щасливого Нового Року
усім членам Братства 1-ої Української Дивізії УНА
і всім українським ветеранам
б а ж а є*

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА 1-ої УД УНА
в Нью Йорку, Н. Й.

BEST WISHES FOR A VERY
MERRY CHRISTMAS & A HAPPY NEW YEAR
from the
ST. GEORGE UKRAINIAN POST 401
CATHOLIC WAR VETERANS

33 East 7th Street

New York, N. Y. 10003

*Веселих Свят та Щасливого і Успішного Нового Року
своїм членам — усім комбатантам
б а ж а є*

Координаційний Комітет Українських
і Українсько-Американських Комбатантських
організацій великого Нью Йорку

142 Second Ave.

New York, N. Y. 10003

ЧИ ВИ ПРИЄДНАЛИ ХОЧ ОДНОГО ПЕРЕДПЛАТНИКА
ДЛЯ "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"?

Д-р В. Трембіцький

САНІТАРНА БЛЮКАДА УКРАЇНИ 1919 РОКУ

Це, так сказати, окрема тема в історії санітарно-медичної служби України за часів урядування Директорії Української Народної Республіки. На стосування санітарної блокаде супроти України вплинули:

1) Послідовна проросійська, єдинонедінімська політика Франції з її антантськими союзниками: Англією, Італією, З'єднаними Штатами Америки.

2) Сильні ще політичні впливи російських чинників з-під покрову генералів Денікіна та Колчака.

3) Невміння української дипломатії хоч як переконати Захід — тобто Антанту, що існування самостійної України, як держави, було б корисним, тобто лише Україна могла б гарантувати мир в усьому чорноморському просторі держав та східного середземномор'я, коли б у Москві залишилася червона російська влада. В дійсності ситуація була така, що в Росії російські маси селянства та робітництва сиріяли тоді радше ленінській владі, як захисникам старого російського порядку під командою ген. Денікіна.

4) Немоżliвість створити хоч 100.000-ну армію з числа аж 35.000.000 населення Української Республіки. Вся трагедія Наддніпрянщини була в тому, що мала масу етнічного українського населення з мінімальним відсотком свідомого активу в державницькому аспекті. Загально кажучи, вся трагедія народу була в його слабій національній свідомості.

Одначе не можна поминути факту, що в 1919-20 роках, якщо якісь держави захотіли б реально допомогти воюючій Україні, вона, оця недорозвинена країна, була б так вдержалася. Брак зброї та санітарних припасів були основною проблемою української катастрофи. Про це знала Антанта та її духовий керманіч на сході Європи — денікінська Росія.

Долю України були б поділили і Польща та три Балтійські республіки, якщо ці країни не мали б тоді конкретної допомоги від Антанти. А в додатку треба тут зазначити, що на-

ціональна свідомість балтійських народів та особливо поляків була куди вища за українську.

Антанта вірила в реальність відродження нової російської імперії і допомагала Денікінові, а не УНР. Так прийшло внаслідку антантської політики і її допомоги союзній "білій" Росії до блокади Української Республіки мілітарно та навіть санітарно якнайбільш антигуманним способом у воєнних діях. Антантська блокада заіснувала як зброя проти сепаратизму в Росії, який загрожував існуванню російської імперії, як протидії до Великої Німеччини. А тому, що Україна становила ядро господарського потенціалу старої Росії, вона стала центром уваги в російській політиці на сході Європи.

Антантсько-французька санітарна блокада привела до того, що навіть в Румунії вона зуміла контролювати доставку медичних припасів (не кажучи вже про зброю), для України крізь прикордонні станиці Румунії на р. Дністрі в Атаках та Резіні.

Польща в той грізний час (весна-літо 1919 р.) ще воювала з Україною то за Галичину, то за західню Волинь. Вона вважала своїм обов'язком тримати вірний союз не лише з Парижем, але й із Денікіним, мріючи встановити кордони на сході по лінії другого розподілу Польщі, що відповідали пізніше приблизно лінії Ризького договору з 1921 року.

Як виглядала Україна в часі санітарної блокади Антантою можуть послужити статистичні дані та інформації від українських лікарів Дієвої Армії УНР та УГА: д-р В. Білозор, д-р Ганківський, д-р Білецький, д-р К. Воевідка та інші, які подали свої звіти на сторінках хоча б "Українського Лікарського Вісника" та по багатьох журналах і альманахах, видаваних в Галичині та в Празі. Про санітарний стан України в часі облоги України Антантою подали в публічних виступах та на сторінках преси в Італії тамошні кореспонденти, а то її посли до італійського парламенту, та пресові агенції з Румунії, Голландії та Австрії.

За даними очевидців, українських лікарів, число померлих від сипного тифу та холери в перші дні листопада 1919 року дійшло до 80%. Із 44 старшин, що вийшли тоді з військової школи в Кам'янці-Подільському, за три тижні 22 померли, а 20 захворіли і тільки два ввійшли в кадри війська. Такий стан постав був через шалений брак санітарних припа-

сів, лікарств та медичного персоналу: лікарів звичайних, хірургів, санітарів, ляборантів, аптекарів та медсестер. Хворіли та вмирили не лише вояки, а теж і цивільні по приватних домах, в яких у багатьох випадках, кімнати були перемінені у тимчасові санітарні станиці, лікарні, перев'язочні пункти.

Армії бракувало теплого одягу, чобіт, покривал, білизни, ліжок та, врешті, звичайної води, яка в зимову пору при кінці 1919 року в багатьох випадках сильно замерзала.

За даними взятими з різних публікацій про відносини в українських арміях, з комбатантських журналів, видань деяких організацій тощо, між лютим та травнем 1919 р. захворінь на плямистий тиф серед лікарів було 34. В жовтні 1919 р. 70% кількісного стану Української Галицької Армії було хворих на тиф. 20.000 тобто близько 50% всієї фронтової УГА лежало в шпиталях, 8.000 по приватних хатах. Усі більші ждальні залізничних стацій були завалені хворими, раненими, реконвалесцентами та, врешті, померлими, яких тяжко було поховати, особливо в часі гострої зими, коли земля на велику глибину була замерзлою.

В додатку через нестачу харчів, в армії та й серед цивільної людности панували сұхоти (ТБЦ). Брак харчів заспокоювано частиннно заміною запасів цукру з військових складів за харчі у селян. Цей факт теж доказує, який стан панував серед широких мас селянства у відношенні до своєї армії та держави. В січні 1919 р. багато вояків було хворих на "еспанку", яка теж давалася взнаки нашій армії. В аптеках бракувало камфори, кокаїни, неосальварсану. Видужуючі з тифу хворіли поворотнo.

Це був час державної трагедії, бо — раз гинула армія, конала й вся тяжко здобута держава. Вмирили чи хворіли на епідемічні недуги не лише вояки, старшини, а й лікарі, медична обслуга і цивільне населення, яке силою обставин мусіло мати зв'язок з "пошесними людьми" та ділити їхнє горе.

Щоб ще наглядніше представини картину санітарного становища в дієвій армії УНР, нижче дозволимо собі подати характеристику цього питання українським військовим істориком ген. Удовиченком, з його знаменної праці: "Україна в боротьбі за державність", виданої 1954 р. в Вінніпегу, в Канаді. Там же автор так змальовує санітарне положення українського війська:

“Вкінці 1919 року Українська Армія разом з Урядом та урядовими установами зосередилися в районі Любар — Остропіль. Само собою постає питання, чому Об’єднана Українська Армія (Галицька і Наддніпрянська) в складі до 80.000 бійців при 250 гарматах потерпіла поразку? Чи бракувало їй героїзму, організованості, вмілого керування? Наш короткий нарис боротьби Української Армії може посвідчити, що їй не бракувало героїзму. Ні одна з армій, що боролись за визволення свого народу, як, наприклад, естонська, литовська, латвійська, фінляндська, не були в таких жахливих умовах, як Українська Армія. Ізольована, без стратегічного запілля, вичерпавши всі засапи зброї й амуніції, Українська Армія буквально боролася з голими руками. Вище керування перебувало в руках найкращих і досвідчених старшин генштабу, які придбали собі славу ще за часів великої війни.

Але чи могла ця армія, навіть під проводом досвідчених керівників, при такому матеріальному стані, в якому вона перебувала, маючи перед собою дві московські армії: білу і червону, а ззаду — незабезпечене запілля з боку поляків — подолати ворога? Вже в вересні 1919 року в рядах армії вибухла епідемія тифу, яка в листопаді звалила щонайменше 3/4 складу козаків і старшин. Повна відсутність медикаментів, брак достатнього лікарського персоналу та впорядкованих шпиталів, не давали змоги боротись з цією пошестю. Врешті, яким тоді був український шпиталь? Хворих вояків клали на підлозі, покритій соломкою, у напівзнищеній касарні, без вікон і дверей, при 15-ти ступневім морозі.

Там, де шпиталь міг примістити 100 хворих, тепер їх було до 2000; при них один лікар, без медикаментів, та два три санітари. Медичний персонал з великою самопожертвою виконував свої обов’язки, але його також нищила хвороба. Часто-густо хворі мусіли обслуговувати самі себе. Трупі померлих по кілька днів лежали незабраними. Ті вояки, що вже видужували, виривали у замерзлій землі ями та скидали туди десятками трупи померлих товаришів. Жахливий сморід, бруд, воші — ось що було у шпиталях. Такі жахливі умови “лікування” у шпиталях привели до того, що більшість хворого вояцтва воліла залишатись у селянських хатах під опікою самих селян. Тому всі села у фронтовому районі були заповнені хворими вояками. Тихо, без нарікань і скарг, з надзвичайним нелюд-

ським терпінням, вояки переносили свої страждання. Кожний з них, хто міг вже стояти на ногах, спішив розшукати свою частину та приєднатись до неї. Вже на 1 листопада 1919 року із загальної кількості хворих вмерло до 10.000 вояків. На протязі зими з 1919 на 1920 рік число померлих від тифу дійшло до 25.000 людей.

Щодо населення, то на Правобережжі до 50 відсотків його також лежало в тифі.

Увесь світ знав про страхіття, яке переживала Україна, але ні міжнародня організація Червоного Хреста, ні окремі благодійні європейські організації не вважали за потрібне, хоч би з почуття гуманности, вислати в Україну медичну допомогу. Як уже згадано вище, навіть те санітарне майно, що його куплено за українські гроші закордоном, після великих клопотань лише частково було допущене на територію України...".

На сторінці 124 дано ще ось яку характеристику:

"...Грунтові шляхи, взагалі, були в такому жахливому стані, що на половині переходу більшість коней не могла витягнути возів та пристали. Розпачливі благання хворих і раних вояків неслися з цих возів: "Не кидайте нас". Найтяжче враження робили ті вояки, що вже видужували після тифу, або ті, що були легко поранені. Вони, напіводягнені, з купою шмаття на ногах замість чобіт, рішили пішки йти за армією. Самопосвята і глибоке переконання у своїй ідеї мусіли мати ці герої, щоб перетерпіти усі ті лиха. Не всілі тут описати ті муки, що тоді переніс український вояк. В колоні йшов пішки й єдиний духовний пастир, священник П. Пашевський.

Перший день руху армії був надзвичайно тяжким, але тверда воля командуючого ген. М. Омеляновича-Павленка, твердість духа, що виявляли вояки, з повним напруженням фізичних сил, допомогли виконати завдання першого дня походу, себто зробити 40-кілометровий перехід.

...В цей час походу по шляху з Білої Церкви, через Ставище — Жашків — Умань відходила колона кінноти денікінської армії в складі кількох полків. В районі Жашкова ця колона здибалась з нашою 3-ою дивізією. Після короткого бою денікінська кіннота сильно пошматувала 3-тю дивізію, захопивши наш санітарний обоз з хворими вояками. Більшість безборонних козаків денікінці порубали. Але пізніше цей денікін-

ський відділ було в свою чергу пілковито знищено українськими повстанцями".*)

Тепер ще один рапорт, цим разом від депутата італійського парламенту Чікотті з 12 грудня 1919 р., згідно із нотаткою щоденника-записника Євгена Онацького, члена Української Дипломатичної Місії в Римі.

"12 грудня 1919.

В італійському парламенті відбулася дискусія над внеском соціалістів про визнання Советської Росії. Депутат Грація-деї виголосив палку промову, в якій назвав Леніна "справжнім великим державним діячем". Почувши це, всі соціалістичні депутати посхоплювалися зі своїх місць і довго оплескували ім'я Леніна, вигукуючи: "Хай живе Ленін".

Поміж промовцями великий успіх мав депутат Чікотті, соціаліст, що все ж не забув і про Україну.

"Домагаємося, — говорив він, — щоб Італія не брала участі в злочинній і цинічній політиці Антанти у відношенні до Росії і в не менш жалюгідній у відношенні до України, якій відібрано всі засоби до існування, і вже діє санітарна блокада, — жорстоке вдосконалення економічної блокади, — і в цій нещасній країні лютують тиф і холера, діти, жінки й старі люди вмирають тисячами через брак ліків".

При цьому Чікотті зачитав нашу статтю, видруковану в "Іль темпо" з 7. XII. Вона зробила на присутніх, як відзначають звітодавці велике враження. Тому подаю її тут у перекладі:

"Численні українські втікачі прибули до Швейцарії внаслідок недавніх подій і евакуації Кам'янця. З їх оповідань про становище на Україні випливає, що відпорність українського війська зломано головно через брак припасів. Військо винищували тиф і холера, що поширилися з блискавичною швидкістю через брак ліків і санітарного матеріалу. Цей брак завдячується блокаді України, що через неї поїзди Червоного Хреста му- сіли повертатися назад.

"Уже в початках листопада для всіх на Україні було очевидним, що катастрофа наближалася швидкими кроками. Щоб переконатися в цьому, вистачало рахувати протягом кількох днів людей, що мерли від різних хвороб, які лютували як

*) Удовиченко О. "Україна у війні за державність", ст. 119-124, Вінніпег, 1954.

між військовими, так і серед цивільного населення. Число во-
яків, померлих від висипного тифу та від холери у перші дні
листопада дійшло фантастичної цифри — 80%. Хворі вмирали
переважно через повний брак санітарних матеріалів, ліків
та лікарського персоналу. Ось один тільки приклад: із 44 стар-
шин, що вийшли останніми часами із військової школи в Ка-
м'янці, за три тижні 22 вмерли, 20 захворіли, і тільки двоє ввій-
шли в кадри війська.

“Лягти до шпиталю — означало бути присудженим на
певну смерть. Тому вояки воліли тягтися за військом, аж поки
падали мертві. Ясно, що в таких обставинах і військові лікарі
легко підпадали заразі, і їх число меншало з дня на день. Три
тижні тому їх нараховувалося ще 30; тепер, після смерти шести
з них, залишилося 24. Також міністер здоров'я (Одрина — Є.
О.) захворів (і скоро помер — Є. О.).

“В середині країни нема хати, де б не було хворих. В
Кам'янці безперестанний похід похоронних процесій. Уряд зро-
бив усе можливе, щоб спинити пошесті, але його зусилля були
марні. Він організував загальні реквізиції в цивільного насе-
лення всього того, що могло б служити хворим. Реквізовано
білизну, залишаючи тільки по три речі кожного роду на особу.
З жіночих сорочок і простирал роблено бинди й перев'язки.

“Один поїзд швейцарського Червоного Хреста з санітар-
ними матеріалами, внаслідок бльокади, простояв три тижні в
Атаках біля Могилева, не маючи можливостей дістатися на
Україну внаслідок санітарної бльокади. Втікачі оповіли, що
коли вони від'їздили, поїзд все ще там стояв.

“Зараза тим швидше поширилася, що зовсім нема одя-
гу, особливо взуття, і це ж справжнє нещастя, з огляду на хо-
лод і сніги теперішньої пори року. Вояки, ідучи на варту, ді-
ставали по черзі пару черевиків, які, повернувшись, мусіли
віддавати тим, хто їх заміняв, самі ж мусіли вертатися до ка-
сарень босі. Не дивно, отже, що цілі полки, не маючи білизни
на переміну, робилися здобиччю вошей, що розносять висип-
ний тиф.

“Той, що нам про все це розповів, відвідав важливий
залізничний вузол Жмеринку. Двірець, колись гарний і розкіш-
но мебльований, мав вигляд покійницької. В чекальні тре-
тьої кляси трупи вояків були накопичені один на один, бо не
вистачало часу їх ховати. В чекальні другої кляси — лави хво-

рих, на матрацах, без коців. На навколишніх дорогах — трупи нещасних, що впавши знесилені, не могли дістатися до станції.

“Один представник американського Червоного Хреста, побачивши це все не міг стримати сліз, кажучи, що він ніколи не міг би собі уявити, що бльокада Антанти виклике такі жахливі наслідки і що тому на Антанті тяжить тепер страшна відповідальність.

“Нема потреби передавати почуття українців.

“До останнього моменту вони надіялися на санітарну допомогу Європи, вірили в її гуманність що повинна бути поза всякою політикою. Але бльокада, якої честь і ініціатива належать Англії, дуже швидко перетворилася на бльокаду санітарну. Увесь народ засуджено до частинної загибелі від пощестей. І все це тільки тому, що антантські дипломати досі не змогли вирішити, що за режим має бути в майбутній Росії...”.

Коли Чікотті закінчив читати, деякі депутати почали кричати:

“Ось вам християнське милосердя!”

Інші:

“Ось вам Версальський мир!”

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

т а

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

приятелям, знайомим та пацієнтам

б а ж а ю т ь

АЛЛА і Д-р РОМАН ТРОХИМЧУК

Нью Йорк, Н. Й.

Веселих Свят Різдва Христового

т а

Щасливого Нового Року

приятелям, знайомим та пацієнтам

б а ж а ю т ь

МАРТА і Д-р ЯРОСЛАВ ЯРИМОВИЧ

Філадельфія, Па., ЗСА

Ф. Кордуба

“МИРОВА ПРОГРАМА” ТА МІЛІТАРНА ПОЛІТИКА СРСР

І. Цілеспрямованість сучасної зовнішньої політики СРСР

Вступні ствердження

Радянська публіцистика вже від багатьох років переконує усі народи світу в тому, що СРСР змагає до “радикального оздоровлення міжнародного положення політичного клімату”, до “вирішення назрілих мирових проблем”. У загальному радянська “програма миру” викликає на Заході підозріння, бо СРСР перша комуністична держава світу є відома з субверсивних дій всередині дослівно всіх некомуністичних, а також деяких комуністичних держав, які не хотіли бути далі його сателітами. Тому “боротьба за мир і міжнародню співпрацю — генеральне унапрявлення зовнішньої політики соціалізму” є звичайною тактичною спробою-маневром, щоб передусім від Заходу видіти економічну допомогу і технологічну співпрацю та водночас, щоб далі обманювати народи світу, їх демобілізувати й розкласти всі сили, які діють проти російського великодержавного імперіялізму. Зрештою ніколи не треба забувати залишеного комуністам В. І. Леніном поучення: “від часу перемоги соціалістичного керівництва в одній з країн, треба вирішувати питання... виключно з точки зору найкращих умов для розвитку і закріплення соціалістичної революції, яка вже розпочалася”. (В. І. Ленін, Полн. собр. соч., т. 44, стр. 299).

У сучасному, несприятливому міжнародньому положенні для СРСР, та при його внутрішніх ускладненнях на відтинках національної політики, господарському й соціальному і технологічній відсталості, керівництво КПРС є змушене шукати тимчасового замирення з метою: щоб “у союзі з народами”, яких вона далі силою змушує “здійснювати соціалістичну революцію, з народами, які борються за своє соціальне і національне визволення” продовжувати “холодну війну” не тільки в ідеологічному, але також у політичному секторах у глобальному аспекті. Часто ЦК КПРС у своїх медіях відсвіжує у пам’яті громадськості світу таку тезу В. І. Леніна:

“Ми мусимо собі здавати справу з того, що один авангард не може здійснити переходу до комунізму. Завдання в тому, щоб пробудити революційну активність до самодіяльності і організації в робітничих масах незалежно від того, на якому рівні вони стоять, перекласти правдиве комуністичне вчення, яке призначене для комуністів найбільш передових країн, на мову кожного народу, здійснювати завдання, яке треба неминуче здійснювати з пролетаріатом усіх країн”. (Цит. за “Международная жизнь”, ч. 4/1973, стор. 101).

Отже мировий плян СРСР має служити як тактичний засіб для дальшого “пробуджування революційної активності до самодіяльності і організації робітничих мас”. Тобто продовження **субверсивної діяльності в усіх країнах світу**. А щоб у сучасній міжнаціональній констеляції здобути прихильність, ЦК КПРС з позицій мирової програми безперебійно пропагує: **“численні пляни імперіалістичних агресорів уже зірвані тому, бо існує і активно діє соціалістична співпраця на чолі з СРСР**. Країни соціалістичної співпраці ведуть у найбільшій мірі справедливу і прогресивну політику миру і дружби між народами, політику рішучої протидії імперіалістичній реакції. Збройні сили соціалістичних держав служать могутнім щитом миру і безпеки народів”. Цит. за “Коммунист вооруженных сил”, ч. 21, 1972, стр. 15). (Наші підкреслення — ФК).

Отже під гаслом **“протидії імперіалістичній реакції”** — ЦК КПРС вважає СРСР разом з країнами Варшавського пакту **“могутнім щитом миру”**. В дійсності багато даних з цілеспрямованості закордонної політики СРСР доказує, що з тим **“могутнім щитом миру”** є навпаки. **Саме він є найбільшою загрозою миру в світі**. Коли б не було НАТО, цей **“могутній щит миру”** вже давно здійснив би **“принципи інтернаціоналізму”** до Атлантику. І в тім нічого дивного, що з радянськими принципами соціалістичного інтернаціоналізму не погоджується вже багато навіть комуністичних партій, уважаючи його за звичайну прислону російського імперіалізму. Згадати б хоча для прикладу найбільшу комуністичну партію у світі Китайської Народної республіки (КНР), або малі компартії Альбанії, Румунії та інші.

Компартія КНР уже від багатьох років провадить протирадянську політику, вважаючи **“мирову програму”** СРСР в Європі і в Азії за звичайний тактичний маневр з метою здобути

вирішальну роль на континентах Європи і Азії. Також у сучасному розбитті міжнародного комуністичного руху ЦК КПРС докладає усіх зусиль, щоб цей рух собі підпорядкувати, зцентралізувати, щоб можна було ним далі послуговуватися як інструментом безперервного підбурювання пролетаріату в некомуністичних країнах. Міжнародний комуністичний рух — це 89 комуністичних і робітничих партій, які під сучасну пору нараховують коло 50 млн. членів. Фактично вже немає ані одної країни, в якій не було б компартії або марксистських груп і організацій. Цей комуністичний міжнародний рух існує хіба в теорії, бо в дійсності після розв'язання III-го Інтернаціоналу (Комінтерну) в 1944 р. цей рух у післявоєнних роках поділився на різні варіанти комунізму, на багато фракцій, розкольних груп, які ЦК КПРС вважає “лжекомуністичними організаціями” під вивіскою “марксизму-ленізму”. Згідно з критикою ЦК КПРС, від половини 60-их років найбільше до розладу комуністичного руху причинилася компартія КНР (маоїсти). Також деякі групи в міжнародному комуністичному русі проявили тенденції “націоналістичної ізоляції”, змагаючи до того, щоб “поставити національні інтереси вище інтернаціональних завдань революційних сил сучасності”. Головним чином тут ідеться про ці групи, які не захотіли далі бути сліпим знаряддям російського імперіялізму. Цей спротив імперіальній політиці КПРС в глобальному масштабі не тільки сильно підважив її вирішальну роль в міжнародному комуністичному русі, але також скомпромітував ідеологію комунізму. КПРС, щоб рятувати своє положення в цьому русі і привернути довір'я в інших компартіях, проголосив принцип мирного співіснування держав з різними соціальними устроями. Незважаючи на проголошення цього принципу, КПРС продовжує боротьбу на ідеологічному відтинку проти імперіялізму і капіталізму з метою об'єднувати на цій базі “лжекомуністичні організації”. Головним чином йдеться про привернення і закріплення керівної ролі КПРС в комуністичному русі.

Пофальшування причин розв'язання Комінтерну і наслідки

Радянська пропаганда як засіб впливу і формування думки в комуністів уже є відома з перекручувань, фальшування історичного минулого з метою виправдати внутрішню і зовнішню політику ЦК КПРС в даному періоді. Також розв'язан-

ня Комінтерну на домагання през. Рузвельта в 1944 р. радянська публіцистика з'ясовує фальшиво, щоб виправдати політику Сталіна та рівночасно достосуватися до вимог сучасного положення. З уваги на це, що ЦК КПРС хотів би організувати новий центр для міжнародного комуністичного руху, що за сучасного розбиття цього руху є неможливе, він докладає зусиль, щоб виправдати минуле та достосуватися до вимог "мирової програми". Про розв'язання Комінтерну в радянській публіцистиці, під сучасну пору сказано:

"Після Великої Жовтневої соціалістичної революції на етапі встановлення світового комуністичного руху єдино можливої форми об'єднання армії комуністів був Комінтерн — всеціла міжнародна організація, побудована на принципах демократичного централізму. В 40-ві роки, коли під керівництвом Комінтерну, комуністичні партії перемінилися у зрілі політичні сили, здібні самостійно вирішувати складні питання історичного розвитку в конкретних умовах своїх країн, коли центральне керування показалося фактором сковуючим ініціативу партій, вирінуло питання нових форм вияву єдиного світового комунізму. Комінтерн був розв'язаний." (Цит. за "Коммуніст вооруженных сил", ч. 20/1972, стор. 25).

Повища версія відносно розв'язання Комінтерну не відповідає історичній дійсності. Фактично Комінтерн був розв'язаний ЦК КПРС в 1944 р. на домагання през. Рузвельта. Комінтерн або III-ий Інтернаціонал заснував В. І. Ленін в 1919 р. з завданням здійснювати світову революцію під центральним керуванням Москви. Отже цей Комінтерн був подуманий як засіб для здійснювання російського імперіялізму в глобальних масштабах. Всі компартії в Комінтерні були звичайними секціями російської компартії, строго дисципліновані і підпорядковані ЦК КПРС. На протязі 1919-1943 рр. Комінтерн був інструментом російської імперіальної політики. Ленін під час оснування Комінтерну м.ін. сказав: "Оснування III Комуністичного Інтернаціоналу є першим ступнем міжнародної республіки советів, перемоги комунізму". ("Правда", 6. 3. 1919 р.). Під кінець 2-ої світової війни в 1944 р. Сталін був свідомий того, що головною перешкодою для розподілу світу на дві гемісфери впливів між ЗСА і СРСР є Комінтерн, тому на домагання през. Рузвельта, головного речника під час конферен-

ції у Ялті 1945 р. цей міжнародний комуністичний центр розв'язав. Про це в радянській публіцистиці немає найменшої згадки.

Політика през. Рузвельта, — в початковій фазі також Черчіля — у відношенні до СРСР була заснована на деяких згори накреслених założеннях і сподіванках. Вони надіялися: 1. що СРСР задовольниться дотихчасовими територіальними здобутками і досягненням гегемонії в середньо-східній Європі; 2. що радянське керівництво, подібно як дипломатія Заходу, прагне миру і якнайскорішої нормалізації стосунків в Європі. Також після закінчення війни на згаданих założеннях була продовжувана політика англо-саксів в окупованій Німеччині. Однак ці сподівання показалися облудними. СРСР після закінчення 2-ої світової війни передусім не демобілізував власних збройних сил, брутальною тактикою почав продовжувати агресивну імперіальну політику в Європі, внеможливаючи будь-яку нормалізацію післявоєнного катастрофального положення. Це було головною причиною модифікації політики ЗСА і Великобританії супроти СРСР. “Вершинний пункт єдності Великої Трійки” був ліквідований. Докладні дані про цей період політики СРСР і протидії ЗСА і Великобританії дає наступна праця: James B. Byrnes, *Speaking Frankly*, William Heinemann Ltd., London, стор. XII+324. Автор, м.ін. ствердив, що **остаточною цілеспрямованістю СРСР є опанувати цілу Європу**, тому він застосовує різні тактичні методи, щоб тільки досягнути своєї мети. СРСР послуговується такими політичними методами, які під час миру й особливо під час існування найкращих дипломатичних стосунків нищать сили противника, загрожують не тільки основним територіальним і політичним інтересам ЗСА, але також американському життєвому звичаєві, до якого людиність Америки є призвичаєна. Бирнс перестерігав — при збереженні глибокого миру, під час мовчанки гармат, при найбільш приязних дипломатичних стосунках з Росією, під час виміни науковцями, студентами й сильного туристичного руху з ЗСА до СРСР і навпаки, **Америка одного дня може пробудитися комуністичною державою, розложеною п'ятою колоною, керованою з Москви**. Ця пригадка заслуговує на особливу увагу, особливо під сучасну пору, коли між ЗСА і СРСР дійшло до багатосторонньої співпраці.

Приклад розв'язання Комінтерну доказує, що властивий і найглибший зміст радянської політики заснований на динаміці, він позбавлений усіх скрупулів і далекий від віри в явну

дипломатію, він є синтезою російської географії, російської історії, і в великій мірі марксистської філософії. Щоб досягнути намічену мету, радянська дипломатія призвичаєна використовувати кожну карту в даних обставинах, щоб тільки досягнути найбільшого успіху.

“Мирова” стратегія СРСР

“Мета оправдує засоби” — геніяльна формула Макіавеллі для основоположників большевизму була зв’язана з абсолютизмом і фідеізмом, але водночас вона вже за Леніна була неписаною нормою їх діяльності. Ця формула зокрема на відтинку “мирової” стратегії СРСР постійно була застосовувана. Наприклад, договір СРСР з III-им Райхом був звичайним стратегічним маневром Москви, щоб викликати другу світову війну, і при допомозі “полезних ідіотів” (корисних ідіотів) (слова Леніна) знищити не тільки націонал-соціалізм і фашизм, але важніше, щоб поширити територіяльно імперію СРСР до сьогоднішньої лінії Любек-Трієст. Отже Сталінові не йшлося про дійсне збереження миру в Європі, бо фактично Польща не була ніякою загрозою ані для III-го Райху, ані для СРСР. Його мета була знищити встановлений в Європі Версальський договор порядку.

Після 2-ої світової війни агресивна політика СРСР проти Заходу насторожила всі суверенні країни Європи, змусила їх до інтеграції оборони в НАТО і господарської співпраці, в Європейській Господарській Спільноті (ЕОС). Інтегральна оборона НАТО і ЕОС залишилися головними оборонними силами проти агресивної імперіальної цілеспрямованості СРСР в Європі. Щоб зламати мирними засобами цю реальну силу, СРСР є свідомий того, що лобовою атакою йому не вдасться цього здійснити, тому сама політична констеляція змусила його до зміни стратегії, застосування т. зв. “мирової програми”, коєкзистенції і співпраці “світового соціалізму” з іншими державними системами. А головним чином Москві йдеться: “про скріплення позицій світового соціалізму, про розвиток всесторонньої співпраці з братніми соціалістичними країнами... Скріплення позицій світового соціалізму — найперша журба КПСС”. (Цитов. за науково-політичним місячником “Международная Жизнь”). Отже “мирова програма” — це один із засобів “закріплення позицій” большевизму. В цьому “світовому соціалістичному”

лізмі” роля СРСР є чітко визначена “випробуванням і надійним бастионом миру і безпеки народів нашої планети є батьківщина соціалізму — СССР”. (Цит. за “Международная Жизнь”). Отже, іншими словами доля людства нашої планети залежна від СРСР, а не під потуг Заходу, з якими він хоче співіснувати і співпрацювати, з настановою “далі піддержувати національно-визвольні рухи, боротися проти колоніалізму і неоколоніалізму, апартаїду, расизму і фашизму”. Отже, всестороння допомога всім революційним рухам всередині країн, які знаходяться поза орбітою контролю і впливів СРСР, в тому числі також в КНР і Албанії. Тимчасом народам імперії СРСР забороняється навіть думати про національну свободу, а будь-яка допомога ззовні є недопустима. На такій основній базі подумана “мирова програма” СРСР, щоб далі диверсійною і субверсивною акціями розкладами зсередини імперіалізм, капіталізм його демобілізувати. “На сторожі завоювань соціалізму стоять збройні сили СРСР”, які кожночасно готові боронити “несокрушимої кріпости соціалізму”. В докладі мін. оборони СРСР марш. А. А. Гречко м.ін. сказано: “...Політична, економічна і воєнна сила радянської держави досягнула високого рівня. Це вможливило партії і керівництву успішно здійснювати миролюбну зовнішню політику, дбайливо зберігати державні інтереси країни”. (“Коммунист вооруженных сил”, ч. 8/1973, стор. 13-14).

У радянській публіцистиці дуже багато різних статей на тему “мирової програми”, про запобігання вибухові атомної війни, про розброєння. Однак усе це слова, бо дійсність запечучує “мирні” запевнення зовнішньої політики СРСР. Щоб не бути неправдомовним поверховно заторкнемо: 1. Мілітарну політику СРСР, 2. Шпіонаж СРСР в країнах Зах. Європи.

Мілітарна політика СРСР

Сучасна мілітарна політика СРСР концентрується на наступних основних старих і нових засадах:

1. Кількісно постійно збільшувати збройні сили СРСР та інших країн Варшавського пакту.
2. Здійснювати модернізацію і стандартизацію озброєння і випosaження об'єднаних у Варшавському пакті сил.
3. Безперерійно покращувати й уніфікувати різні роди військового вишколу й навчання.
4. Організувати кваліфіковані військові кадри, щоб мати їх в достатній кількості.

5. Постійно підвищувати політично-ідеологічне виховання вояків усіх служб і чинів (ступнів і ранг) у рамках вищезгаданих завдань.

6. Закріплювати дисципліну у військових частинах.

7. Постійно підвищувати науковий досвід і технічний розвиток, особливо на відтинку ракетної зброї і автоматизації.

8. Розвивати нові зброєві системи, постійним підвищенням квантитативного й квалітативного нуклерного озброєння.

9. Постійно збільшувати введення в дію ракет, як головної зброї усіх частин збройних сил. Збільшувати й модернізувати будову воєнних кораблів, літаків. Удосконалювати польоти в космосі під аспектом їх використання для військових потреб.

10. Розпрацьовувати нові моделі мислі воєнного навчання з особливими узягдненнями: розвитку технологічної революції у воєннознавстві, простору, часу, маневровости та потужности огню ударних сил; розподілу диспозиційних військ, силових засобів відповідно до військового стратегічного положення.

11. Децентралізація і охоронна розбудова зброєвої промисловости.

12. Постійне згущування сіті повітряної оборони простору цілого Східного Бльоку, під об'єднаним радянським командуванням.

13. Інтенсивно розбудовувати цивільну оборону під військовим керівництвом.

Після упадку Хрущова, його наслідники особливу увагу звернули на розбудову нуклеарно-стратегічного озброєння, з метою наздігнати відсталість та хоч частинно випередити на цьому відтинку свого супротивника ЗСА. У висліді їм удалося досягнути навіть деяку перевагу. Наслідок досягнення такої переваги є такий, що перевага ЗСА в глобальному масштабі втратила своє колишнє значення. СРСР робить зусилля, щоб постійно розбудовувати конвенціональні збройні сили в Європі, щоб також здобути перевагу над того ж роду збройними силами НАТО, які вже є у загальному послаблені. Від 1966 р. конвенціональні сили країн НАТО постійно скорочуються в Середній Європі, з причини вибуття французьких з'єднань, подвійної американської концепції баз в 1962 р. — 434000, в 1972 р. — 300000, зменшення військ частини Канади, що в підсумку

зменшило військовий потенціал на 1/4 в порівнянні з попереднім станом. Тим часом СРСР, починаючи від 1966 р. постійно збільшував свої конвенціональні сили в Сх. Європі, досягнувши в 1972 р.: 20 дивізій у Німецькій Демократичній Республіці, в тому 10 дивізій модерно озброєних; в інших сателітних країнах стаціонують: в Польщі 2 див., в Чехо-Словаччині — 5, в Угорщині — 4. Між Скагерраком і Альпами НАТО вдержує всього — 24 дивізії, а Варшавський Пакт — 57 дивізій, в комплексному бойовому поготів'ї. В європейській частині СРСР додатково стаціонує 60 радянських дивізій + 20 дивізій парашутних військ, розподілених у західних воєнних округах. Уся ця маса військ є втримувана у воєнній готовості, бо в СРСР постійно актуальний є міт про “капіталістичне оточення”, міт про “неминучість війни”. На відтинку Сер. Європи НАТО посідає всього — 6000 панцерів, а Варшавський Пакт — 16000. Відношення у тактичному летунстві в Сер. Європі: НАТО — 2.950, Варш. Пакт — 7.150 літаків. У протиповітряній обороні Захід має невелику перевагу. З перенесенням Гол. Квартيري Варшавського Пакту з Москви до Львова переведено модернізацію стаціонованих дивізій, зокрема впроваджено щонайменше 1.000 нових панцерів Т-62, в заміну за Т-55, яких однак не вилучено. Згідно зі звідомленнями зах. спостерігачів, СРСР готується до гострішої мілітарно-політичної постави супроти НАТО. Це плянується саме тепер, коли радянські медія пропагують “мирову програму” співіснування і співпраці з усіма країнами в Європі, про відпруження і роззброєння, про безпеку в Європі. Отже СРСР хоче диктувати з позиції сили й вимагає, щоб європейські держави погодилися на таку переміну відношення сил, яка сприяє інтересам “світового соціалізму” згл. “бастіонові безпеки й миру народів нашої планети — СРСР”.

Шпіонаж СРСР в Зах. Європі

Недавно на сторінках журналу “Студії конфліктів” в Лондоні, який видає спеціальний Інститут для студій конфліктів у цілому світі була опублікована дуже цікава студія на тему “Стратегії СРСР у мирному часі”. В цій студії до подробиць проаналізована стратегія СРСР, якої завданням розкласти зсередини країни Зах. Європи. З цієї студії процитуємо тільки дещо важливіше, а саме дані про розгорнений шпіонаж у Зах. Європі. Студія подає дані про кількість обсади окремих амба-

сад і посольств СРСР в європейських країнах та зокрема скільки в тому числі є звичайних шпигунів, під прикриттям дипломатичної діяльності. Ці дані подаємо в поазбучному порядку:

Австрія — акредитованих 248, в тому шпигунів 50.

Голляндія — акредитованих 74, в тому шпигунів 37.

Греція — акредитованих 79, в тому шпигунів 41.

Данія — акредитованих 91, в тому шпигунів 48.

Італія — акредитованих 169, в тому шпигунів 74.

Кипр — акредитованих 60, в тому шпигунів 12.

Люксембург — акредитованих 13, в тому шпигунів 7.

Німецька Федеративна Республіка — акредитованих 177, в тому шпигунів 82.

Норвегія — акредитованих 95, в тому шпигунів 61.

Туреччина — акредитованих 100, в тому шпигунів 53.

Фінляндія — акредитованих 219, в тому шпигунів 54.

Франція — акредитованих 348, в тому шпигунів 118.

Швайцарія — акредитованих 292, в тому шпигунів 87.

Швеція — акредитованих 147, в тому шпигунів 44.

Студія розподілює по професіях запідозрених у шпигунській діяльності, як нижче: 3-ох амбасадорів, 3 послів, 41 з 61 радних при амбасадах, 12 з 16-ти консулів, 6 із 13-ти керівників торговельних місій і 16 із 28-ох їх заступників, 49 із 13-ох журналістів, 95 із 385 радянських представників у міжнародних організаціях у країнах Зах. Європи. В країнах Зах. Європи СРСР має на службі 2.146 своїх функціонерів, а країни Зах. Європи в Москві мають усього — 369. В Німецькій Фед. Респ. крім 177 акредитованих при посольстві ще є кругло 600 інших радянських представників. Уся ця гвардія в європейських країнах удержує контакти з політичними діячами, зокрема з професійними спілками, студентськими лівими організаціями та напевно також і громадськими діячами. Головне завдання — не тільки розвідувати про все, а надто розкладати знутри громадськість пропагуванням мирного співжиття і співпраці.

Вище накреслена картина “мирової програми” та мілітарної політики СРСР мусить непокоїти кожну думаючу людину, бо радянська стратегія мирними засобами докладає зусиль, щоб опанувати Європу. Тому нічого дивного в тому, що Китай постійно проводить антирадянську кампанію, перестерігаючи європейців перед загрозою російського імперіялізму. Незрозумілою є податливість Заходу, коли дуже часто в радян-

ській публіцистиці можна натрапити таке ствердження: "Класова боротьба двох систем — капіталістичної і соціалістичної — у сфері економіки, політики та ідеології буде продовжуватися, бо світоглядіві і класові сили соціалізму і капіталізму є собі протиставні і непримиримі". Москва виключає будь-яке ідеологічне наближення із Заходом, вважаючи такі впливи за диверсію, субверсивну діяльність. Натомість ідеологічна діяльність СРСР на Заході не заборонена. В цьому також наявна перфідність політики СРСР.

Зброєння ЗСА і СРСР

Міжконтинентальні балістичні ракети й бомбардувальники

Роки	Міжконтинент.		Балістичні		Стратегічні	
	балістичні ракети		ракети підв. човнів		бомбардувальн.	
	ЗСА	СРСР	ЗСА	СРСР	ЗСА	СРСР
1960	18	35	32	—	—	—
1961	63	50	96	—	—	—
1962	294	75	144	—	—	—
1963	424	100	224	100	630	190
1964	832	200	416	120	630	190
1965	854	270	496	120	630	190
1966	904	300	592	125	630	200
1967	1054	460	656	130	600	210
1968	1054	800	656	130	545	200
1969	1054	1050	656	160	560	200
1970	1054	1300	656	280	550	150
1971	1054	1510	656	440	505	140
1972	1054	1530	656	560	455	140

Дані за: "The Military balance 1972 - 1973". The International Institute for strategic studies, London.

Пояснення: Міжконтинентальні балістичні ракети — Intercontinental ballistic missile (ICBM); Intermediate-range ballistic missile (IRBM) — засяг — 1500-4000 миль (1 миля — 1609,3 м; морська миля — 1852 м.); medium-range missile (MRBM) — 500-1500; short-range ballistic missile (SRBM) — до 500 миль.

Балістичні ракети підводних човнів — Submarine-launched ballistic missile (SLBM) — 250 миль.

Міжконтинентальне бомбардувальне летунство — бомбардувальники — максимальний засяг понад — 6000 миль; бомбовики середнього засягу — 3500-6000 миль.

На переломі 1972/1973 р. СРСР досягнув перевагу на відтинку міжконтинентальних балістичних ракет в порівнянні з арсеналом ЗСА. За даними Інституту стратегічних студій у Лондоні ця перевага така:

ЗСА — $1054 + 656 = 1710$

СРСР — $1530 + 560 = 2090$.

Однак кількісний аспект здобутої переваги міжконтинентальних балістичних ракет ще не є гарантом абсолютної переваги, бо багато важливіше є порівняльне відношення обох супротивників посідаючих, готових до дії нуклеарних головок (шапок). У тому відношенні ЗСА, незважаючи на великі зусилля СРСР догнати й перегнати супротивника на цьому відтинку, йому не вдалося цього досягнути. За оцінкою вищезгаданого Інституту ця перевага залишається по стороні СЗА щонайменше 2:1. Для докладнішого з'ясування цього відношення служить наступне порівняння:

Готові для введення у дію засоби (системи)	Розривні нуклеарні головки (шапки)	
	ЗСА	СРСР
міжконт. баліст. ракети	1054	1200
підводні баліст. ракети	1328	230
стратег. бомб. летунство	1853	450
Разом	4235	1880

Порівняння відношення сил НАТО — Варшавського пакту 1973/1974

Коли йдеться про балянс сил НАТО і Варшавського пакту в Європі, згідно з найновішими інформаціями Інституту стратегічних студій в Лондоні в "Мілітарний балянс 1973/1974" воно є наступне:

НАТО	Варшавський пакт
міжконт. ракети: разом — 1054, Англія 0, Франція 0	1527
середн. зас. ракети: разом 18, Англія 0, Франція 18,	600
корот. зас. рак.: разом 841, Англія 0, Франція 0, лише СРСР 300	
ракети на підв. човнах: разом 752, Англія 64, Франція 32,	628
стратегічні бомбард.: разом 442, Англія 0, Франція 0,	140

серед. зас. бомбард.: разом 130, Англія 56, Франція 0.	800
атомові підв. човни: разом 113, Англія 10, Франція 2.	109
конвенціональні	
підводні човни: разом 155, Англія 22, Франція 19.	249
панцерів в Європі — 8650 без Франції	23200
наземні сили в Європі — 1.13 млн.	1.22 млн.
в тому. Фед. Респ. Німеччини — 777 тис, Франція — 580 тис.	
Польща, Чехо-Словаччина і Нім. Дем. Респ. — 871 тис.	
тактичне летунство — 2776 літаків	5495 літаків

Вище зображене відношення сил НАТО і Варшавського пакту повністю заперечують мирні настанови СРСР, тому през. Ніксон недавно в своєму другому зверненні до Конгресу ЗСА в цьому році звернув увагу на загрозливе положення НАТО й на небезпеку одностороннього зменшення збройних сил.

На сторінках “Пекінг Руншау”, ч. 32, від 14 серпня 1973 р. надрукований коментар з приводу 10-ліття підписання 5 серпня 1963 р. договору між ЗСА з СРСР та іншими країнами в справі “заборони нуклеарних випробувань в атмосфері і під водою”, п. наг. “Десять років реклямного галасу про роззброєння — десять років гарячкового зброєння”. Китайський коментатор звертає слухну заувагу, що на протязі минулих 10 років СРСР “реклямним галасом про мир і роззброєння” продовжував з найбільшою інтенсивністю нуклеарне зброєння, з метою здобути нуклеарний монополі у світі. Отже таким чином СРСР підважив “підстави будови миру”, започатковані вищезгаданим договором. Коментар пригадує, що СРСР за 10 років перевів дальших коло 100 нуклеарних випробувань під землею та вдосконалив багато зразків міжконтинентальних балістичних ракет. “Тільки на Пацифіку” за цей час він вистрілив десятки ракет, та в тому ж самому часі “для воєнних цілей” запустив в атмосферу разом 400-500 земних сателітів, з яких багато служать прямим завданням удосконалення стратегічної нуклеарної зброї. В 1963 р. СРСР посідав коло “100 міжконтинентальних балістичних ракет, а сьогодні вже має більше 1500”. Також в тому ж самому часі “СРСР змодернізував стратегічні ракетні сили й їх більше тричі побільшив”. Усе він здійснив під галасливою реклямою світового миру і роззброєння, що є фактом, який насторожує Захід. Недавно, 2 серпня ц. р. відбули спільну нараду в справі загрози, яка гряде з причини постійно зростаючого зброєння, британський міністр оборони Лорд

Саррінгтон і міністер оборони ЗСА Дж. Шлесінгер. Вони одногласно твердили, що “радянські збройні сили створюють постійну загрозу для Атлантийського союзу”. Тому будь-яке одностороннє зменшення збройних сил ЗСА або його європейськими союзниками побільшило б небезпеку для Атлантийської спільноти”. Також важливіша преса Заходу у зв’язку з відбутими конференціями в Гельсінкі присвятила проблемі посиленого зброєння СРСР і з цього приводу зростаючої загрози для Зах. Європи багато статей і коментарів. Країни Заходу бажають миру, співпраці і пошанування суверенності кожного народу, рівночасно вони є чуйні на стратегію зброєння СРСР.

Справа радянської нуклеарної стратегії під сучасну пору заслуговує на особливу увагу, тому до цієї теми повернемо в короткому часі. Також зміни в зброєній рівновазі між ЗСА і СРСР будуть більш докладно обговорені в чергових статтях.

Кінчаючи огляд звернемо нашу увагу на настанову КПРС під сучасну пору з його пропагандою і забріханим “миром” “Свою теоретичну діяльність КПСС поєднує з непримиренною боротьбою проти ідеологів імперіялізму і ревізіонізму, які намагаються послабити могутній вплив ленінізму на розвиток революційного процесу. Ідеологічний бій між соціально протилежними світами завсіди був жорстоким, але ще ніколи не досягав такої гостроти як тепер. Наш класовий ворог кидає в ідеологічну боротьбу все більше сил і засобів. “Бої третьої світової війни вже розпочалися, — це бої за уми і мислі людей” — така вихідна позиція багатьох буржуазних ідеологів”... “Зберігаючи чистоту і творчо розвиваючи революційну теорію, партія постійно дбає про те, щоб вояки армії і фльоти... були палкими, непримиренними бійцями проти ворожої ідеології і моралі”. (Наше підкреслення — ФК).

Отже, паралельно зі зброєнням, під час політ. семінарів закликається вояків і моряків до ворожости і непримиримости до “ворожої ідеології і моралі” імперіялізму. Водночас від того ж самого імперіялізму-капіталізму вимагається мирної співпраці, дружності, всестороннього технологічного обміну і т. д. і т. д. Це є логіка російського більшовизму, який в усьому чужому вбачає зло, а в своєму, наставленому на поневолення усього людства визнає єдине в світі добро. Факти посиленого зброєння СРСР та цитовані завдання згл. турбота КПРС хіба є найкращим доказом перфідної і злочинної політики панівної олігархії “перелової соціалістичної демократії в світі”.

Петро Самутин
Генштабу, генерал-хорунжий

КОМАНДНИЙ СКЛАД VI-ої СІЧОВОЇ СТРІЛЕЦЬКОЇ ДИВІЗІЇ 1920 Р.
(Докінчення)

- 157. Гриць РОГОЗНИЙ, поручник, з Катернославщини. Помер в Люксембурзі (дата невідома)
- 158. Н. Н. БОВА, хорунжий.
- 159. Спиридон КРАВЧЕНКО, хорунжий, з Київщини. Живе, Торонто, Канада.
- 160. Микола ФІЛІПОВИЧ, хорунжий, з Київщини.
- 161. Володимир ЗАЗИМКО, адміністр. хорунжий (1885), з Чернігівщини.
- 162. Іван ШАВЕЛЬСЬКИЙ, адміністр. хорунжий, з Одеси. Живе, ЗСА.

Командний склад 6-го Технічного Куреня:

- 163. Володимир БОКІТЬКО, сотник, інженер, командир куреня.
- 164. Н. Н. КОВТУНІВ, хорунжий, адьютант куреня.
- 165. Федір ДИМАР, сотник, помічник командира куреня.
- 166. Микола БИТИНСЬКИЙ, поручник, командир саперної сотні.
- 167. Арнольд АРНДТ, сотник, командир технічної сотні.
- 168. Василь КУЧЕРЕНКО, хорунжий, господар куреня, з Київщини.

Старшини 6-го Технічного Куреня, котрих службовий приділ не є докладно знайий:

- 169. Н. Н. СЕВАСТЯНІВ, поручник
- 170. Н. Н. МЕХОДА, поручник.
- 171. Михайло РОМАНЧЕНКО, з Чернігівщини. Помер в Авгсбурзі, Німеччина (дата невідома).
- 172. Микола ГОНЧАРІВ, хорунжий, з Полтавщини. Згинув трагічно у м. Зегже, Польща, в році 1929, літом, як контрактковий старшина польського війська.
- 173. Микола ОГАРІВ, хорунжий, з Полтавщини. Помер у Німеччині (дата невідома).
- 174. Борис БОКІТЬКО, хорунжий, з Полтавщини.
- 175. Володимир ЛАЗАРЧИК, хорунжий, з Харківщини. Помер у Німеччині (дата невідома).
- 176. Олекса АНТИПІВ, хорунжий, з Харківщини. Помер в 1970 р. Дітройт, ЗСА.
- 177. Сергій КОССАР, хорунжий, з Херсонщини. Помер на Волині 1930 р.
- 178. Володимир ГОРОНОВИЧ, хорунжий, з Полтавщини. Живе, ЗСА.

179. Андрій СУЗИМА, хорунжий, з Полтавщини.
180. Н. Н. КУЗЬМИН, хорунжий.
181. Юрко КОНИКІВ, хорунжий, з Волині. Помер у Франції (дата невідома).
182. Андрій ГОЛОВКО, хорунжий, з Київщини.
183. Кость ЛІНЕВИЧ, хорунжий, з Київщини. Помер 25 березня 1964 р. у ЗСА.
184. Олександр МИХАЛЬЧЕНКО, з Чернігівщини.

Командний склад 6-го Кінного Куреня імені кошового отамана Костя Гордіска:

185. Володимир ГЕРАСИМЕНКО, поручник, командир куреня, з Катернослащини. Живе, ЗСА.
186. Н. Н. ЛЕГЕНЗЕВИЧ, сотник, адъютант куреня.
187. Павло ГОРЯЧИЙ, поручник, командир I-ої сотні, з Київщини. Розстріляний німцями, 2-а світова війна (дата невідома).
188. Н. Н. ПІВТОРАЦЬКИЙ, хорунжий, командир 2-ої сотні.
189. Гаврило ГОРДІЄНКО, хорунжий, командир кулеметної півсотні, з Запоріжжя.
190. Н. Н. КОХНО-КУТІВ, підполковник, господар куреня. Помер у Польщі, табір Каліш (дата невідома).

Старшини 6-го Кінного Куреня, службовий приділ котрих докладно невідомий:

191. Н. Н. КАМЕНСЬКИЙ, сотник.
192. Н. Н. ВІЛЬЧЕВСЬКИЙ, сотник, з Естонії. Згинув трагічно в Києві, травень 1920 р.
193. Н. Н. ОВЯЗІВ, поручник.
194. Н. Н. МОГОРТ, хорунжий, з Київщини. Виїхав до УРСР.
195. Н. Н. ЄЛЬЦІВ, хорунжий.
196. Павло ЖУКІВСЬКИЙ, хорунжий, з Поділля. Помер у Польщі, табір Каліш (дата невідома).
197. Н. Н. КОНКЕЛЬ, хорунжий.
198. Андрій НЕГРЕВЕЦЬКИЙ, однорічник, з Волині. Живе, ЗСА.
199. Борис ГЕРАСИМЕНКО, однорічник, з Катернослащини. Помер в Лос-Анджелес, Каліфорнія, в березні 1966 р.
200. Сергій СЕРГЕТА, однорічник. Помер в Яворові, Галичина (дата невідома).
201. Василь СЕРДЮК, однорічник, був у складі 17-ої Стр. Бригади, з Чернігівщини. Живе в Трентоні, ЗСА.

СТАРШИНИ ДИВІЗІЇ — СЛУЖБОВИЙ ПРИДІЛ НЕВІДОМИЙ:

202. Степан ГАСЕВСЬКИЙ, полковник, з Київщини. Розстріляний москалями 21. XI. 1921 р. "Базар — 359".
203. Н. Н. ГРИГОРАШ, полковник. Помер трагічно у Франції (дата невідома).

204. Михайло АНТОНЕНКО, сотник. Живе у Франції.
205. Іван ГОНЧАРЕНКО, сотник. Помер у Франції (дата невідома).
206. Н. Н. ГУТОВСЬКИЙ, сотник. Помер у Франції (дата невідома).
207. Дмитро ГЕРЧАНІВСЬКИЙ, поручник, учасник II-го Зимового походу (ад'ютант полковника генштабу Ю. Отмарштайна), з Галичини. Живе у ЗСА.
208. Н. Н. ГЕЛЛЕР, сотник.
209. Яків НЕСТЕРЕНКО, поручник. Живе в Канаді.
210. Петро СКОПЕЦЬ, поручник, з Київщини. Виїхав до УРСР восени 1922 р.
211. Н. Н. НАГОРНИЙ, хорунжий.
212. Н. Н. ЗАХВАЛИНСЬКИЙ, хорунжий. Помер у Франції.
213. Олександр МИКОЛАЄНКО, хорунжий, з Волині.
214. Євген ТОМАШІВСЬКИЙ, хорунжий, з Полтавщини.
215. Микола СОКОЛ, хорунжий. Помер у Канаді 1966 р.
216. Н. Н. БАБЕНКО, хорунжий.
217. Н. Н. ОНУФРІЄНКО, хорунжий.
218. Петро ЯРМАК, поручник.

В 1920 році відбулися такі підвищення: а) з полковників до ступня Генерала-хорунжого Генштабу, Марко Везручко, командир дивізії, б) з підполковників у полковники: Роман Сушко, командир 16-ої стр. бригади і Олекса Воронів, командир 17-ої стр. бригади, в) з сотників у підполковники: начальник постачання Михайло Вергун. Решта старшинських ступнів подана так, як їх признала Верифікаційна Комісія. Перші підвищення у вищеподані ступні старшин дивізії були переведені Головною Командою Війська УНР — наказом Ч-082 від 16-го жовтня 1920 року. Про ці підвищення старшини довідалися в часі тяжких боїв і відступу на річку Збруч. В цьому ж періоді відійшло кількох старшин до своїх старих формацій, в котрих вони розпочали боротьбу і службу в лавах Українського Війська. Цей вплив старшин наступив після повороту Армії УНР з першого зимового походу.

ЧИСЕЛЬНИЙ СКЛАД СТАРШИН В ЦЬОМУ ПЕРІОДІ БУВ ТАКИМ:

1) Генералів генштабу	1	9) Адміністр. поручників	1
2) Полковників генштабу	1	10) Хорунжих	86
3) Полковників	8	11) Адміністр. хорунжих	13
4) Підполковників	5	12) Підхорунжих	1
5) Сотників генштабу	1	13) Однорічників	4
6) Сотників	44	14) Невідомі ступні	3
7) Адміністрат. сотників	1		
8) Поручників	49	РАЗОМ	218

Старшини походили з таких земель:		10) Запоріжжя	
		11) Москва	2
1) Київщина	22	12) Естонія	2
2) Галичина	21	13) Буковина	1
3) Полтавщина	19	14) Кубань	1
4) Харківщина	15	15) Крим	1
5) Чернігівщина	14	16) Вороніжчина	1
6) Поділля	8	17) Білорусь	1
7) Волинь	7	18) Таврія	1
8) Херсонщина	3	19) Австрія	1
9) Катернославщина	3	20) Невідомих	93
		РАЗОМ	218

Старшини, що увійшли в склад дивізії в часі перебування в таборах інтернованих в Польщі: а) ОлександрівКуявський. б) Стшалково, в) Щепіорно.

- 1) о. Петро ВІЛОН, протопресвітер, дивізійний священик з Поділля. Помер у ЗСА.
- 2) Н. Н. ДІДЕНКО, підполковник.
- 3) Кость МАНДЗЕНКО, підполковник, з Поділля, живе у ЗСА.
- 4) Юхим КУХАРЧУК, сотник, з Волині, помер 29-го квітня 1969 року. Сомерсет, Н. Джерсі, ЗСА. Похований на цвинтарі в С. Бавнд Врук. Нью Джерсі.
- 5) Н. Н. КОМАРІВСЬКИЙ, поручник.
- 6) Федір ЖЛУДКІН (Гай Гаєвський), поручник, з Києва.
- 7) Н. Н. ПЛІТАС, д-р мед., поручник, помер у ЗСА, похований на цвинтарі у Бавнд Врук, Н. Дж.
- 8) Леонід ВОЛОХІВ, хорунжий, за фахом редактор, працював у культ.-освітн. відділі дивізії і в таборі Щепіорно.
- 9) Н. Н. ЗОЛОТНИКІВ, адміністративний хорунжий, диригент струнної оркестри дивізії. Живе в Канаді.
- 10) Федір ПОГИВА, хорунжий.
- 11) Володимир ЧЕРНИШ, хорунжий.
- 12) Борис МІСЦЕВИЙ, однорічник, працював у культ.-освітн. відділі дивізії

Зміни, які заходили в чисельному складі дивізії:

СТАН ДИВІЗІЇ 12 червня 1920 року (в часі відвороту з Києва в районі містечка ІГНАТІПЛЬ):

а) Старшин 234, б) Стрільців муштрованих 1,419, в) Стрільців немущтрованих -- 301, г) Коней верхових 142, д) Коней гарматних -- ?, е) Коней обозних -- 173, є) Рушниць -- 1,217, ж) Кулеметів -- ?, з) Гармат -- 12, і) Шабель -- 127. (Подано за книжкою "Українсько-московська війна 1920 року в документах", сторінка -- 36).

В) Стан дивізії 28 серпня 1920 року (Район Замостя і Грубешева):

1) Старшин — 253, 2) Стрільців — 1,773.

В середньому стан дивізії вагався: Старшин 290, Стрільців 2,320.

Зміни в станах і складі дивізії залежали:

а) Від припливу, чи теж відпливу частини старшин і стрільців до VI-ої запасової бригади, б) від відходу деяких старшин до своїх старих формацій після повернення Армії УНР з Зимового походу, в) від кількості ранених, убитих, полонених та загинулих без вісти.

ВТРАТИ ДИВІЗІЇ:

А) в убитих:

а) Старшин 9, б) Стрільців 30.

Б) в ранених:

а) Старшин 17, б) Стрільців 29.

В) Полонені і пропалі без вісти:

а) Старшин — 1, б) Стрільців 29.

Разом втрати виносять:

а) Старшин — 27, б) Стрільців 88.

Втрати дивізії у другому зимовому поході (листопад 1921 рік):

А) Убитих:

а) Старшин — 1, б) Стрільців ?

Б) Розстріляні під Базаром:

а) Старшин — 8, б) Стрільців 2.

В тому ВЕЛЕТЕНЬ ДУХА з-під БАЗАРУ, РОГОВИЙ VI-ої СІЧОВОЇ СТРІЛЕЦЬКОЇ ДИВІЗІЇ СТЕПАН ЩЕРБАК.

Втрати дивізії в боротьбі 1922-1940 роки:

А) Розстріляні москалями в Україні (дати невідомі):

а) Старшин 5, б) Стрільців ?

Втрати дивізії у другій світовій війні:

а) Замучений москалями: старшина 1, б) розстріляні німцями:

в) Старшин — 2, г) Стрільців 1, стрілець Давид Содальтер, жид з Дубна на Волині, там і був розстріляний.

Всього дивізії понесла втрат в боротьбі за волю України:

а) Старшин 43, б) Стрільців 91.

Подавучи до рук читачів і передусім Побратимів-шостаків скромну працю "VI-а Січова Стрілецька дивізія" як матеріал до історії українського війська, ми згори перепрошуємо і застерігаємося щодо докладності деяких приділів старшин дивізії. Минуло 50 років і пам'ять вже нам зраджує. Будемо сердечно вдячні Побратимам-шостакам, коли, по прочитанні цих матеріалів, подадуть свої критичні зауваження.

На цьому місці дозволю собі скласти найсердечішу подяку Побратимам-шостакам за надіслані матеріали, поміч та пораду при укла-

данні списків командного складу, а то: ВШП. Побратимам-Сотникам: Іванові Панченкові і Володимирові Гороховичеві. Допомогали нам старшини, що в міжчасі відійшли в кращий світ: підполк. М. Битинський, поручник-пілот Армії УГА і УНР о. декан Володимир Пилипець, сотник Федір Савчук, поручник Артамон Гришин, сотн. Сергій Горячко. ВІЧНА ІМ ПАМ'ЯТЬ!

Всі доповнення і критичні зауваги просимо надсилати на адресу:
Petro Samutyn, 6008 Carter Ave., Baltimore, Md. 21214, USA.

АРХІВ ДИВІЗІЇ:

Історія дивізії, оперативні бойові накази, розпорядження, послугові реєстри старшин, службові приділи, списки підстаршин та стрільців по бригадах, куренях і сотнях, матеріяли Культ.-освітн. Відділу, схеми та перебіг боїв дивізії, схеми і плани, де поховані вбиті, під особистим наглядом начальника штабу дивізії генштабу ген.-хорунжого Всеволода Змієнка були запаковані у спеціальні скрині та відіслані на переховання до Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, перед ліквідацією Групи таборів Інтернованих вояків Армії УНР у Щепіорні (Польща) - був це рік 1924. Що сталося з тим архівом, — можна лише припускати або з певністю сказати, — що все це забрали московські органи безпеки.

Найбільшу святість дивізії — БОЙОВИЙ ПРАПОР, — останній раз бачилося у Варшаві в десятиріччя дивізії — 8-го лютого 1930 року. Що сталося з прапором дивізії, — невідомо. Альбом дивізії, в котрому були зібрані знімки з життя та дій дивізії, вигафтований руками наших пань — це була краса і шедевр нашого гафту — був на перехованні у дружини командира дивізії св. пам. Клавдії Безручко. Під час втечі з Варшави у 1944 році — був залишений у помешканні у Варшаві.

Копію прапору зробив на свій кошт однорічник дивізії Андрій Негребецький. Тепер ця копія знаходиться у Воєнно-Історичному музеї у ВІННІПЕЗІ, Канада.

ВЕСЕЛИХ СВЯТ і ВСЬОГО НАЙКРАЩОГО
усім гленам Братства 1-ої Української Дивізії УНА

б а ж а є

Д-р РОМАН ДРАЖНЬОВСЬКИЙ з РОДИНОЮ
Голова Головної Управи Братства 1 УД УНА

О. Луцький

ДЕЛЕГАТСЬКІ З'ЇЗДИ БРАТСТВА ДИВІЗІЙНИКІВ

В суботу, 6-го жовтня 1973 р. відбувся у Клівленді 4-ий Головний Делегатський З'їзд Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії, а в неділю, 7-го жовтня — 13-ий Крайовий З'їзд Братства в ЗСА. В суботу вечором відбувся заходами клівлендської Станиці Дивізійників величавий Ювілейний Бенкет і Баль з участю понад 800 осіб для відзначення ювілею 30-річчя створення Української Дивізії.

Наради Головного Делегатського З'їзду з участю 65 умандатованих до голосування делегатів та біля 50 гостей відкрив уступаючий голова Головної Управи Братства д-р Мирослав Малецький з Торонта, Канада. Початкову молитву провів капелян Головної Управи Братства о. крилошанин Юліян Габрусевич з Канади. Голова клівлендської Станиці Дивізійників Володимир Баран привітав як господар терену З'їздів усіх делегатів та гостей. З'їздом проводила ділова президія під проводом проф. Івана Телюка. До Почесної Президії входили — капелян Братства ВПР. о. прилошанин Юліян Габрусевич, полк. Аретій Гончаренко та голови Крайових Управ: ред. Роман Дебрицький з Німеччини, інж. Богдан Підгайний з Канади та д-р Роман Дrajньовський із ЗСА.

Д-р Мирослав Малецький, голова уступаючої Головної Управи, з осідком у Торонті, яка через 9 років, впродовж трьох каденцій підряд вела свою працю, як доповнення до друкованих звітів подав коротко аналізу діяльності Головної Управи. Крім координації і скріплення організованости Братства з Крайовими Управами в Австралії, Аргентині, Канаді, Німеччині та ЗСА та вдержування дружніх зв'язків з другими братніми комбатантськими і громадськими організаціями, — найбільше уваги й праці присвячувала Головна Управа видавничій ділянці, тобто видавництву книжок-споминів про Українську Дивізію та видаванню разом з ОБВУА та другими комбатантськими організаціями одинокого періодичного комбатантського журналу "Вісті комбатанта".

Після звітів інших членів Головної Управи, редактора "Вістей комбатанта" В. Вериги та дискусії, З'їзд уділив уступаючій Головній Управі абсолюторію з признанням за її доволітню позитивну працю для добра Братства.

На внесок Номінаційної Комісії, в склад якої входили представники Крайових Управ ЗСА, Канади й Німеччини, З'їзд — в душі повного дружнього побратимства обрав одноголосно нову Головну Управу на чергову трирічну каденцію з осідком, тепер на зміну, у ЗСА під проводом д-ра Романа Дразньовського з Нью Йорку, а д-р Мирослав Малецький очолив Контрольну Комісію. До новообраної Головної Управи ввійшли: заступники голови — інж. Б. Підгайний (Канада) і Степан Мазурок, Р. Гаєцький (секр.), Р. Данилюк (скарбн.) та як поодинокі референти й члени — Б. Антонішин, Р. Кобрин, Ю. Чорний, Я. Балабан, Б. Кальба, О. Голинський і С. Климців. Товариський Суд очолив І. Скіра.

Головний Делегатський З'їзд Дивізійників схвалив деякі зміни статуту та резолюції передаючи привіт українському народові на рідних землях і піддержуючи всі його визвольні прояви, що засвідчують незламність українського народу в його боротьбі за волю, висказуючи синівську відданість колишніх вояків Української Дивізії та всесторонню піддержку Блаженнішому Верховному Архiepіскопові Йосифові та Високопреосвященнішому Владиці — Митрополитові Мстиславові в їхніх змаганнях за саомбутність і єдність Українських Церков. Напередодні II Світового Конгресу Вільних Українців, З'їзд передав привіт Конгресові і схвалив піддержку ідей СКВУ. По лінії праці Братства З'їзд закликає посилити діяльність проводів і членства в душі щирого, вояцького побратимства, співпраці та єдності, що їх від нас вимагає нескорена Україна. Ці самі резолюції прийняв на другий день також Крайовий З'їзд Братства ЗСА.

З нагоди обидвох Делегатських З'їздів Дивізійників та Ювілейного Бенкету в Клівленді для відзначення 30-річчя створення Української Дивізії, що, хоч були по собі окремими подіями, але творили одну велику імпозантну та гармонійну цілість, наспіло багато привітів. Усні привіти на З'їзді передали голова Крайової Управи в Німеччині ред. Роман Дебрицький та предсідник З'їздів проф. Іван Телюк, заступник головного предсідника УНС від Екзекутиви Українського Народного Со

юзу, а письмові привіти наспіли від Іх Блаженства Кир Йосифа, Митрополита УПЦ, Владики Мистислава, кол. Головнокомандувача УНА ген. штабу ген.-полк. П. Шандрука, ген. Крата, Екзекутиву УККА, СУК "Провидіння", Українського Робітничого Союзу, ОУВ у Великій Британії, Союзу У. В., Інвалідів у Німеччині, Головних Управ ОБВУА, УСС-ів, УПА, Українського Вільного Козацтва, Київських Січових Стрільців та ряду молодечих і громадських організацій, крайових і місцевих з Клівленду, що їх довгий список був відчитаний під час Ювілейного Бенкету.

Під час З'їздів була влаштована імпозантна виставка дивізійних експонатів — образів з дивізійними мотивами Е. Загачевського, видань і публікацій, значків, коверт, фотографій і т. п., яку дуже вміло підготував автор спогадів "Белярія-Рімі-Англія" Евстахій Загачевський з Рочестеру.

Великий вклад праці і дружньої гостинності виказала Клівлендська Станиця Дивізійників під проводом свого голови Володимира Барана, гост-майстра Ювілейного Бенкету Лева Кусяки та інших.

Краиовий З'їзд

В неділю, 7-го жовтня учасники З'їздів взяли участь у св. Літургії, що її відслужив капелян Братства Впреп. о. крилошанин Юліян Габрусевич, який теж виголосив змістовну релігійно-патріотичну проповідь. Панахиду за полеглих вояків Української Дивізії, до якої дивізійники усталилися у дворяд з прапором, відслужили разом парох церкви св. Йосафата о. дек. Ярослав Сірко та о. крилошанин Ю. Габрусевич.

Після спільного обіду делегатів, яким гостила їх клівлендська Станиця Дивізійників, відбувся 13-ий Краиовий З'їзд Братства у ЗСА, яким провонила президія під проводом проф. Івана Телюка.

Уступаючи голова Краиової Управи Братства в ЗСА д-р Роман Дразньовський, який попередного дня на Головному З'їзді був обраний головою Головної Управи Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії УНА, доповнив друковані звіти коротким словом, підкреслюючи зокрема, широко проведену акцію Краиової Управи для відзначення на терені ЗСА ювілею 30-річчя створення Української Дивізії, що знайшло належне віддзеркалення на сторінках української преси

Після звітів інших членів Управи та дискусії уділено уступаючій Управі одноголосно абсолюторію та вибрано, теж одноголосно, нову Крайову Управу Братства в ЗСА з осідком президії в Дітройті під проводом голови відомого письменника інж. Юрія Тиса-Крохмалюка. До Управи ввійшли: як заступник голови — М. Трешневський, Б. Артимішин, і Б. Кашуба, секр. — Л. Татух і Б. Середюк, та як поодинокі референти: І. Лотоцький, І. Цар, О. Ворик, Л. Кусяка, В. Зуляк, Ст. Мазурок, Е. Загачевський, Д. Ліщинський, Гр. Яремчук, І. Ляш, Р. Лазурко та І. Скоморох. До Контрольної Комісії: Я. Рибалт, В. Баран і Я. Кривий, а до Тов. Суду — О. Голинський, З. Мандич та Л. Вербенець. Представники до Політичної Ради УККА: — О. Луцький і Р. Гаєцький.

Після деяких змін статуту та прийняття резолюцій і внесків Крайовий З'їзд закінчився молитвою та відспіванням національного гімну.

Ювілейний Бенкет

Ювілейний Бенкет і Баль для відзначення 30-річчя створення Української Дивізії, що відбувся в Клівленді в суботу, 6-го жовтня ц. р. в просторій аудиторії школи св. Йосифата в Пармі, був одною з найбільш імпульсивних подібних ювілейних імпрез дотепер на терені ЗСА. Він мав характер міжкрайової імпрези на велику скалю з участю понад 800 осіб на бенкеті та біля тисячі осіб на балі. Взяли в ньому участь не лише всі делегати Дивізійних З'їздів з далеких сторін Америки й Канади, але також численні представники центральних, крайових та місцевих організацій та дуже багато громадян Клівленду, що повністю піддержали цю ювілейну дивізійну імпрезу.

Перед початком Ювілейного Бенкету почесна асиста клівлендських дивізійників увійшла з прапором і внесла вінок на сцену прибрану національними й дивізійними гербами й емблемами, і присутні вшанували поляглих вояків Української Дивізії хвилиною мовчанки.

Бенкет відкрив і ним вміло проводив член Управи клівлендської Станиці Дивізійників п. Лев Кусяка, який виголосив вдале коротке вступне слово про значення ювілейних відзначувань 30-річчя створення Української Дивізії. Початкову молитву провів капелян Братства о. крилошанин Юліян Габрусевич. Головний промовець інж. Юрій Тис-Крохмалюк з Діт-

роїту аналізуючи сьогоденню політичну ситуацію в світі підкреслив головні завдання Братства Дивізійників. Новообраний голова Головної Управи Братства д-р Роман Дражньовський повідомив про наділення пропам'ятними медалями ім. св. Архистратига Михаїла, про що вже була згадка раніше, а тост-майстер представив почесних гостей за президіальним столом, між якими, окрім членів Дивізійних Управ та раніше згаданих представників різних центральних, крайових і місцевих організацій, були також священники — о. припошанин Ю. Габрусевич, о. монс. Дмитро Гресько, о. парох Я. Сірко, парох УП Церкви св. Трійці і представник Митрополита Метислава о. Коваленко та місіонер о. Лев Островський.

У містецькій програмі вечора чоловічий хор "Дніпро" з Клівленду під диригентурою маестра Е. Садовського відспівав при фортепіановому супроводі п-ї Ганни Придаткевич-Кучер "Марш Дивізії" до слів О. Лисяка, музика Е. Садовського та ще декілька пісень збираючи заслужені оплески призначення гостей та в подяку від клівлендської Станції Дивізійників відзначення диригента хору п. Е. Садовського медалю ім. св. Архистратига Михаїла. Дивізійний гуморист актор Степан Магмет розвеселяв гостей гумористичним словом на дивізійні та вояцькі теми. Закінчилася містецька програма присмними точками дітей "Молодої Дивізії" та виступом співочого гуртка ст. юначок СУМА "Дочки природи" під керівництвом виховниці СУМА студ. Євгенівни Ясевич. Відспіванням "Многоліття" кол. воякам Дивізії та кінцевою молитвою закінчився цей вдалий ювілейний дивізійний бенкет.

Після того відбувся бал з додатковою участю численної молоді, яким аранжував та приспівував до звуків знаменитої оркестри "Дніпро" з Клінгону під керівництвом дивізійника О. Строцького соліст "Каравани" Богдан Бемко.

Клівлендській Станції Дивізійників під проводом голови п. В. Барана належить справді повне призначення за гостинну підготовку Дивізійних З'їздів та добре проведені ювілейні відзначування 30-річчя створення Української Дивізії.

*З Різдвом Христовим та Новим Роком 1974
найщиріші побажання Головній та Крайовій Управі,
побратимам по зброї,
усім членам вінніпезької Станції та їхнім Родинам*

б а ж а є

**БРАТСТВО КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД-УНА
Станція Вінніпег**

О. Загорода — голова Л. Рудницький — секретар

З Різдвом Христовим та Новим Роком 1974

в і т а є

всім своїм членів та прихильників

СТРІЛЕЦЬКА ГРОМАДА

Іван Геврик — голова

Вінніпег, Манітоба

*З Різдвом Христовим та Новим Роком 1974
найщиріші побажання Родині, Знайомим.*

*Головній та Крайовій Управі,
Редакції та Адміністрації «Вістей Комбатанта»,
Управі та Дружам Станції кол. вояків I УД-УНА*

б а ж а ю т ь

ЛЕВ і МАРІЯ РУДНИЦЬКІ

*З Різдвом Христовим і Новим Роком
поздоровлення і привіт пересилає
своїм Приятелям, Знайомим і Клієнтам*

Д-Р РОМАН БУЧОК
лікар—хірург

McGregor Medical Centre

Winnipeg, Man.

ВИБРАНО НОВІ УПРАВИ ДИВІЗІЙНИКІВ

В суботу й неділю, 6 і 7 жовтня 1973 р., відбулися у Клівленді, два Делегатські З'їзди Братства кол. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА, на яких вибрано нову Головну Управу Братства під проводом д-ра Романа Дrajньовського, а Крайову Управу в ЗСА очолив інж. Юрій Тис-Крохмалюк.

Обидва З'їзди, Головний і Крайовий, якими проводила президія під проводом проф. Івана Телюка, пройшли річево та в повній гармонії і вояцькій дружній співпраці. Осідок Головної Управи Братства, який дотепер через 9 років містився у Торонті під проводом д-ра Мирослава Малецького, перейшов на зміну на чергову каденцію 3-ох років на терен ЗСА, а очолив Головну Управу, вибраний одноголосно, дотеперішній голова Крайової Управи Братства в ЗСА д-р Р. Дrajньовський. Місцем осідку Президії новообраної Крайової Управи Братства в ЗСА під проводом інж. Юрія Тиса-Крохмалюка став Дітройт.

Вечором у суботу, 6-го жовтня, відбувся у просторій аудиторії школи св. Йосафата в Клівленді величавий Ювілейний Бенкет і Баль, яким клівлендська Станиця Дивізійників під проводом свого енергійного голови п. Володимира Барана відзначила цьогорічний ювілей 30-річчя створення Української Дивізії. У Бенкеті, що ним проводив як тостмастер — господар п. Лев Кусяка, взяло участь понад 800 осіб, а на балу було присутніх біля тисячі осіб, в тому багато молоді.

В часі бенкету новообраний голова Головної Управи Братства д-р Роман Дrajньовський проголосив, що — на висок голови Пресової Служби Делегатських З'їздів та цього-річного Дивізійного Ювілею игра Олександра Луцького, затверджений Крайовою Управою Братства в ЗСА та Головною Управою Братства, — Капітула Пропам'ятної Медалі св. Архистратига Михаїла наділила цією медалею з нагоди Ювілею 30-річчя створення Української Дивізії — помертню сл. пам. сот. Дмитра Палієва, що згинув під Бродами, на руки дочки п-ї Христини Паліїв-Турченко у Філядельфії, — а у вислові вояцької подяки за виказану велику добру волю і дію у жур-

налістичній праці та публіцистичній інформації про Українську Дивізію на сторінках преси й журналів таким особам:

1. гол. редакторові журналу "Вісті Комбатанта" — ред. Іванові Кедрин-Рудницькому, 2. гол. ред. "Свободи" — ред. Антонові Драганові, 3. гол. ред. "Америки" — ред. проф. Левові Шанковському і 4. гол. ред. "Нарольної Волі" — ред. д-рові Василеві Верганові.

Ол. Луцький

*Веселих Свят Різдва Христового
та
Щасливого Нового Року
приятелям, знайомим та пацієнтам
бажає*

Д-р ВАСИЛЬ САЛЯК з РОДИНОЮ
Філядельфія, Па., ЗСА

*Веселих Свят Різдва Христового
та
Щасливого Нового Року
приятелям, знайомим та пацієнтам
бажає*

Д-р РОМАН ДИКИЙ з РОДИНОЮ
Філядельфія, Пенсильвенія, ЗСА

*Веселих Свят Різдва Христового
та
Щасливого Нового Року
приятелям, знайомим та пацієнтам
бажають*

Д-р ТЕТЯНА і ЗЕНОН ЦСИК
Філядельфія, Па., ЗСА

РЕЗОЛЮЦІЇ

до Делегатського З'їзду Братства кол. Вояків 1-ої Укр. Дивізії УНА, що відбувся дня 6 жовтня 1973 р. в м. Клівленді, стеїту Райо, ЗСА.

1. З'їзд вітає всі український народ на рідних землях, підтримує всі його визвольні прояви та в пошані клонить голову перед тими, що зі самопожертвою засвідчують незламність українського народу в його боротьбі за волю, як теж перед тими Друзями-дивізіонниками, що й до сьогодні караються в формах і таборах за їхню участь у рядах Дивізії.

2. З'їзд заявляє свою співзвучну відданість і всесторонню підтримку Блаженнішому Верховному Архiepіскопові Йосифові та Високопреосвященнішому Владиці — Митрополитові Мстиславові в їхніх змаганнях за самобутність і єдність Української Церкви, З'їзд вітає також провідників і членів українських євангельсько-баптистських об'єднань.

3. Напередодні II Світового Конгресу Вільних Українців З'їзд підтримує його ідеї, вітає його Президію і делегатів та бажає найкращих успіхів у нарадах і дальшій праці.

4. З'їзд вітає Генералів, Старшин і Вояцтво Українських Збройних Сил та проводи і членів братніх комбатантських організацій, як також усіх колишніх вояків 1-ої УД УНА.

5. З'їзд закликає новообрану Головну Управу, Крайові Управи, Проводи і Членів Станиць Братства посилити свою діяльність в дусі щирого вояцького побратимства, співпраці та єдності, що їх від нас вимагає нескорена Україна.

Резолюційна Комісія:

В. Б. Будний — секретар, Л. Білик — голова, В. Сірський — член.

*Веселим Свят Різдва Христового
та*

Щасливого Нового Року

приятелям, знайомим та націентам

бажає

Д-р ОЛЕКСАНДЕР ЧЕРНИК з РОДИНОЮ

Бала Кишвид, Па., ЗСА

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ І НОВИМ РОКОМ 1974

ЩИРІ ПОБАЖАННЯ ВЕСЕЛИХ СВЯТ

персилає

Товаришам по зброї з колишн. 4-го полку,
всім тим, які брали участь у бою під Бродами
в батальйоні Вільднера і Другові Р. Лазуркові

ПЕТРО БАТІГ

Вінніпег, Ман.

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

та

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

бажає

DNIPRO
FUEL OIL LIMITED

Toronto — 2174 Dundas St. W., (near Roncesvalles),

Tel.: 537-2169

Hamilton — 905 Barton Street East — Tel.: 549-9634

Чистимо БЕЗПЛАТНО печі (форнеси).

**Даємо БЕЗПЛАТНО цілорічну 24-годинну обслугову
печей нашим відборцям опалової оливи.**

ЗВЕРНЕННЯ ГОЛОВИ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ БРАТСТВА 1-ої УД УНА

Дорогі Побратими!

Перед нами новий трьохрічний період діяльності, новий виклик, нові завдання, які вимагають від нас праці і зусиль. Як новообраний голова Головної Управи, вважаю своїм обов'язком висловити загальні членства подяку за честь і довір'я до моєї особи, і рівночасно хочу зазначити, що маю якнайкращі наміри, щоб висловлене мені довір'я виправдати.

Покликання нових людей на керівні становища у нашому Братстві треба приймати як зміну варти, а не як зміну засадничого характеру. Основні ідеї Братства, а ними є праця для політичного визволення нашого народу, праця для добра Батьківщини, — не мають змін. Ці дві ідеї є засадничі для нас, колишніх дивізійників, а реалізація тих ідей, їх здійснення є нашою основною ціллю.

Виходячи з таких позицій, ми як нова управа повинні б прийти з конкретно опрацьованим пляном на час нашого трьохрічного урядування. Однак вважаю, що це моє звернення має рамовий, загальний характер, і на подрібний плян тут не місце.

На мою гадку наша праця на найближчий час повинна розвиватися в таких напрямках: 1) організаційне охоплення і кількісне збільшення нашого членства. Не всі колишні дивізійники є членами нашого Братства. Цей недолік мусимо взяти до уваги і спільно з крайовими управами і місцевими станицями направити, 2) поживавити співпрацю з іншими комбатантськими організаціями, 3) допомагати нашій дотеперішній видавничій діяльності; змагати до її кількісного і якісного поліпшення. Маю на гадці тут не тільки видавництво нашого, зрештою спільно з іншими комбатантськими організаціями, видаваного журналу «Вісті Комбатанта», але й публікацію вартісних книжок. Книжка є вартість культурна, і як така, вона є вартістю загальною і постійною, 4) спрямувати нашу діяльність в тому напрямку, щоб зайняти серед нашого суспільства

(американсько-українського, канадсько-українського і т. п.) належне нам місце, особливо в організаційних його надбудовах (як от СКВУ, див. лист до Президії 2-го СКВУ, що його друкуємо в цьому числі В. К.). Наші члени, — колишні вояки займають в суспільності досить поважні становища, отже і в організаціях, ми, комбатанти повинні мати своїх репрезентантів.

Вже коротке перечислення завдань, зібраних у повищих 4-ох пунктах дає нам повні руки роботи, і не тільки на короткий, трьохрічний період.

В ході праці Головної Управи буде, очевидно, виринати більша кількість важливих і менш важливих справ, які вимагатимуть особного вирішування, нарад тощо.

Закінчуючи це коротке слово, підкреслюю, що наш успіх буде залежати в великій мірі від Вас, Дорогі Побратими, тому звертаюся до Вас з закликом про співпрацю і допомогу. Живий про живе гадає!

Д-р Р. Дrajньовський

*Веселих Свят Різдва Христового і Щасливого Нового Року
б а ж а є*

TRIDENT INSURANCE SERVICES

2196 Bloor Street West — Toronto, Ontario

Представник Українського Робітничого Союзу.

Telephone: RO 6-7261

Ярослав КОВАЛЬ — власник

Асекурації життєві, вогневі, автомобільні
і всі інші забезпечення.

3 листопада 1973 р.

До Президії
Другого Світового Конгресу Вільних Українців
Торонто, Канада
на руки Вп. П. Ярослава Білака

Головна Управа Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії радіє з цього приводу, що Другий Світовий Конгрес Вільних Українців відбувається в дусі єдності всього організованого українського суспільства і вірить в позитивні наслідки нарад.

Однак доводиться з жалем ствердити, що ані в Почесній Президії, ані в Діловій Президії, ні в Комісіях Другого Світового Конгресу Вільних Українців не є заступлений важливий сектор організованого суспільства, — колишніх українських вояків. Хоч у перебігу нарад Конгресу дуже часто уживаються слова про визвольну боротьбу, поминення колишнього українського вояцтва є для нас незрозуміле, кривдяче та неспівзвучне з духом Конгресу, тим більше, що в підготовчих комісіях брали активну участь члени нашого Братства.

Сподіваємося, що цю нашу замітку Ви візьмете до уваги в майбутній праці Секретаріату і наступних Конгресах.

З дружнім вояцьким привітом

За Головну Управу Братства кол. вояків 1-ої УД УНА
Д-р Р. Дразньовський — голова Р. Гасцький — секретар

Веселих Свят Різдва Христового

та

Щасливого Нового Року

приятелям та знайомим

бажає

Д-р БОГДАН БАЛЬКО з РІДНЕЮ

Вінніпег, Канада

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

і

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

всім покупцям та всім друзям

б а ж а є

ВОЛОДИМИР КОСТЮК

управитель

Home of M-S

Quality Meats Spruce Valley Ltd.

915 Main Street

Winnipeg, Man.

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

та

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ 1974

б а ж а є

родині, приятелям, знайомим

і всім людям доброї волі

СТЕФАН ЯНКІВСЬКИЙ

149 Jefferson Ave. (West Kildonan)

S. Jankowski – Winnipeg, Man.

R2V 0M3

ВОЯЦЬКИЙ ВЕЧІР У ВІННІПЕЗІ

В суботу, 10 листопада, напередодні Листопадової Академії, відбувся *Вояцький Вечір*, що його спільно влаштували Відділ Української Стрілецької Громади зі Станицею Братства 1-ої Дивізії УНА. Головним гостем на ньому був письменник-баталіст Евстахій Загачевський, якого від станиці дивізійників привітав голова станиці О. Загорода, підкреслюючи, що цей вечір є одною з імпрез для відзначення 30-ліття створення Дивізії «Галичина».

В приємній, свободній атмосфері присутні мали нагоду ближче познайомитися з дивізійним письменником-публіцистом Е. Загачевським. Для друзів по зброї цей вояцький вечір був небувалою нагодою згадати давноминулі дні. Зокрема зустріч гостей з його кол. чотовим, хорунжим Романом Бучком була надзвичайно щира та приємна.

Організатори подбали також про літературну сторінку цього вечора. Про Загачевського-письменника говорив д-р Р. Романович. Настрєво-поетичний нарис «Перед наступом» відчитала з глибоким відчуттям пані Галина Коваль, а п. Роман Саведчук по-мистецьки передав сатиру «Кольпортаж».

Е. Загачевський привіз до Вінніпегу кілька зразків зі своєї мистецької збірки, які характеризують його як непересічного карикатуриста воєнного побуту, художника, декоратора сцени та всестороннього популяризатора української визвольної боротьби.

Безпретензійна атмосфера «Вояцького Вечора», переплітана смачною перекускою, приготованою панями зі станиці дивізійників, дала кожному нагоду оглянути цікаві та цінні експонати роботи Е. Загачевського. Після перерви сам автор типовим йому львівським жаргоном відкрив гумореску «По-Крісмусове», закінчуючи цей наскрізь вдалий вечір.

Наступного дня відбулася Листопадова Академія, під час якої головну промову виголосив Е. Загачевський. Представив його д-р Р. Романович. Доповідь була коротка та цікаво побудована, базована, мабуть уперше, на пов'язаності військових традицій і тяглості військових формацій в останній добі боротьби за незалежність української держави. У мистецькій програмі цієї академії виступив, між іншими, дивізійник-баритон Ярослав Щур, який першорядно виконав «Думу про Нечая» — Д. Січинського та «Два Кольори» — О. Білаша.

Р. Романович

*З Різдом Христовим і Новим Роком
вітає
усіх комбатантів,
прихильників українського кооперативного руху*
ХРИСТОС РОДИВСЯ
КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА ПІВН. ВІННІПЕГУ
NORTH WINNIPEG CREDIT UNION LIMITED

544 Selkirk Ave.

Winnipeg, Man. R2W 2M9
Tel.: 589-8808

ХРИСТОС НАРОДИВСЯ
*З Різдом Христовим і Новим Роком
вітає своїх членів, прихильників і всю українську
кооперативну громаду*
ОЩАДНО-КРЕДИТОВА СПІЛКА «КАРПАТІЯ»
5,000 членів Майно \$12,500,000.—

CARPATHTA CREDIT UNION LTD.

862 Main St.

Winnipeg, Man.

*Веселих Свят Різдва Христового
і Щасливого Нового Року
всім своїм клієнтам, друзям і знайомим засилає*

БОГДАН ЧЕМЕРИНСЬКИЙ

B. CHERMYNSKY & CO.

Chartered Accountants

741 Selkirk Ave.

Winnipeg, Man.
R2W 2N5

Tel.: 589-0269

*Веселих Свят Різдва Христового
і Щасливого Нового Року 1974
б а ж а є
Приятелям, Знайомим і своїм Покупцям*

Т. ХИМКО

управитель

CENTRAL MEAT & FOOD PRODUCTS

630 Nairn St.

Winnipeg, Man.

ДИВІЗІЙНИЙ ЮВІЛЕЙ У ГАМІЛЬТОНІ, ОНТАРІО

«Поневолений народ може досягнути свою самостійність тільки збройною боротьбою, а всі інші акції — це допоміжні засоби в досягненні цієї мети», — говорив сот. Б. Підгайний на бенкеті для відзначення 30-ліття формування Української Дивізії «Галичина», у м. Гамільтоні, Онтаріо, Канада, який відбувся 27 жовтня 1973 р. в Українському Домі при вул. Кенілворт ч. 241. Сот. Підгайний, голова Крайової Управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Канаді, був головним промовцем на цьому бенкеті.

Важливість творення своїх збройних сил розуміли великі мужі, напр. Митрополит Шептицький заявив, що «немає такої ціни, яку не можна було б віддати, щоб було українське військо». Загал українського суспільства в Галичині масово підтримав творення Дивізії «Галичина», хоч це було вже в 1943 р., бо приклади з історії інших народів підтримують правильність такого підходу у визвольних змаганнях.

Хоч українці в Дивізії воювали під німецькою командою, проте ідейність її вояків і національні інтенції її творців знайшли розуміння серед загалу українського народу, бо «навіть від чорта можна позичити вила, щоб ними бити свого ворога», — далі говорив промовець. Він з'ясував становище українських старшин в Дивізії, які втримували з'язок з українським підпіллям і навіть були пляни включити Дивізію в лави УПА. Правда, події на фронті розвинулися інакше, але все таки під час боїв під Бродами, а навіть із Словаччини, багато вояків Дивізії перейшли до УПА.

Промовець також підкреслив, що українське суспільство на еміграції не присвячує належної ваги військовій справі, бо майже нема української молоді на військових академіях, а це, безперечно, негативне явище.

Святкування відкрив П. Кицінський, підкреслюючи, що в безперервній боротьбі українського народу за свою незалежність, Дивізія знайшла своє гідне місце. Відтак під командою Б. Співака через залю на сцену вмаршував відділ, зложений із понад 50 кол. дивізійників, і став до апелю. Апель провів

Б. Кульцький у присутності пластуна й сумівця, які тримали меч, символізуючи передавання бойових традицій молоді, та пластунки й сумівки, які тримали вінок, символ вшанування пам'яті полеглих героїв.

У мистецькій частині виступив популярний тенор і бандурист з Англії, Вол. Луців, який відспівав ряд пісень при акомпаньяменті піяніста-композитора з Торонта, З. Лавришина. У ролі Гриця Зозулі виступив відомий гуморист-актор з Торонта, Вол. Довганюк. Він коментував актуальні події, які також відносилися до кол. «героїв-дивізійників». Господарем бенкету був Б. Співак, а аранжером забави — В. Ковч з Торонта. Оформлення сцени та епізоди-карикатури з життя Селепка Лавочки, які були розвішані на стінах залі, виконав учень 12-ої класи, Орест Садівський.

Комітет святкувань, у складі Б. Співак — голова, Б. Кульчицький — заступник голови і секретар, П. Кицінський — представник Братства 1-ої УД УНА, А. Теглівець — скарбник, Р. Гнатишак, З. Кобилянський, М. Костик, Р. Козак, інж. Р. Стахів, Б. Садівський, В. Садівський, Р. Самотулка — члени, доложили багато старань, щоб свято випало гідно. Слова признання багатьох із присутніх, яких було понад 350 на залі, були доказом, що ця імпреза перевершила своїм рівнем та ефектом не одну імпрезу, влаштовану в Торонті, яке вважається за найбільший український культурний центр у Канаді.

Члени Комітету заявили, що вони старалися відзначити цю річницю гідно й у соборному дусі, про що свідчили привітати та представники організацій, а самі святкування були під патронатом Комітету Українців Канади, відділ Гамільтон. Між представниками були о. декан Т. Гарасимчук, парох Церкви св. Духа, о. д-р Ю. Небесний, парох Церкви св. Миколая, Гнат Поворозник, лицар Ордена св. Григорія, Б. Кульчицький і Степанія Фесяк — КУК, В. Роєнко — Союз б. Вояків. Станиця ч. 7, В. Підвербицький — УСГ, полк. П. Силенко з Торонта, почесний голова Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА на Канаду, М. Заяць з Ванкуверу, сот. Ст. Гуляк з Торонта, Б. Пришляк з Ст. Кетеринс, Мулик з Брантфорду, Онт., та інші представники.

Організатори свята виявили неабиякий талант. Відгук, що більше, навіть ентузіазм кол. дивізійників, співпраця інших організацій, допомога Пласту й СУМ-у заскочили навіть самих

організаторів. Цей успіх ще тим більший, коли взяти до уваги, що в Гамільтоні ще й досі нема станиці Братства. Слово одного з членів комітету, що «ми спали довго, але пробудилися гідно» найкраще характеризує атмосферу цих святкувань. Правда, були також деякі труднощі та різниці поглядів у підході, але чому цього не мало б бути?

Очевидно, що після такого успіху, зорганізовано станицю Братства. Однією з причин, чому її досі не було, це погляди, що існування станиці могло б послабити діяльність інших організацій. Такі побоювання безпідставні, бо на практиці виявилося, що там, де існують станиці Братства, українське громадське життя тільки користується. Братство від самого початку свого існування завжди спрямовувало свою діяльність на об'єднання українських творчих сил. Важливим чинником є також те, що у Братстві люди різних переконань можуть зустрічатися та обмінюватися своїми поглядами. Братство попірало усі конструктивні дії всіх організацій і ніколи не утруднювало своїм членам працювати у інших організаціях. До того в Братстві гуртуються також люди, які з тих чи інших причин не належать до ніяких організацій. Тому Братство користується пошаною серед загалу нашого суспільства, і тільки там виринають труднощі, де принцип загальної толеранції ламається, бо тоді Братство не має основної мети для свого існування.

Р. Колісник

*Веселих Свят Різдва Христового
та
Щасливого Нового Року
приятелям, знайомим та пацієнтам
бажає*

Д-р ВОЛОДИМИР ЮЗИЧ з РОДИНОК
Валлінгфорд, Па., ЗСА

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

ТА

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

СВОІМ ЧЛЕНАМ,

УКРАЇНСЬКОМУ ВОЯЦТВУ

ТА

ЦІЛІЙ УКРАЇНСЬКІЙ СПІЛЬНОТІ

б а ж а є

УКРАЇНСЬКА ЩАДНИЦЯ

UKRAINIAN SAVINGS

& LOAN ASS'N.

1321-23 W. Lindley Avenue

Philadelphia, Pa.

Telephone: DA 9-7080-81

БАЛЬ КОМБАТАНТІВ В ТОРОНТІ

Заходами українських ветеранських організацій влаштовано в Торонті, 17 листопада ц. р. спільний баль комбатантів, з вибором кралі журналу "Вісті Комбатанта". Для цієї мети створено Діловий Комітет, складений з представників 11-ох ветеранських організацій, головою якого був М. Бігус.

Комітет доложив досить старань, задяки чому імпреза могла похвалитися задовільними наслідками. В констесті на кралю взяло участь шість репрезентанток поодиноких організацій, з-поміж яких обрано кралею **Миросою Федак**, а княжною **Геню Гуляк**. В нагороду крала "ВК" одержала летунський квиток на подорож до Англії, уфундований Бюром Подорожі п. Маркіяна Когута. Крала "Вістей Комбатанта" буде репрезентувати цей журнал на наступному раві укр. преси і радіо, який відбудеться в місяці лютому, в Торонті.

Жюрі, яке вибирало кралю і княжну, мало трудне і невдячне завдання. Всі констестантки були вродливі, і не пересічних талантів, але, як то звичайно буває в подібних випадках, не всім, а головно матерям і батькам констестанток, кінцеве рішення жюрі не завжди до вподоби. Кралю вибрано за такими оцінками: зовнішній вигляд 30%, українознавство 25%, граціозність 15%, суспільно-громадська діяльність 15%, інше — 15% — разом 100%.

Членами жюрі були: пані Кароліна Малецька, Дарія Онищук і Оріся Синишин та панове Омелян Теліжин і Юрій Копистянський. Організаційними справами пов'язаними з виступом констестанток займався п. Роман Колісник. Як виказалось, було це не легке завдання, але друг Роман потрапив це подолати.

Під час балю відбулася розіграшка образів, які дарували Діловому Комітетові мистці Дарія Онищук і Юрій Стиранка з Торонта та Іван Коритко з Дюнкірк, США. Щасливцями в лотерії були: пані Марта Горда, виграла картину Дарії Онищук, п. Юрій Копистянський, картину Івана Коритка, і п. Мирослав Бігус, картину Юрія Стиранки.

Смачний буфет підготував Комітет Пань з пансіону ім. Івана Франка. Відповідальним за це був п. Павло Гижка. Балем проводила відома акторка Ірина Лаврівська під звуки оркестри Степана Ждана. Господарем балю був п. Микола Засідко.

В загальному забава була вдалою імпрезою і на ліквідаційному засіданні Ділового Комітету усі представники були думки, що подібні спільні заходи треба влаштовувати щорічно, призначаючи чистий дохід на наші добродійні цілі. Цьогорічний прибуток призначено на покриття коштів будови окремої світлиці для українських ветеранів в запланованому українському домі для старших в Торонті.

Вкінці на щирі подяку заслуговують: молоді контестантки за свою участь в балю, — що саме причилилося до загального успіху, їхні батьки за зрозуміння (і видатки), управи ветеранських організацій за співпрацю, артисти-малярі за дарові картини, Маркіян Когут за нагороду для кралі, члени журі за терпеливість, посвяту і спробу бути об'єктивними. Діловому Комітетові слід висловити признання за уміле підготування і переведення балю; не меншого признання заслуговують і всі ті, які допомогли перевести успішно заплановане діло.

Закінчуючи, — gratуємо нововибраній кралі "Вістей Комбатанта", Миросі Федак, за успіх і бажаємо такого ж самого на наступному раві української преси і радіо. Ем. Пі.

МИРОСЯ ФЕДАК КРАЛЯ "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"

(Кол. Вояки УНА)

Студентка третього року університету. Студіює фізичне виховання. Закінчила "гайскул" з відзначенням і отримала нагороду, т. з. "Онтеріо сколаршип". Свято-Миколаївську Рідну Школу і Курси Українознавства закінчила також з відзначенням. Вчилась гри на фортепіано і закінчила 8-му класу з відзначенням. У "гайскул" була членом шкільної оркестри, а тепер співає в дівочому хорі "Веснівка". Є активною пластункою. Любить музику і хороше мистецтво. Інтересується малюванням і бере участь у спортивних заходах. Є членом Українського Студентського Клубу при Торонтоському університеті.

**КНЯЖНА
"ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"
ГЕНЯ ГУЛЯК**

(Братство
Кол. Вояків 1-ої УД УНА)

Учениця 13-тої класи "гайскул". Член шкільної оркестри і драматичного гуртка. Закінчила курси українознавства ім. Григорія Сковороди. Належить до Пласту і як старша пластуника була учасницею різних пластових таборів. Брала участь в "Каравані". Мас замилювання до малювання і до суспільної праці. Плянус студіювати психологію.

ДОНЯ БОРОВЕЦЬ
(Українська Стрілецька Громада)

Учениця "гайскул" і курсів українознавства при Свято-Миколаївській школі. Належить до МУН і співає в мішаному хорі "Боян" та є членом танцювального ансамблю "Калина", а також і дівочого хору "Калина". Співає і в тріо "Калина". Брала активну участь в "Каравані" у півльйоні "Київ". Як член мунівських ансамблів, відбула поїздку по Європі та Аргентині на посвячення пам'ятника Шевченкові. Здобула першу нагороду в сольоспіві на укр. музичному фестивалі в Торонті, в лютому ц. р. Грас на гітарі і залюбки вишивас. Задумус студіювати музику.

ВІРА БЕЮМЕН

(5-та Станиця Союзу Бувших
Укр. Волків)

Студентка другого року університету. Закінчила курси українознавства ім. Івана Котляревського. Була членом танцювальної групи "Веснянка". Грас на фортепіані. Співає в церковному хорі при Катедрі св. Володимира і в молодіжному хорі "Десна".

МАРТА МАРТЮК

(Братство Укр. Січових Стрільців)

Учениця 13-тої класи "Гайскул". Закінчила курси українознавства ім. Івана Мазепи при Філії УНО-мсто. Активна пластунка. Грас на фортепіані. Задумує студіювати фармацевтику.

ОКСАНА СПИВАК

(Укр. Відділ Канадського Мегіону)

Студентка першого року університету. Студіює природничі науки. Закінчила з відзначенням "гайскул" і одержала нагороду, т. з. "Онтаріо сколаршип". Закінчила курси українознавства в Гамільтоні і 9-ту класу гри на фортепіані. Брала кілька разів участь у фестивалі "Ківаніс", де здобула три золоті, три срібні і дві бронзові медалі. Учасниця сумівських таборів на "Верховині" біля Монреалю.

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

та

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

б а ж а є

КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

« БУДУЧНІСТЬ »

140 Бетирст Ст., Торонто, Онтаріо

Тел.: 366-9863 або 366-4547

- Приймаємо особисто й поштою оццадності та проводимо чеківі обороти.
- Уділяємо мортгеджові та особисті позички на догідні сплати.
- Видаємо «моні ордери» і «травел чеки» Американ Експрес.

ПРОСИМО вступити
до нашої галерії
на оглядини мистецьких
творів емалії
К. ПІОНК-РУСИЧА

NORM ENAMEL ART GALLERY
13 E. 7th St. New York, N. Y.

*Веселих Свят Різдва Христового
та*

Щасливого Нового Року

*бажають Валентина і Михайло Дуцилсвигі, власники
гуртівні і висилки пачок до всіх країн світу*
ORION IMPORT — EXPORT & TRADE CO.

4925 Old York Road Philadelphia, Pa., 19141
Phone: GL 5-9586

*Веселих Свят Різдва Христового
та*

Щасливого Нового Року

приятелям, знайомим та клієнтам бажає
ЕМІЛЬ КАРАТСЬКИЙ — співвласник

G. J. HINES & SON REAL ESTATE
2058 Poplar St. Philadelphia, Pa., 19130
Tel.: PO 5-2829

*Веселих Свят Різдва Христового
та*

Щасливого Нового Року

*приятелям, знайомим та клієнтам
бажають*

ВАСИЛЬ МАНЬКО і ЯРОСЛАВ КУХТИН, власники
KOSMOS WHOLESALE CO.

Import — Export — Wholesale — Retail
4944 N. Broad Street Philadelphia, Pa., 19141
Telephone: GL 7-5664

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК (УВАН)

у Канаді

Вінніпег, Манітоба

456 Мейн Стр.

Військово-Історичний Музей ім. ген. М. Садовського

КОМУНІКАТ Ч. 1/73.

До всіх Українських Комбатантських Організацій.

З огляду на те, що поширюються від довшого часу всякі "татарські вісті" про долю Військово-Історичного Музею ім. ген. Садовського, діюча Музейна комісія, złożена з членів Ветеранських Організацій міста Вінніпегу заявляє:

1. Тому, що дім, в якому приміщувався згаданий музей — був проданий його власником проф. Я. Рудницьким, так УВАН як і музей, що як відомо знаходиться під опікою цієї установи, були змуснені перейти на нове приміщення до будинку КУК (Комітет Українців Канади) в місяці липні 1973 р.

2. З причини недостатнього місця на музей (одна мала кімната), в новому приміщенні, Президія УВАН перевела відповідні розмови з Дирекцією Осередку Культури й Освіти, який в міжчасі став культурно-освітнім центром українців Манітоби, про перенесення згаданого музею до "Осередку". Там під цю пору містяться уже: етнографічний музей, галерія мистецтва, архіви й бібліотека.

3. Стало на тім, що як тільки буде відповідне приміщення в "Осередку" по перерібці 3-го поверху, музей перейде тудию.

4. На цій підставі, Централь Музеїв Канади видала допомогу (грент) на ціль інвентаризації, каталогування і консервації музейних матеріалів аж до закінчення цієї праці.

5. Зараз ведеться фаховими силами праця над цими речами під доглядом голови Музейної Комісії і куратора сот. В. М. Левицького при повній співпраці з персоналом "Осередку", та кураторами Історичного Відділу провінційного музею "Людини і Природи".

Просимо отсим прийняти до відома подані факти і в усіх справах зв'язаних з музеєм безпосередньо звертатися до нас.

За Музейну Комісію Військово-Історичного Музею
ім. ген. М. Садовського:

В. М. Левицький — голова

М. Оброца — секретар

Л. Рудницький — бібліотекар.

В. Захарчук — муз. інвентар

І. Піп — мистецький дорадник.

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ І НОВИМ РОКОМ

ЩИРІ ПОБАЖАННЯ

ВЕСЕЛИХ СВЯТ

пересилає

ТОВАРИШАМ ЗБРОЇ

ЯРОСЛАВ ПАЛАТАЙКО — власник фірми

QUAKERTOWN - FORD

MERCURY

Route 309 - Quakertown, Pa. 18951

Phone: Area Code (215) 536-8600

Philadelphia Line - 643-2150

ЛИСТ З ЕВРОПИ

До Головної Управи
Братства І Української Дивізії.
Високоповажані Панове,

Недавно я прочитав статтю «З приводу книги про українську дивізію Галичина» в журналі «Український самостійник» (чч. 173-174 і 175, II-II, III, 1972). Автор статті п. Володимир Вашкович.

Пишу до Вас тому, що досі я не зустрів прилюдної реакції на цю статтю. А реакція з кіл колишніх членів дивізії Галичина, мені здається, була б дуже потрібна. Бо стаття п. Вашковича викликає в читача досить негативне враження про дивізію «Галичина».

Залишаю на боці весь політичний комплекс, пов'язаний з дивізією (цьому питанню присвячено багато уваги в названій статті). Бо — що стосується «політикум» дивізії, — були й будуть різні погляди. І тут кожний має право висловити свою думку. Мені йдеться про факти, які автор подає у своїй статті. Вони дібрані дуже однобічно. І вони прозраджують певну тенденцію атвора — бачити в дивізії передовсім негативи.

Цілий ряд близьких мені людей були членами дивізії — молоді офіцери, підстаршини. З безлічі розмов на теми дивізії я давно дійшов до висновку, що члени дивізії в величезній більшості були добрими вояками. Значна частина офіцерів і підстаршин були зразковими вояками. Вони розуміли важку й складну ситуацію української військової одиниці у складі гітлерівсько-німецької армії. І вив'язувалися зі своїх завдань — за даних умов якнайкраще. Загал вояцтва дивізії своєю поведінкою не споганив українського імені, а навпаки — залишив по собі добру опінію.

Тим часом, автор статті — з двох німецьких оцінок дивізії, поганой оцінки ген. Фрайтага і позитивної оцінки шефа штабу Гайке, схиляються до поганой оцінки (ч. 173-4, стор. 55). А добру оцінку найбільше компетентної людини, шефа оперативного штабу, майора Гайке, дискваліфікує як вираз його сантменту. Дивне...

На цій же сторінці (55) він пише: «Справжня трагедія очікувала ранених, яких залишали на ласку ворога». Невже ж так було? Важко в це повірити. Хтось компетентний мав би обов'язок висловитися до цього твердження. Невже не було в дивізії таких з'єднань, де вояки рятували своїх поранених то-

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ...

† ІНЖ. ОЛЕКСАНДРА ПАЛІЄНКО

10 вересня 1973 р. в Торонті, відійшла з цього світу інж. агр. Олександра Палієнко, дружина загинулого в боях під Бродами сл. п. Миколи Палієнка, майора Укр. Дивізії "Галичина". Похорон відбувся при численній участі громадянства та родини Покійної; серед тих, які прийшли віддати їй останню прислугу, був присутній також її дальший родич, ген. Михайло Крат.

Інж. Олександра Палієнко народилася 22 квітня 1897 р. в Лубнях на Полтавщині в старшинсько-козацькій родині Юрія і Антоніни Кратів. Дитячі роки провела під опікою своїх батьків, які зацпили в серце своєї доні найкращі риси доброї людини і українського патріотизму. Після смерті батька, мати перенеслася жити до Чернігова. Тут Леся закінчила середню школу, відтак почала студіювати в Географічному інституті в Києві, але його не закінчила, бо включилася у працю Міністерства фінансових справ у відновленій українській державі. Після упадку української державности, скитання по Україні і Польщі, опинилася в Чехо-Словаччині, яка тоді щедро давала захист українським втікачам. Студіювала на Агрономічному факультеті Української Господарської Академії в Подєбрадах, який закінчила в 1928 р. дипломом

інженера. Тут одружилася з Миколою Палієнком, сотником УНР і інж. хемії.

В 1943 р. її чоловік разом з сином Басилем, за повною її згодою, вступають до Української дивізії; її чоловік загинув під Бродами, а син, хоч ранений, врятувався. Смерть чоловіка — свій біль великий переносить з незвичайною мужністю, уважаючи це жертвою на шляху здобуття волі для українського народу.

На поминках після похорону, присутні підкреслювали стійкий характер та зрівноважену вдачу Покійної. Представники організацій висловлювали співчуття родині. Від Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА говорив д-р М. Малецький, голова Головної Управи. Тут присутні зложили \$350 на фонд Енциклопедії Українознавства, як нев'янучий вінок на могилу всіма шанованої пані Олександри Палієнко.

Р. К.

† ПАВЛО Д. КАЛИНОВСЬКИЙ

Дня 4 вересня 1973 р. на 81-му році життя по тяжкій недужі відійшов у кращий світ наш побратим св. пам. Павло Д. КАЛИНОВСЬКИЙ майор Армії УНР — лицар ордена Залізного Хреста та Хреста Симона Петлюри.

Походив з Київщини, з міста Сквир, де батько покійного був свяще-

ником. Як штабс-капітан російської армії уже з перших днів революції 1917 року бере активну участь в українізації російських частин та в пізнішому вступає до дивізії Сіро-жупаників на посаду командира куреня. В році 1918-му закінчив Київську Інструкторську Школу Старшин. Роки 1917-18-19 і 20 — це активна боротьба з червоними і білими москалями. Перебуваючи в Америці, бере активну участь в комбатантських організаціях, був членом Головної Управи ОБВУА та головою ОБВУА Відділ Балтимор і головою Контрольної Комісії того ж відділу. Брав активну участь в церковному та громадському житті нашої громади. Покійний залишив у великому смутку дружину Оксану з Саліковських та двох замужніх доньок і внуку.

Похоронні відправи перевів у Балтимор митрофорний протоієрей о. Василь Уманець в сослуженні митроф. протоієрея о. Василя Булавки. Похований 7-го вересня 1973 року на українському православному цвинтарі в С. Баунд Брук, Н. Дж.

В С. Б. Брук похоронні відправи перевів теж о. митроф. протоієрей Василь Уманець.

В церкві-пам'ятнику в С. Б. Брук прощав покійного теплим словом в останню дорогу Його Високопреосвященство Владика Митрополит Мстислав.

Над могилою покійного попрощав від Військового Ресорту УНР генштабу генерал-хорунжий А. Валійський.

Під час трапези прощали покійного:

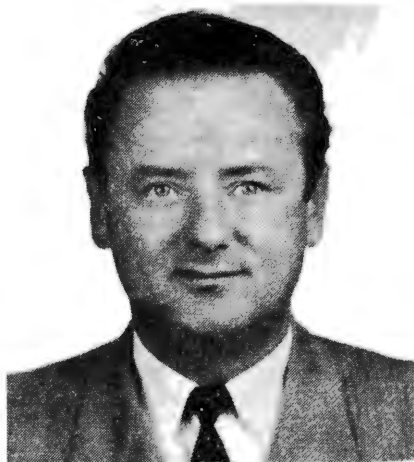
Від Головної Управи ОБВУА та Суспільної Служби Комбатантів генштабу ген.-хор. Петро Самутин, від Орденської Ради Ордена Залізного Хреста голова Орденської Ради майор Армії УНР Василь Більовшук. Від Балтимоської Громади мгр. Анатолій Булавка. Від СУА 59 Відділ (Балтимор) голова Відділу Ганна Стельмах.

В часі похоронних відправ почесну варту при труні несли: побратими Василь Корж, Микола Турек і Остап Самолук.

Спи спокійно ДОРОГИЙ ПОБРАТИМЕ, хай Американська Земля буде Тобі легкою. Вічна Тобі пам'ять!

Петро Самутин

† ЯРОСЛАВ ПІЧКАН

Дня 25 серпня 1973 р. у ранніх годинах їхав Ярослав Пічкан з Філадельфії до Вайлдвуд, щоби відвідати родину над морем, на вакаціях, і згинув трагічно в автовному випадку.

Ярослав Пічкан народився 15 вересня 1921 р. в Дрогобичі і в родинному місті покичив народню і середню школу. До Дивізії вступив зараз після проголошення її організації в 1943 р. Вишкіл і службу в Дивізії відбував при зенітній артилерії. Брав участь в боях під Бродами. Вирвавшись щасливо з кінця, перейшов у рядах Дивізії увесь її шлях аж до закінчення війни в 1945 р. У Братстві Дивізійників приймав активну участь від початку організування Станиці у Філадельфії.

Дня 1 вересня відправили його товариші-дивізійники з філадельфійської Станиці на український цвинтар у Факс Чейз, прощаючи назавжди товариша по зброї.

Залишив у глибокому смутку дружину Ірену, дочку Оксану, сина Ореста, батьків в Україні та ближчу і дальшу родину.

Вічна йому пам'ять!

Друзі по зброї

ІЗ ТРИЗНИ ПО СВ. ПАМ. ЯРОСЛАВОВІ ПІЧКАНОВІ НА ДИВІЗІЙНИЙ ВИДАВНИЧИЙ ФОНД

Родина кол. вояка Української Дивізії св. пам. Ярослава Пічкана, який загинув трагічно 25 серпня 1973 р. передала через Станицю Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА у Філадельфії суму 150.00 дол. (сто п'ятдесят дол.), яку учасники похоронів і тризни зложили в дні 1-го вересня 1973 на Дивізійний Видавничий Фонд, з таким призначенням:

100.00 дол. на видання "Альманаху" у 30-річчя Української Дивізії. "Альманах" видає Крайова Управа Братства в ЗСА.

50.00 дол. на Видавничо-Пресовий Фонд "Вістей Комбатанта".

Щира вояцька дяка!

НАША ПОМИЛКА

В третьому числі "Вістей Комбатанта" за 1973 р. надруковано за щоденником "Америка" рецензію редактора Л. Шанковського на книжку Вольфа-Дітріха Гайке про УДивізію "Галичина" п. н. "Книга про Дивізію". Через неувагу коректора пропущено примітку "передруковано за "Американою". За цю помилку перепрошуємо автора рецензії, ред. Л. Шанковського і всіх, хто міг би бути заінтересований.

Редакція "Вістей Комбатанта"

ДО Ч. 4/73

У статті «Повідомлення» на стор. 31 рядок 11-тий згори, надруковано «капельном», повинно бути: капеляна.

Читайте і передплатуйте

наш журнал

«Вісті Комбатанта»

НТШ ПРО АЛЬМАНАХ “У 50-РІЧЧЯ ЗИМОВОГО ПОХОДУ”

Орденська Рада Ордена “Залізного Хреста” Армії УНР видала альманах п. н. “У 50-річчя Зимового Походу Армії УНР”. Наскрізь позитивна оцінка цієї книжки знайшла вимовний вислів в численних рецензіях, що були відмічені в газетах і журналах, а то й листах. Один з таких листів, автором якого є бібліотекарка Наукового Товариства ім. Шевченка в Сарселі та який відзначається дуже ядерною оцінкою згаданої книжки, друкуємо оце повністю:

До Хвальної Орденської Ради
Ордена Залізного Хреста Армії УНР
на руки Високоповажаного Пана
Секретаря Майора Івана Винника
Нью Йорк.

Високоповажаний Пане Майоре.

Дуже! гарно дякуємо за такий щедрий дар для нашої бібліотеки, Вашого дуже цінного видання: “У 50-річчя Зимового Походу Армії УНР”. Дуже добре діло Ви зробили, що видали цю книжку. Може хтось дати заувагу, що багато з тут поданих статей вже були друковані. То правда, але вони були розкинені по різних виданнях, які тепер недоступні читачам, а по-друге під теперішню пору лиш дослідник шукає по різних бібліотеках і архівах за матеріалом, а навіть інтелігентні читачі хочать мати під рукою зібраний матеріал. Як бібліотекар знаю з досвіду, що навіть як пишуть праці, то в першу чергу питають чи є книжка до тої праці, бо хочать мати зібране все разом.

Може дехто теж сказати, що передрукуючи старі речі як можна було не зробити поправок. Але це не є історія, тільки збірник і саме з цього збірника будуть писати історію порівнюючи статті з іншими споминами і т. п. А скільки сьогодні навіть великі видавництва фотографічним способом перевидують книжки, які стали вже рідкістю, і мають значення для фахівця.

Слава Вам, що подолали всі перешкоди і книжку видали.

З висловами правдивої пошани

За Вібліотеку НТШ—Сарсель

Дарія Сіак

ГОЛОВНА УПРАВА ОБВУА

15 вересня ц. р. відбулося у Філадельфії засідання Головної Управи ОБВУА, на якому головував д-р В. Галан. Приявними були І. Поритко, Й. Вишневецький, Конрад, П. Постолук, В. Сіманців, О. Тритяк, І. Кедрин-Рудницький і І. Данківський. Дискутовано і вирішено такі справи:

1. Другий Світовий Конгрес Вільних Українців, що його скликано на 1-4 листопада ц. р. у Торонто. Рішено взяти активну участь у тому Конгресі й делегувати туди представників ОБВУА. Рішено зголосити на Конгресі свої резолюції та звернутися до найближчого Секретаріату СКВУ за допомогою у справі збереження військово-історичних архівів, зокрема прецінного архіву УСС-ів.

2. 55-річчя Листопадового Чину. Рішено звернутися до всіх Відділів, щоби в цьому році урочисто відзначено 55-ті роковини Листо-

падового Чину і весь дохід з уладжених імпрез передано на Фонд Українського Інваліда у Суспільній Службі Українських Комбатантів.

3. 60-тиріччя виступу Українських Січових Стрільців. На 1974 рік припадає 60-тиріччя збройного виступу Українських Січових Стрільців, першої новітньої української збройної формації. Треба заздалегідь приготувитися до відзначення тієї події.

4. У наступному році буде теж 25 років від заснування Об'єднання б. вояків-українців в Америці і треба буде цю річницю особливо урочисто підкреслити.

5. В організаційних справах рішення уповноважити Президію підшукати нового організаційного референта на місце інсп. Миколи Алексеви́ча, який зрікся того становища. У товариській гутірці після засідання обмірковувано ще різні актуальні справи загального та комбатантського життя.

ПИСАНКА ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ВОЄННИХ ІНВАЛІДІВ

Члени і симпатички Станиці в Ст. Кетеринс, Онтаріо, перевели збірку на Українських Воєнних Інвалідів під назвою ПИСАНКА для Українських Воєнних Інвалідів. Обов'язок збирачів взяли на себе нижчевислені особи:

1. Скотів Михайло	\$40.00
2. Піх Роман	10.00
3. Фіцик Кость	22.00
4. Стасів Степан	22.00
5. Михаськів Василь	21.00
6. Пізицький Петро	13.00

7. Лапшинський Михайло	60.00
8. Криницький Богдан	15.00
9. Салітринський Франко	13.00
10. Шегда Орест	15.00
11. Католик Володимир	8.00
12. Швець Андрій	10.00
13. Василик Степан	37.00
14. Федчишак Степан	50.00
15. Гураль Василь	45.00
16. Доцин Роман	5.00
17. Пришляк Богдан	32.00
Разом	\$418.00

Управа Станиці складає щиру подяку жертводавцям і збирачам, які пішли назустріч нашим інвалідам.

Орест Шегда Богдан Пришляк
голова секретар

ПРЕСОВИЙ ФОНД

жовтень, листопад, грудень (до дня 5-го) 1973

Т. Монастирський, Торонто	2.—
Ю. Федик, Льос Анджелес	2.57
І Демчишин, Торонто	8.—
А. Смаль, Ірвінгтон, Н. Дж.	2.—
В. Лесюк, Торонто	1.—
О. Папінко, Торонто	2.50
І. Дудись, Торонто	8.—
Е. Шипайло, Ратерфорд, Н. Дж.	3.—
Д-р В. С. Балько, Вінніпег	3.—
Г. Зарицький, Плейнв'ю, Н. Й.	7.—
Ст. Гуляк, Торонто	3.—
Станиця Брат. УД Торонто	250.—
Яким Редчук, Монтреал, Кве.	4.50
Д. Гринів, Торонто	1.—
М. Дудівка, Карамат, Онт.	7.—
Д. Співак, Торонто	6.50
Марія Миколаєнко, Мт. Рейнієр, Мд.	10.—
Ювіл. Комітет Дивізіоників, Гамільтон, Онт.	50.—
Р. Проців, Тандер Бей, Онт.	3.—
Л. Сливинський, Монтреал, Кве.	3.—

Е. Гладич, Перт Амбой, Н. Дж.	10.—
В. Онишкевич, Нью Йорк	3.—
Д-р М. Ніжанковський, Вгїтбі,	50
Станиця Дивізійників, Філядельфія (Збірка. Тризна по бл. п. Я. Пічканові)	50.—
Е. і Євгенія Дусанівські, Торонто	15.—
В. Габа, Міссісага, Онт.	3.—
о. прот. М. Малюжинський, Тандер Бей, Онт.	2.—
Я. Палатайко, Філядельфія	10.—
Разом	470.57
Всім же ртводавцям складаємо щирυ подяку.	

ФОНД "ВК"

В суботу, 10 листопада ц. р., приятели і знайомі привітали п-во Євгенію і Богдана Дусанівських з нагоди набуття нового дому. Користаючи з okazji, п-во Дусанівські зложили на "Вісті Комбатанта" 15.00 дсл. Щиро дякуємо і бажаємо всього найкращого та щасливих безжурних днів в новій хаті.

Адміністрація

*Поширюйте наш єдиний
журнал вояцької думки
«Вісті Комбатанта»*

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО та ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ б а ж а ю т ь

Об'єднані Українські Підприємства U.B.A. TRADING COMPANY LTD.

300 Dwight Ave.

Toronto 14

Tel.: 252-2246

252-2247

Відділи з самообслугою:

138 Euclid Ave.

Tel.: 366-2324

300 Dwight Ave.

Tel.: 252-2120

21 Prescott Ave.

Tel.: 763-1921

Споживчі товари, тютюнові вироби, солодоші, галянтерія, патентові ліки і т. п.

Усіх бажаючих набути книжку спогади з Української Дивізії "Галичина" Романа Лазурка п. н. "На шляхах Європи" просимо замовляти через свої станиці та кольпортерів Вістей Комбатанта або безпосередньо у видавництві

Lystky Chervonoyi Kalyny

1147 N. Mason Ave.,

Chicago, Ill. — 60651 — U.S.A.

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

та

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

бажають

ЮЛІЯ і МИХАЙЛО ПЕТРИШИНІ

власники

KLEIN'S COMPANY

Furniture Store
720 North 2nd St.

Philadelphia, Pa., 19123

KLEIN'S COMPANY

Appliance Store
734-36 North 2nd St.

Phone: WA 5-7362

ЩИРІ ПОБАЖАННЯ

ВЕСЕЛИХ СВЯТ та ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

Родині, Покупцям, Знайомим

бажає

ЮЛІАН БАЧИНСЬКИЙ

Meat Market & Delicatessen

139-2nd Avenue

(Між 8 і 9 вул.)

New York City

Tel.: CA 8-5590

ЩИРІ ПОБАЖАННЯ
ВЕСЕЛИХ СВЯТ та ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

Родині, Шановним Відборцям, Покупцям.

Знайомим та Друзям Дивізіїникам

б а ж а є

РОМАН ІВАНИЦЬКИЙ
(*Delto Sportswear Co.*)

*136 First Avenue
New York, N.Y. 10009*

ХРИСТОС РАЖДАЄТЬСЯ!

**УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ФЕДЕРАТИВНА
КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА В НЬО ЙОРКУ, Н. Й.**

у модерному та побільшеному приміщенні при 304 Схід 9-та вул.
(Дім Пласту). Відкрига: понеділок і суботу від 10-3 дня. Вівторок,
четвер і п'ятницю від 6-8 вечером. **Тел. 533-2980.**

- Служить ВСІМ українцям Великого Нью Йорку.
- Повідомляємо наших членів і приятелів, що почавши від 1-го січня 1974 ми платимо дивіденду 5 1/4% (п'ять і чверть) річно, нараховуючи що три місяці.
- Дасмо кожному членові безкоштовно найвище т. зв. життєве забезпечення (2,000- дол.).
- Вклади кожного забезпечені державою до 20,000 дол.
- Не купуйте нічого на сплати, бо це коштує вас дорого (18% і більше). Позичте гроші в нас, в своїй Кредитівці й купуйте за готівку. В нас низький відсоток, вигідні сплати, а позички БЕЗКОШТОВНО забезпечені на випадок нещастя чи хвороби.

За Дирекцію УПФКредитівки:

Лев Куделя, голова

Олександр Северин, секр.

Андрій Заліско, скарбник

ЯРОСЛАВА З СИНОМ МИКОЛЬЦЬОМ,
МИРОН, МАГДА З ДІТЬМИ МАРКІЯНОМ І ДАРІЄЮ
І МИРОН СУРМАЧ, ст.

*Віншємо Вас щастям, здоров'ям, щоб Ви щасливо
свята провели, та других дозекались.*

З року на рік доки Пан Біг назнажив вік.

ХРИСТОС РАЖДАЄТЬСЯ!

*Веселих Свят Різдва Христового
та*

Щасливого Нового Року

бажає

**МИКОЛА МАНДИБУР — власник
MANDYBUR'S ARCO SERVICE STATION**

**1115 Cottman Ave. (Cottman & Lawndale Sts.)
Philadelphia, Pa. 19111**

Tel.: FI 2-1731

*Шановним нашим
Покупцям, Приятелям і Знайомим
з Різдвом Христовимолв
Веселих свят та щасливого Новоро Року*

бажають

**С. САВЧУК і Б. ГАЛАГАН
власники ФІРМИ
BRODY MEAT PROD., INC.**

96 Second Avenue

New York 3, N. Y.

Tel.: GR 5-5052

*Веселих Свят Різдва Христового
та*

Щасливого Нового Року

приятелям, знайомим та клієнтам бажають

E K O FURNITURE & ELECTRIC APPLIANCES

4901 Old York Rd.

Philadelphia, Pa., 19141

Phone: DA 9-6242

*Веселих Свят Різдва Христового
та*

Щасливого Нового Року

усім клієнтам бажають

**ТЕТЯНА і ІВАН ІЛЬЧИШИН — власники
ХАРЧОВОЇ КРАМНИЦІ**

Phone: DA 9-3190

1533 W. Courtland Street

Philadelphia, Pa., 19140

*Веселих Свят Різдва Христового
та*

Щасливого Нового Року

усім приятелям, знайомим і клієнтам бажають

власники харчової крамниці

МАРІЯН КОЖЕНЬОВСЬКИЙ і РОМАН ПАЗУНЯК

4753 North 13th Street

Philadelphia, Pa., 19141

Tel.: DA 9-0424

Веселих Свят Різдва Христового

та Щасливого Нового Року

бажає ТЕОДОЗІЙ ГРИЦІВ,

власник Висилкового Бюра

GLOBE PARCEL SERVICE, INC.

1013 N. Marshal Street (біля Girard Ave.)

Philadelphia, Pa. 19123

Tel.: WA 5-8878

*Веселих Свят Різдва Христового і Щасливого Нового Року
бажають*

**УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА СПІЛКА
В ТОРОНТІ**

при вул. 297 Коледж і вул. 105 Едвин — Тел.: 922-1402

Години урядування:

Понеділок і середа — 9:30 рано до 6:00 вечора, вівторок,
четвер і п'ятниця — 9:30 рано до 9:00 вечора. Субота — 9:30
рано до 12:30 дня.

Кредитовий Комітет працює тільки при вул. Коледж у
вівірки і п'ятниці від год. 7:30 до 9:00 вечора.

Купуєте або продаєте дім, підприємство, мотель, готель, ферму,
апартамент, або бажаєте інвестувати готівку в прибуткові
будинки,

ДЗВОНІТЬ НА Ч. 239-3041

(Доїзд підземкою до вул. Іслінгтон)

**J. BOYKO REAL ESTATE LTD.
REALTORS**

3327 Bloor Street West

Toronto M8X 1E7, Ont.

НАШ ДОСВІД — ВАШ УСПІХ!

CONTENTS

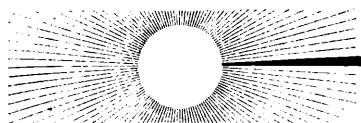
	page
Hryts'ko Chuprynka: On Christmas Night (poem)	2
M. M.: On the occasion of the 2nd Ukrainian World Congress	3
Ivan Porytko: 1974 — 60th Anniversary of the USS	6
Ivan Choma: Search for the Grave of a Friend	10
Dr. M. Maletsky: On the 30th Anniversary of the 1st Ukrainian Division UNA	17
V. Ilashchuk: In the Captivity of Denikin's Forces in Darnytsia, 1919 (conclusion)	25
Dr. V. Trembitskyj: Ban on Medicinal Supplies to Ukraine, 1919	59
F. Korduba: The 'Peace Programme' and Military Policies of the USSR	67
Petro Samutyn: Commanding Officers of the VI Division UNR Army, 1920 (conclusion)	81
O. Luts'kyj: Delegates' Conventions of the Veterans' Association	87
—— : Resolutions of the 4th Delegates' Convention	95
Dr. R. Drazniowskyj: Message to Members of the Brotherhood	97
Dr. R. Drazniowskyj & R. Hayets'kyj: Letter to the Presidium of the 2nd Ukrainian World Congress	99
R. Romanovich: Soldiers' Evening in Winnipeg	101
R. Kolisnyk: Division Jubilee in Hamilton	103
M. P.: Veterans' Ball in Toronto	107
UVAN, Winnipeg: Communique no. 1/73	113
Letter from Europe (Mykhaylo Dobrianskyj)	115

Obituaries:

O. Palijenko (117), R. Kalynowskyj (117), Ya. Pichkan (118)	
Miscellany	120
Contents in English	128

*Веселих Свят Різдва Христового і Щасливого Нового Року
бажають*

Відвідуйте сталу та
індивідуальні виставки у

focus gallery

861 Queen Street West

Toronto 3, Ontario, Canada

CHRISTIE DRUGS STORE

451 Christie St. — Toronto 4, Ont. — Tel.: 536-8151

Власник: мгр. В. Федорів.

В разі потреби за солідною обслугою звертайтесь

до

УКРАЇНСЬКОГО ПОХОРОННОГО ЗАВЕДЕННЯ

J. CARDINAL & SON

366 Bathurst Street, Toronto, Ontario — Tel.: 368-8655

92 Annette Street, Toronto, Ontario — Tel.: 762-8141

ALU-WOOD WINDOWS & DOORS CO.

Алюмінієві вікна і двері

3195 Lenworth Dr., Cooksville, Ontario

УКРАЇНСЬКА САМОСТІЙНА ФІРМА

ALBERTA FUEL OIL LTD.

278 Bathurst Street — Toronto, Ontario — Tel.: EM 2-3224

Постачання опалової оливи

Українська будівельна фірма

E. KOST CONSTRUCTION CO. LTD.

Mississauga, Ontario

Tel.: 270-0070

Будова нових хат і фабрик.

Власник: Євген Коструба.